

УЖЖ

Український журнал

1-2 | 2015

ціна 30 Кб

Тема:
чорні лебеді

Порошенко
проти Коломойського
Прогрana ставка Ахметова
Півострів 404

Наш читачу!

» Директор Центру досліджень проблем громадянського суспільства Віталій Кулик, стаття якого цього разу відкриває нашу рубрику „Тема“, підкреслює, що гаслом Революції Гідності були свобода та справедливість. І якщо перша вимога знайшла своє вираження у відновленні демократичних процесів, то дефіцит справедливості досі не покритий. І якщо її не реалізувати, то революційний процес неодмінно увійде в другу, антиолігархічну, фазу.

Тобто українці вже рік тому чітко висловилися за деолігархізацію суспільства і дарма чекати, що вони від цієї вимоги відмовляться. Без її виконання у країні нічого не поміняється, а жертви революції і війни були даремними. Раніше чи пізніше, ця чи наступна влада буде змушена почати процес деолігархізації. Звичайно, він буде нелегким, оскільки – незважаючи на значні втрати українських олігархів, пов’язаних з анексією Криму і війною на Сході країни – в їхніх руках усе ще зосереджений величезний капітал, вони досі є власниками цілих фракцій у парламенті і мають великий вплив на цілі партії, включно з урядовими.

Але час олігархії закінчується. Оскільки для її процвітання, крім доступу до джерел, конче потрібна і толерантність суспільства, а йому, як вже було сказано вище, обірвався терпець. Цей процес буде дуже важким і повним несподіванок. Чи можна буде його назвати „чорним лебедем“, тобто – за теорією американського есеїста і математика Нассіма Ніколаса Талеба – тією рідкісною подією, що матиме значні наслідки, побачимо. В кожному разі, здається, що події, які проходять в Україні останніми тижнями, можуть бути чимось більшим ніж лише перерозподілом джерел, до якого ми звикли за останні двадцять років дикого капіталізму.

П. Анд.

Фото:
Український
журнал

Вдома на чужині

- 6 Ігор Ісаєв
А мене з'їдає, що...

Мілош Земан – єдиний з-поміж євросоюзних політиків, який збирається на парад у Москву 9 травня. Президент Чехії наголосив, що їде в столицю Росії не для того, щоб подивитися на парад військової техніки, а щоб вшанувати пам'ять загиблих солдатів.

Гості

- 8 Борис Філатов:
„Не можемо допустити реваншу проросійських сил та колишньої Партії регіонів“

Коломойський мав рацію, коли говорив, що це хімія. Рік тому тут палили намети Євромайдану. А ми були в стані змінити цю хімію. Українськість ми розуміємо тут у категоріях не національних, а державних. Дніпро – місто багатокультурне, а коли у нас до батальйонів записуються ортодоксальні євреї, це багато говорить про те, що насправді тут коїться.

тема: чорні лебеді

- 11 Віталій Кулик
Deadlock олігархічного капіталізму
- 15 Олексій Устіловський
Українські олігархи перекроюють сфери впливу і готуються до приватизації

Державні чиновники вже теж по-своєму готуються до приватизації: управлінці свідомо доводять до банкрутства державні підприємства у прибуткових галузях для їхнього подальшого розпродажу між своїми і за безцінь. Благі наміри на папері: посилення конкуренції, розвиток підприємництва і т.д. – в українських реаліях загрожують перетворитися в монополізацію окремих галузей...

- 17 Олександр Михельсон
Порошенко проти Коломойського
- 19 Валерій Пекар
„Чума на оба ваших дома!“ (с) Шекспір
- 20 Сергій Мокрушин
Група Фірташа–Львовчкіна. Втрата позицій
- 22 Денис Казанський
Програна ставка Ахметова

„Український журнал“
www.ukrzurnal.eu

Інформаційний культурно-політичний місячник для українців у Чехії, Польщі та Словаччині
№ 1 (93), 2015, рік десятий
Видано у Празі
Передає до друку 30 березня 2015 р.
Видає: РУТА, e-mail: ukrzur@seznam.cz

Редколегія:
Петро Андрусечко (головний редактор)
Прага – Ленка Віх (керівник проекту),
Богдан Копчак, Михайло Самусь,
Валентина Люля, Інна Біланін, Богдан Зілінський, Рене Кочік, Яна Леонтієва
Варшава – Ростислав Крамар,
Петро Тима, Анна Коженювська-Бігун,
Ярослав Пристах
Пряшів – Олесь Мушинка
Київ – Богдана Матіаш, Роман Кабачій
Львів – Анастасія Левкова,
Богдан Бачинський
Познань – Катерина Шестакова

Коректор: Надія Іздрік
Художнє оформлення
та верстка: Ондра Гулеш
Дистриб'ютор: CZ Press spol. s.r.o.

Часопис видається за фінансового
сприяння Міністерства культури ЧР

За достовірність викладених фактів
відповідає автор статті.
Редакція залишає за собою право
не у всьому погоджуватися з думками
і поглядами авторів, скорочувати
матеріали і виправляти мову.
Рукописи не повертаються.

Реєстрація: MK ČR E 16026
ISSN 1802-5862

www.ukrzurnal.eu

між іншим

- 25 Вахтанг Кебуладзе
Обертання геополітичної осі
- 27 Олександр Бойченко
Хто стріляв?

з краю

- 28 Михайло Самусь
Птах Фенікс української „оборонки“
- 34 Олександр Піддубний
Чорносотенна Росія
- 36 Павло Кост
Знову в очікуванні
- 39 Маріанна Фіртка
Капелан. Не „довідник з релігієзнавства“, а свідок
- 42** Алсу Чауш
Півострів 404. Рік після анексії

Лідери кримських татар закликають народ не залишати Крим, хоча самі вже майже рік знаходяться під заборонаю в'їзду на півострів. Один із керівників Меджлісу Ахтем Чийгоз уже декілька місяців сидить в ізоляції. Масовий від'їзд невеликого – близько 300 тисяч осіб – народу був би дуже бажаним для російської влади, яка планує перетворити півострів на військову базу і тому зацікавлена у зачищенні території від потенційно протестного населення.

культревію

- 48 Надійка Гербіш:
„Післямайданний рік зробив мене дорослішою і, попри все, зміцнив мою віру в Бога“
- 51 Надійка Гербіш
Пробуксовка
- 52** авторська колонка
Остап Сливинський
Райса

Може, це примітивно, але в ту мить, складаючи з дитиною пазл, я подумав собі, що всі ми – як частки того розкиданого малюнка. Не знаємо, де продовження наших ліній, в кому починаємося і завершуємося. Не знаємо, хто шукає в нас свого початку або завершення.

- 53 музика
- 54 рецензії та анотації

УЖ у мережі Facebook!

„Український журнал“ доступний в мережі Facebook, де для всіх охочих відкрито простір для дискусій та коментарів стосовно актуальних та архівних номерів нашого часопису.

ЗМІСТ

А мене з'їдає, що...

Останніми місяцями я зауважив дивну тенденцію, слідкуючи за новинами Чехії: вони всі так чи інакше пов'язані з прізвищем Земана. Зауважу, що я постійно перебуваю у Варшаві, тому празькі новини сприймаю ззовні, як людина, що цікавиться життям сусіда, близько все сприймає, але все ж – із закордону. Так от, чеська політика нині така: Земан сказав (зазвичай насварився), Земан зробив (зазвичай наперекір), Земан не вважає (бо наперекір, зазвичай, заперечують і не вважають). Чехія подається Земаном для зовнішнього спостерігача так, як це було колись в інформаційному полі з Угорщиною Орбана, трохи – зі Словаччиною Фіца і вже як є останні 20 років з Білоруссю Лукашенка. Ось тільки незадача: в Аляксандра Ригоравіча дійсно нема жодної політики, там справді „державна – це я”, тому кожен „пчих” у цій „державі в одній персоні” ЗМІ сприймають як замах на державний устрій, а от у випадку Чеської Республіки є чимала еліта, котра – хоч і реагує на вибрики Земана, – все ж залишається непочутою в зовнішньому світі, на відміну від об'єкта її критики. Пам'ятаю, як нещодавно познайомився з журналісткою, ведучою теленовин з Луганщини: вона сказала, що коли прийшли сепаратисти, її редакція, щоб проіснувати, вирішила спершу подавати офіційні заяви сепаратистів, а потім уже йшли проукраїнські сюжети. Мовляв, і так усього не відслідковують. Рецепт подіяв. Отже, спершу – офіційний огляд „Земан сказав/зробив/не вважає”.

Мілош Земан – єдиний з-поміж євросоюзних політиків, який збирається на парад у Москву 9 травня. Президент Чехії наголосив, що їде в столицю Росії не для того, щоб подивитися на парад військової техніки, а щоб вшанувати пам'ять загиблих солдатів. Земан додав, що не збирається тиснути руку вождю Північної Кореї, який також приєднається до акції. Візит Земана критикують політики деяких коаліційних партій і правої опозиції. Незважаючи на це, президент не збирається скасовувати свою поїздку, яку вважає „висловленням подяки за те, що завдяки Росії в Чехії зараз не розмовляють німецькою, як було в той час, коли чехи були під владою колабораціоністів арійського походження”.

Рішення Земана поїхати в Москву підтримав прем'єр-міністр Чехії Богуслав Сobotка. Голова уряду у своїй промові заявив, що візит президента Чехії до Росії жодним чином не пов'язаний з підтримкою Путіна. Земан просто хоче віддати шану радянським воїнам, за-

гибшим при звільненні Чехословаччини, ствердив Sobotka, додавши, що у 1945 році велика частина країни була звільнена радянською армією і що понад 100 тисяч солдатів полягли на її полях.

До речі, про сумніви лідерів балтійських країн щодо участі в параді 9 травня під Кремлем я писав в огляді кілька місяців тому. Балтійські президенти, попри наявність у Латвії та Естонії понад 30-відсоткової російськомовної нацменшини, відмовилися їхати в російську столицю.

Загалом, чеська інформаційна повістка дещо копіює повідомлення сусідів, щоправда, із запізненням на кілька місяців. Як-от справу своїх співвітчизників, евакуйованих з України: величезна дискусія щодо вивезення поляків з Донбасу в енного покоління розгорілася ще наприкінці минулого року в Польщі. Земан у березні на летовищі в Празі квітами зустрів переселенців з України. Йдеться про громадян України, предки яких мали чеське коріння. Усі вони вирішили перебраться на постійне проживання до Чеської Республіки, у зв'язку з нестабільною ситуацією в Україні. Тільки от якщо Польща евакуювала своїх закордонних співвітчизників саме з території, де йдуть бої, то українські чехи приїхали в Прагу в основному з Одеси та її околиць – у березні на історичну батьківщину повернулася тільки одна родина з Донбасу.

Чехія змінює свій кордон на користь Польщі. Уряд Чехії нарешті повертає старий „борг” (368 гектари землі), який тягнеться з часів „холодної війни”. Щоправда, на місцях біля кордону з Польщею муніципалітети не зовсім готові віддавати ділянки сусідам. Ще в 1958 році кордон проходив інакше. Пізніше, на підставі міжнародного договору, чехословацько-польська межа посунулася на користь першої країни і скоротилася на 80 кілометрів. Таким чином, поляки втратили 368 гектарів землі. Польща давно наполягає на тому, щоб земельне питання було вирішене. Поки що ні в кого немає інформації про те, які ж з муніципалітетів можуть перейти „під крило” сусідньої держави. Від фінансової винагороди за землі поляки відмовилися.

Литва повернула загальний військовий обов'язок для чоловіків, скасований після вступу цієї держави до НАТО. Відповідне рішення прийняв Сейм Литви, обгрунтовуючи такий крок тим, що у країні вдвічі менше військових, аніж це потрібно. Парламент зобов'язав литовський уряд підготувати відповідні проекти законів до 1 травня 2015 року. Перші призовники будуть покликані на

службу в серпні–вересні цього року. Згідно з рішенням, призов впроваджений на 5 років. Кожного року до війська буде призвано 3–3,5 тисячі осіб у віці від 19 до 26 років. Підготовка проходитиме протягом 9 місяців. Упродовж 5 років планується підготувати 17–22 тисячі осіб. Повернення військового обов'язку запропонувала Рада оборони країни, беручи до уваги геополітичну ситуацію в регіоні та російсько-українську війну. Треба зазначити, що литовський прецедент спонукав сусідів подумати над поверненням обов'язкової служби. Проте Латвія й Естонія відмовилися від цього, обґрунтовуючи своє рішення тим, що професійна армія поглинає менше коштів, аніж призов громадян до війська.

А от у Польщі дискусія ще триває – директор Бюро оборонних ініціатив при Академії національної оборони Польщі Ромуальд Шереметьєв, зокрема, вважає, що загальна військова підготовка посилить безпеку Польщі. На його думку, це може стати ефективним інструментом у відлякуванні можливих агресорів. Розрахунок виключно на розвиток професійної армії та підтримку союзників, без допомоги з боку громадян, ставить Польщу у невигідне становище, вважає Шереметьєв. За його словами, така ідея коштувала б відносно небагато, натомість вона могла би стати ефективним засобом у відлякуванні потенційних агресорів. „Необхідно змінити мислення поляків про безпеку держави. Треба збудувати систему, в якій кожен громадянин проходитиме військове навчання, аби бути готовим до захисту свого дому. Йдеться про те, аби можливий противник розумів, що нападаючи, він зіткнеться із довготривалим протистоянням і що така атака буде йому дорого коштувати. Це типова захисна модель відлякування“, – підкреслив Ромуальд Шереметьєв.

Тим часом, паралельно, у різних регіонах Польщі, як гриби після дощу, ростуть парамілітарні структури. В березні у Варшаві відбувся навіть перший Конгрес напіввійськових організацій Польщі. У лавах таких організацій можна навчитися основ першої медичної допомоги та стрільцякого тренування. При цій нагоді обговорювалася можливість залучення парамілітарних формацій до структур національної і цивільної оборони. „Ми

хочемо формувати громадянську позицію на випадок загрози війни“, – заявив Войцех Клюковський зі щещинської Національної гвардії.

Литовський Сейм ратифікував угоду про „ЛитПолУкрБриг“. Перед цим таке ж рішення прийняли Верховна Рада України та польський Сейм. „Передбачається, що спільна бригада буде задіяна з метою військової підготовки, обміну досвідом між трьома державами, а також поглиблення співпраці“, – сказав литовський міністр оборони Юозас Олекас. Військовий підрозділ братиме участь в операціях під егідою ООН, НАТО та ЄС, а також у рамках різних коаліцій згідно зі Статутом ООН та угодами, що були підписані між державами, які пропонують свої сили. Тристороння угода про створення „ЛитПолУкрБриг“ із командним штабом в Любліні була підписана у вересні минулого року.

Оборона оборонно, а от безвізового режиму з ЄС для українців поки що не буде. „Європейський Союз не надасть безвізового режиму Україні під час саміту “Східного партнерства” у Ризі в травні, – заявив посол ЄС у Києві Ян Томбінський. – Оскільки не залишилося часу, аби встигнути прийняти його“. Водночас дипломат запевнив, що скасування необхідності одержання віз для українців, які їдуть в ЄС, усе ще в планах. На момент заяви в Україні перебувала місія ЄС, яка аналізувала виконання умов, які наближають громадян України до запровадження безвізового руху, однак, як підкреслив Томбінський, для вирішення всіх технічних питань треба трохи більше часу. Посол передбачає, що декларації про скасування віз записані у документи, які підсумовують саміт „Східного партнерства“, що відбудеться 21–22 травня в Ризі. Водночас глава польського МЗС Гжегож Схетина нещодавно заявив, що якщо під час саміту не буде прийняте рішення про скасування віз, то треба прийняти, принаймні, „дорожню карту“, яка описуватиме способи досягнення цієї мети.

У Польщі триває передвиборча кампанія, перший тур президентських виборів у країні відбудеться 10 травня. Абсолютний фаворит перегонів – нинішній голова держави Броніслав Коморовський, проте його плани виграти може скоригувати активна кампанія опонентів. На старті вважалося, що Коморовський може виграти навіть у першому турі,

що й не надто стимулювало його штаб вкладати в кампанію величезні зусилля. Протягом кампанії відсотки Коморовського перехоплює його, імовірно, головний опонент – кандидат від „Права і справедливості“ Анджей Дуда. Нині фаворитами перегонів стали Броніслав Коморовський – 48% симпатиків та Анджей Дуда – 20%.

Дуда, до речі, вирішив впелести в польську кампанію Словаччину, а саме наявність у цій країні спільної європейської валюти. Перехід на євро є одним із лозунгів Коморовського, на що Дуда вирішив відкрити „магазин“ із цінами в євро. Це він зробив під час візиту в прикордонному зі Словаччиною регіоні. За заявою кандидата, один похід у словацький євромагазин обходиться на майже 20 злотих (5 євро) дорожче в порівнянні з аналогічними покупками в Польщі. Тому введення єдиної європейської валюти в Польщі призведе до зростання цін, сказав Дуда своїм виборцям.

Тим часом опонентіві Дуди відмовили надати столик у відомому ресторані Варшави. Войцех Модесто Амаро, власник ресторану „Atelier Amaro“, який відзначений найвідомішим та найвпливовішим ресторанним путівником „Мішлен“, відмовив чинному президенту Броніславові Коморовському. Шеф-кухар та власник „Atelier Amaro“ пояснив: „Бронювати місце на вечерю треба за три місяці, а не з дня на день“. Ніхто не може розраховувати на вхід без попереднього бронювання, навіть президент Коморовський“, – сказав він. До ресторану, що правда, подзвонили з Канцелярії президента і запитали, чи на сьогодні є вільний столик. Столика не було, „оскільки я не можу відмовити комусь, хто чекає своєї черги три місяці; я забронював столик на той же ж тиждень, але президент не прийшов“, – додав Модесто Амаро.

Igor Isaev, Варшава

Борис Філатов:

„Не можемо допустити реваншу проросійських сил та колишньої Партії регіонів“

Борис Філатов, депутат Верховної ради України, колишній заступник губернатора Дніпропетровської області Ігоря Коломойського, бізнес-партнер колишнього заступника голови ОДА Геннадія Корбана.

Що вдалося зробити за останній рік усій вашій команді? Адже Коломойський не сам керував Дніпропетровщиною.

Мені не хотілося б розмивати авторитет Ігоря Коломойського, він наш лідер. Але якщо ми подивимося на події минулого року, реальним губернатором області був його заступник – Геннадій Корбан. Безперечно, Коломойський – авторитетна людина, він у цілому допомагав та управляв. Проте масою практичних питань, логістикою – починаючи з армії та завершуючи бюджетом і податками – займався Корбан та його оточення. Це була командна гра. Ми створили дуже добрий колектив. Людей підбирали за професійними ознаками.

Наші досягнення усім відомі. Поперше, ми затримали війну. Тепер багато хто каже, що ми перебільшуємо. Проте дев'яносто відсотків наших критиків сиділи тоді по куцах і чекали, хто прийде до влади. Ми створили перші батальйони – це була наша ідея, наша ініціатива. Досягнень було чимало. Є і конкретні цифри: починаючи від збільшення податків і завершуючи тим, що навіть при наших обмежених можливостях самоуправління ми покращили інвестиційний клімат. Краще сказати, що не вдалося. Ми не змогли цілком побороти корупцію.

Чому?

Головна проблема у тому, що це потрібно робити на рівні країни. Ми хотіли ввести пілотний проект електронних адміністративних послуг. Однак без інтеграції з загальнодержавними інформаційними базами даних – і насамперед без бажання врегулювати це питання з боку держави – неможливо запровадити навіть таку елементарну справу, як „єдине вікно“ для

бізнесу. І так з усім. Тому, коли мова йде про децентралізацію за польським прикладом, це треба робити, а не лише говорити.

Цього бажання у Києві не помітно?

Я бачу лише розмови. Тепер уже кажуть, що потрібно перенести місцеві вибори. Я вважаю це грою з вогнем. Більше того, весь народ упав в якусь матрицю: як тільки-но починаєш піднімати питання передачі регіонам більших повноважень, одразу чуєш: „Це нам уже відомо – спочатку Донбас вставав з колін, а тепер Дніпропетровськ“. У нас вкрай спекулятивний підхід до цих тем. А ми в цьому справді зацікавлені. Як цинічно це б не звучало, але в реальності не Донбас, а Дніпропетровщина, Полтавщина та інші регіони годують Україну.

Багато хто вважає Дніпропетровськ bastionом українськості на Сході, це не перебільшення?

Ні. Коломойський мав рацію, коли говорив, що це хімія. Рік тому тут палили намети Євромайдану. А ми були в стані змінити цю хімію. Українськість ми розуміємо тут у категоріях не національних, а державних. Дніпро – місто багатокультурне, а коли у нас до батальйонів записуються ортодоксальні євреї, це багато говорить про те, що насправді тут коїться.

В Україні ніхто не в стані байдужо пройти повз Коломойського. Є його палкі прихильники та запеклі противники. Які риси характеризують його?

Він має величезну інтуїцію щодо подій та людей. Часто він давав прогнози, котрі мені здавалися фантастичними. У нього звірина інтуїція. Він має ідеальну пам'ять, пам'ятає всі цифри – обсяги нафти, дивіденди,

кількість акцій. І, як кажуть, у нього „залізни яйця“. Він ніколи не піддався, іноді відходив убік, йшов на компроміси, але не більше. Всі кажуть „олігарх“, але він не справжній олігарх. Про олігархів можна говорити, коли відбувається взаємопроникнення грошей та держави. У нього ніколи не було Януковича, як в Ахметова, або Кучми, як у Пінчука, котрий одружився на дочці президента. У нього були мільярди, якими він розпоряджався. Можна розмірковувати про те, чи заробив він свої мільярди правильним шляхом. Мені здається, що мільярдів ніколи не можна заробити повністю в правильний спосіб. Проте він не скуповував усе підряд, як це робив Янукович. У нього ніколи не було фракції у парламенті. Він не мав, як Ахметов, фракції Партії регіонів.

Які плани у вашій команді тепер? Подейкують про партію, вибори.

Ми хотіли б зберегти інтригу. Напевно візьмемо участь у місцевих виборах, проте ще не впевнені, в якій формі. Ми можемо не дружити з різними політиками, але не можемо допустити реваншу проросійських сил та колишньої Партії регіонів.

Тому на вибори, можливо, підємо в певній консолідованій формі – з партіями, налаштованими патріотично. Стосовно створення партії, існує величезний суспільний запит на нову силу. І ми обговорюємо ці питання. Наразі це все ще обговорюється. Можу лише сказати, що Коломойського не буде там ані в ролі лідера, ані в якості члена політради. Якщо партія з'явиться, вона буде правочинною, як республіканці у США. Вона буде адресована патріотичним виборцям, в тому числі на Південно-Східній Україні. Для такої сили місце є. За останній рік ми відкрили багато нових, професійних людей.

Ви заявили, що допоможете новому губернатору...

Я не заздрю Валентину Резніченку. Безумовно, ми йому допоможемо. Проте у владі міста та області досі сидять старі корумповані люди. Це одна банда, яка без кінця емігрує політично. Це клан, який проліз усюди. З ним треба боротися. Є проблеми зі зниженням рівня життя людей. Ну і, звичайно, наші донецько-луганські опоненти сидять і спостерігають. А Україна за останній рік перетворилася на Ізраїль. Постукаю по дереву, але на відміну від Одеси чи Харкова, у Дніпропетровській області не було жодного теракту. Уявіть собі, якщо – не дай Бог – завтра десь вибухне якийсь будинок. У нового губернатора багато викликів.

Його не знають тут, він робив кар'єру в іншому місці. Тут його рідне місто, тут він учився, але він не знайомий з точкою зору місцевого політичного істеблішменту. Добре, однак, що не прислали когось із Вінниці чи Львова. Наше місто рідне для нього ментально. Він може дихати з нами тим самим повітрям.

Як щодо історій про можливий дніпропетровський сепаратизм?

Усе, що говорять наші опоненти про якийсь сепаратизм – це ідіотизм. Подивіться, будь-ласка, ми сидимо у нашому з Корбаном будинку і звідси видно наші торговельні центри. І на другому боці – також наша власність. Не будемо ж ми самі розпочинати пожежу у нашому місті.

Дехто називає це прагматичним патріотизмом...

Так, тут наші будинки. І ми допоможемо новій владі, побачимо, як справлятиметься новий губернатор. Чимало речей залежать від оточення. Коли минулого тижня Порошенко представляв нового губернатора, були дві частини – відкрита та закрита. Ми пішли, поїли, він понарікав на мій „Фейсбук“. „Ти пишеш про мене так багато гидоти. Єдине, що мене радує, і я сам намагаюся повірити у це, що це робить твоя прес-служба“, – сказав він жартома. Ми нормально поговорили. Корбан із президентом ще десять хвилин розмовляв перед літаком. І всі ті, хто несе нісенітницю про приватні армії, сепаратизм та перевороти, просто лякають людей.

Тема:

чорні лебеді

Фото: Український журнал

Deadlock олігархічного капіталізму

Гаслом першого етапу Революції Гідності в Україні були свобода та справедливість. Якщо перша вимога знайшла своє вираження у відновленні демократичних процесів, то дефіцит справедливості, що накопичувався десятиліттями, досі не покритий. При цьому для нас справедливість має конкретне соціальне вираження. Мова йде про майнову та соціальну справедливість. А отже, революційний процес неодмінно увійде в другу, антиолігархічну, фазу.

► Усі без винятку країни колишнього СРСР обрали в якості орієнтира модель „наздоганяючого розвитку“. Логіка вибору моделі полягала в тому, що на початку 1990-х років (коли визначався основний мейнстрім економічного реформування в СНД), єдиним конкурентоспроможним ресурсом була дешева робоча сила. Це стало основним аргументом для політичної еліти того часу. Модель „наздоганяючого розвитку“ передбачає „вікно можливостей“ для різноманітних економічних експериментів і навіть втручання держави.

Деформації посткомунізму

Всі країни пострадянського простору на шляху до відновлення економічного зростання пройшли однакові історичні періоди і реалізовували типові антикризові заходи.

Наші країни пройшли через певні елементи „шокових“ реформ, гіперінфляцію, нелегітимну чи номенклатурну приватизацію (результати якої і в Росії, і в Україні суспільство не визнає досі), розрив виробничих зв'язків СРСР.

У цілому економічна політика довгий час являла собою комбінацію монетаристських та адміністративних заходів – так званий „адміністративний монетаризм“.

Країнам пострадянського простору притаманний екстенсивний розвиток демократичних інститутів. Наслідками цього процесу в більшій чи меншій формі в Україні та Росії були: жорсткий адміністративно-податковий контроль, встановлення бюрократично-олігархічної економіки і неконтрольована приватизація.

У той же час „внутрішня“ кухня політико-економічної моделі постра-

дянських режимів (і в Україні, і в Росії) мали всі ознаки „неопатримоніалізму“ (за Олександром Фісуном). По-перше, держава стає ніби приватним володінням правлячих груп (в Україні це було оточення Леоніда Кучми чи Віктора Януковича; в Росії – „семибанкірщина“ та оточення Бориса Єльцина). По-друге, виникає своєрідна модель „політичного капіталізму“, за якого накопичення капіталу відбувається шляхом отримання доступу до політичних і адміністративних ресурсів (політична рента). У цій системі провідне місце належить новому класу „політичних підприємців“ (олігархів), які досягають економічних цілей за допомогою „політичних інвестицій“ в главу держави, в силові структури, політичні партії, депутатський та чиновницький корпус. А натомість отримують політично обумовлені пільги і привілеї, доступ до бюджету, до державної власності, дуже часто – імунітет від закону. По-третє, вирішальна роль в політико-економічному процесі належить так званим клієнтарно-патронажним відносинам і зв'язкам. Патрон – президент, прем'єр, мер і так далі – захищає своїх клієнтів, а ті натомість надають йому всілякі послуги. Економічні та владні ресурси першого обмінюються на політичну та електоральну лояльність другого. У

цьому сенсі неопатримоніальна система являє собою складну піраміду різноманітних регіональних, галузевих і бізнесових патронатів, яка об'єднується вертикаллю президентської влади.

Приватизація не стала потужним джерелом надходжень до державного бюджету, а отже – фінансової підтримки соціально-економічного розвитку країни. Недоліки другого етапу при-

ватизації в Україні органічно пов'язані з недоліками функціонування системи державного управління, з поширеною в її середовищі корупцією. У процесі здійснення тінювих операцій корупція є не просто додатковим податком бюрократії на підприємництво, а формою селекції приватного капіталу. Той тип взаємодії бюрократії і приватного капіталу, що склався в Україні на початку 2000-х років, визначив і форми зростання приватного капіталу, а саме – шляхом консолідації навколо регіональних центрів влади: так утворилися тісно пов'язані з владними (політичними) структурами промислово-фінансові групи, що отримали назву олігархічних груп, регіональних кланів.

Таким чином, у середині 1990-х років, після закінчення першої хвилі накопичення капіталів та приватизації, в Україні та Росії (майже синхронно) утворилися потужні фінансово-політичні групи (ФПГ), що поділили між собою сфери впливу в економіці країни.

Національні особливості олігархату

В середині „нульових“ років моделі розвитку олігархічного капіталізму Росії та України остаточно розійшлися.

Система „олігархічного капіталізму“ в РФ потребувала своєї репродукції на новому етапі суспільного розвитку. Для цієї мети великим ФПГ потрібен був новий менеджер, здатний замінити неефективного Бориса Єльцина. Таким менеджером став Володимир Путін.

Путіну в системі російського „олігархічного капіталізму“ спочатку відводилася роль виконавця. Однак з часом, на думку експерта московського Центру Карнегі Марії Ліпман, президент

РФ виявився арбітром при вирішенні суперечок ФПГ. З часом „семибанкірщина” відійшла на другий план, а на їх місце прийшла нова архітектура інтересів. У 2000–2005 роках вищі чиновники Росії (віце-прем’єри, міністри, керівники адміністрації президента) за сумісництвом входили в керівництво великих компаній і поступово просто замінили „старих олігархів” зразка 90-х років.

По-перше, було вирішено питання зміцнення виконавчої вертикалі. Шляхом створення 7 федеральних округів президент Путін створив механізм уніфікації законодавчо-нормативної бази суб’єктів РФ і повернув єдність правового простору Росії. Восени 1999 року федеральні війська знову увійшли до Чечні і в короткий термін взяли під контроль найважливіші населені пункти. Прийнятий Закон про політичні партії. Сформувалася 4-х партійна система. Антипрезидентська опозиція втратила політичну перспективу (андерграундна опозиція).

По-друге, ліквідована „семибанкірщина” (було заарештовано власника корпорації ЮКОС Михайла Ходорковського), розпочато процес консолідації ресурсних і виробничих активів у руках державних корпорацій („корпоративної демократії”). Уряд зміг не тільки розраховуватися з міжнародними кредитними організаціями, але й вирішити ряд соціальних завдань.

Російські олігархи стали чиновниками, а чиновники – олігархами. Росія перетворилася на „державу-корпорацію” з елементами „неопатримоніалізму”. З часом з економічного та політичного простору зникла і справжня конкуренція. Умовно, російську економічну модель розвитку можна визначити як „сировинна держава-корпорація”.

Очевидно, що російська модель державного капіталізму вичерпує свої ресурси. Саме тому Кремль і ініціював експансіоністський проект у Криму (анексія) та розв’язав війну на українському Донбасі. Війна – це спосіб нинішнього політичного режиму в Росії продовжити собі життя.

Українська модель

Нинішня модель економічного розвитку України виникла в результаті транзиту номенклатурно-олігархічного капіталізму до обмежено конкурентного капіталізму останніх років президентства Л. Кучми.

Відбулося прискорене зрощування промислового й банківського капіталів (великі банки „прихопили” ліквідні підприємства, великі промислові угру-

повання створили банківську мережу). Таким чином, в економіці велика монополістична капіталістична власність підім’яла і середню, і дрібну форми приватної власності. Фактично, держава переходить під контроль кількох фінансово-промислових груп, які мають потужний адміністративний ресурс.

Проте вже до осені 2004 року країна в основному вичерпала можливості відновного (тобто інерційного і екстенсивного) росту.

Політикум явно відставав від соціального запиту суспільства на участь в управлінні країною. Це і було причиною Помаранчевої революції в Україні 2004 року. Тоді опозиції на чолі з Віктором Ющенко значною мірою вдалося каналізувати суспільне невдоволення і отримати ту соціальну базу, на яку вона справедливо могла розраховувати (у тому числі і через гасла – „багаті

Остаточна делегітимізація власності в Україні сталася через клептократичні практики оточення Віктора Януковича. По суті, в останній рік його правління в Україні спостерігався екстремальний стан „чистої кримінальності” власності.

поділяться з бідними” та „влада і бізнес будуть розділені”). Тут проявився основний парадокс „кольорових революцій”: її організатори хотіли лише замінити політичну еліту, а учасники масових виступів хотіли радикальної зміни всієї системи політичної влади, часто самі цього не підозрюючи.

Замість переходу до консолідованої демократії та забезпечення незворотності демократичного процесу, Помаранчева революція принесла Україні „дисфункціональну” демократію, дволаддя, політичну кризу, а після 2010 року – скочування до авторитаризму.

На думку провідних експертів Центру Разумкова Володимира Сиденка та Олександра Барановського, на момент Помаранчевої революції в Україні

не відбулося головне – відокремлення бізнесу від влади. Симптомами цього став високий рівень корупції, переплетення інтересів представників владних і бізнесових структур. Наслідками – гальмування відчутного піднесення добробуту населення, формування середнього класу та громадянського суспільства в Україні.

До 2013 року в Україні спостерігалася система так званого „олігархічного консенсусу” – така конфігурація політичних сил і такий переділ владних повноважень, який дозволяє основним ФПГ при мінімальних ризиках для себе провести новий перерозподіл власності в державі. Іншими словами, хто б не перемагав на виборах, він змушений знаходити консенсус з олігархами і грати за їхніми правилами.

Проте, вже після ув’язнення експрем’єр-міністра Юлії Тимошенко, парламентських виборів 2012 року та встановлення контролю над основними фінансовими потоками в країні з боку найближчого оточення Віктора Януковича, „олігархічний консенсус” порушився. Країна увійшла в штопор авторитаризму, що швидко призвело до політичної кризи, повстання та масових жертв.

Криза моделі

Попри усі спроби деяких вітчизняних інтелектуалів представити сучасні олігархічні фінансово-політичні групи у вигляді корпорацій західного типу, які забезпечують створення ВВП країни, олігархічна суть значної частини ФПГ залишається стримуючим фактором для розвитку України. Так само, як і державний капіталізм і чиновничько-олігархи є тромбами на шляху депутізації Росії.

В Україні більше не існує конфлікту між так званим „компрадорським” чи іноземним капіталом та „національною буржуазією”. Якщо це протиріччя рельєфно виявлялося в кінці 1990-х – на початку 2000-х років, то в другій половині 2000-х років ми бачимо поразку національної буржуазії і вмонтування її в структуру відносин глобального капіталу.

Тільки 35% українських мільйонерів мають у власності промислове виробництво. Частина з них є „формальними власниками”. Активи підприємств перебувають у їх власності лише юридично, а фактичними власниками є кілька всім відомих осіб (Пінчук, Ахметов, Фірташ, Львовичкін, Вілкул, Коломойський, Порошенко та ін). Тільки 7% активів проходить через фондовий ринок, а все інше – закулісно, підкилимно.

За словами вітчизняного політолога Анатолія Сорокіна, сьогодні переважає більшість українських та російських олігархів є „ресурсниками“. Вони знаходяться в найнижчій ланці в ланцюзі виробництва товарів і послуг. Викачують ресурси з землі, проводять первинну переробку і в такому вигляді продають за кордон. Більшість з них за всі роки незалежності України дійсно не побудували жодного підприємства, не створили нових робочих місць, не ввели жодної інноваційної технології. Проте і далі експлуатують радянський мотлох, який їм дістався практично задарма за допомогою „темних“ приватизаційних схем“.

Часто єдиним видимим результатом приходу нових власників на колишні держпідприємства ставали масові звільнення, які маскувалися під красивими евфемізмами типу „оптимізації чисельності персоналу“.

Справжньої цивілізованої конкуренції олігархи бояться як вогню. Тому що вони ніколи не були справжніми підприємцями, а весь їх „бізнес“ побудований на монополізмі, доступі до тінювих схем приватизації та бюджетного корита (за Ярославом Оберемком).

Але головна небезпека консервації олігархічного капіталізму – це те, що він може існувати тільки за рахунок держави, експлуатуючи політичну ренту, працюючи на „відкатах“, відтворюючи корупцію. Олігархія – це вічний наздоганяючий розвиток, без шансу вирватися з пострадянського животіння.

Всупереч думці деяких експертів, наші олігархи давно перестали бути (і швидше ніколи і не були) прогресивною частиною національної буржуазії, що створюють національний дохід.

Остаточно делегітимізація власності в Україні сталася через клептократичні практики оточення Віктора Януковича („Сім’ї“). По суті, в останній рік його правління в Україні спостерігався екстремальний стан „чистої кримінальності“ власності.

Революція Гідності не закінчена, поки не покритий дефіцит справедливості. Простим „відняти в одних і віддати іншим“ тут не обійтись. Переділ власності повинен включати не тільки ФПГ, а й простих громадян. Громадянське суспільство ставить питання про правомірність існування самого інституту олігархату і соціально-економічних відносин, що його породжують. „Інакше, – як вважає російський політолог Станіслав Белковський, – просто не буває при переході від пострадянського стану державної речовини до постпострадян-

Резиденція Віктора
Януковича у Межигір’ї

ського, після закінчення багаторічної клептократії”.

Шанси для деолігархізації України

Першим, хто відчув „куди вітер дме“, виявився губернатор-олігарх Ігор Коломойський. Він публічно заявив, що давав хабара колишньому президенту України Леоніду Кучмі за можливість участі у приватизації „Укррудпрому“ і закликав до „Великої Вітчизняної Реприватизації“.

Раніше олігархи такого не робили. Були теми, які учасники „великої гри“ воліли не світити. Наприклад, реальні умови приватизації або наявність політичної ренти з держактивів. Ці теми небезпечні для правлячого класу. У підсумку можна втратити не тільки власність, але і владу. Адже легітимність власності і легітимність влади речі між собою пов’язані (в основному корупційними „скріпами“).

Питання законності проведення приватизації та можливість повернення активів в держвласність піднімалося ще в 2005 році Юлією Тимошенко. Але тоді „помаранчева“ команда не пішла на революційний експеримент. „Олігархічний консенсус“, до якого були залучені більшість українських ФПГ і на якому трималася архітектура „дисфункціональної“ демократії Віктора Ющенка, не дозволяла великого переділу власності. У Тимошенко не вийшло. Тепер це питання ставить персонально Ігор Коломойський.

Він гравець, і його гра має кілька рівнів стратегічних цілей. З одного боку, він не проти отримати активи конкурентів-олігархів, з іншого – відстояти свої активи під час революційної деолігархізації. Власник „Привату“ просто вирішив очолити процес.

Вийшло ж в олігарха Порошенка стати президентом країни на гаслах Майдану? Чому тоді олігарх Коломойський не може використовувати настрій в суспільстві і зачистити Україну від колишніх „колег по цеху“?

Зараз єдиним олігархом, активи якого все ще генерують прибуток, є Ігор Коломойський. У нього є живі гроші для „великої приватизації“. Є у нього і вплив на суди, є ЗМІ та народні депутати. Коломойський єдиний з нинішніх олігархів має позитивний баланс довіри і недовіри!

Коломойський каже, що приватизація відбувалася незаконно і потрібно провести її націоналізацію за спеціальним законом, а потім знову виставити підприємства на торги. Як „легкий“ варіант мова може йти про так званий

український варіант „windfall profit tax“ Тоні Блера.

Кожен, хто хоче зняти з порядку денного питання про легітимність (справедливості) своєї великої промислової власності, повинен заплатити в бюджет податок у розмірі обороту компанії в рік її приватизації. З моменту виплати власник отримує від держави і суспільства безстрокову „охоронну грамоту“ – його власність вважається законною і чесною.

Свого часу подібну схему пропонував російський екс-олігарх Михайло Ходорковський в проєкті „Лівий поворот“. Легалізація власності за цим сценарієм дозволяла Ходорковському досить швидко „зачистити“ олігархічні групи, що підтримували „раннього

Справжньої цивілізованої конкуренції олігархи бояться як вогню. Тому що вони ніколи не були справжніми підприємцями, а весь їх „бізнес“ побудований на монополізмі, доступі до тіньових схем приватизації та бюджетного корита.

Путіна“ і, в кінцевому результаті, отримати владу. Але у нього не вийшло. Замість Кремля Ходорковський отримав тривалий тюремний термін, а групу ЮКОС фактично знищили.

Запустивши процес переділу в умовах колосального дефіциту справедливості, делегітимізації власності, недовіри до державних інститутів і розмитой легітимності самої влади, можна замість нових активів отримати революційну експропріацію, а то і термін за спробу заколоту.

Є й більш глобальний аспект. Що є реальною гарантією захисту іноземних інвестицій в Україну? Рейтинг президента Порошенка? Коаліційна угода? Або в Україні дотримується спадкоємність влади? Немає „чесної гри“ – нема інвестицій!

Що робити?

В українському експертному серед-

овищі існує думка, що можна вирішити проблему легітимності власності шляхом прийняття окремого юридично-правового акту. Свого часу російський експерт Ростислав Капелюшников стверджував, що британський досвід джентльменського пакту „чесної гри“ між владою та бізнесом („windfall profit tax“) для пострадянських країн є мало прийнятний. У нас олігархи не джентльмени, у них інший життєвий досвід. Вони ніколи не грають „по-чесному“.

В Україні важко відшукати будь-яку компактну соціальну групу, всередині якої переважна більшість вітала б приватизацію і доброзичливо відгукувалася про велику приватну власність. У нас існує тверда переконаність, що приватизація здійснювалася з масовими порушеннями навіть формальних „правил гри“, не кажучи вже про неформальні.

Тому потрібне системне рішення, що включає не тільки правовий аспект, впровадження нових корпоративних практик, заснованих на „чесній гри“, прозорості публічних і корпоративних фінансів. Потрібна нова парадигма соціально-економічних відносин.

Питання приватизації, боргів, податків, пенсії, освіти, охорони здоров’я повинні не замовчуватися, а навпаки, напружено обговорюватися в політичному просторі. А це інша якість політики. Де немає місця „торгам“ і „договорнякам“, де існує громадська експертиза і публічна дискусія, де суб’єктами переговорів виступають влада і профспілки, плюс громадянське суспільство, а не різні угруповання олігархів у владі.

Лідери опозиції на Майдані двічі обіцяли розділити владу і бізнес, зменшити вплив великих власників на прийняття державних рішень. Однак олігархат як політико-економічне явище не тільки не зник, а навіть посилюється.

Нульовий рівень лояльності до „нечесної гри“ з боку громадянського суспільства підірвав залишки постсовка.

Сьогодні прірва між багатими і бідними значно розширилася. На що розраховує влада, підтримуючи в державі такий податковий режим, такі пропорції бюджету і такий підхід до національних фінансів? Це тільки узаконює гранично несправедливий розподіл суспільного багатства, прирікає народ на бідність.

Тому, поки нова українська влада не проведе деолігархізацію держави, вона матиме розмитую легітимність і постійно стикатися з викликами Майдану 3.0.

Українські олігархи перекроюють сфери впливу і готуються до приватизації

Скоро рік, як в Україні змінилася влада. Нова команда прийшла на гаслах Майдану, рівних прав, націоналізації економіки, демократії, європейського напрямку розвитку та антиолігархії. Провели вибори. Маємо нового президента, парламент та двічі оновлений Кабмін. Але олігархів, які і до цього „годували“ своїх представників у різних гілках влади, менше не стало.

► Більше того, на тлі війни і кризи вони взяли перекроювати галузі впливу. Зберегти свій вплив і увірвати шматок побільше намагаються і ті, що сидять в Україні, і ті, що з різних причин перебувають за межами країни.

І справа не лише в тім, що у каламутній воді рибку ловити легше – у країні планується така солодка для кожного олігарха приватизація та місцеві вибори.

Нафта насущна

Зміна політичної еліти країни стала своєрідним зеленим світлом для

олігархів, які підтримали зміну влади. Активно використовуючи доступ до адмінресурсу, „продемократичні“ олігархи взяли тіснити представників „сім’ї“. Насамперед це проявилось на ринку нафти та нафтопродуктів.

Поки країна уважно слідкувала за виборами-перевиборами, санкціями і війною, власники групи „Приват“ Ігор Коломойський і Геннадій Боголюбов методично прибирали до рук нафтовий ринок України. Контролюючи єдиний діючий в Україні нафтопереробний завод у Кременчуці (Полтавська обл.) і „Укрнафту“, вони поклали

око на Херсонський та Одеський НПЗ з законсервованими на них нафтопродуктами. Тут інтереси Ігоря Коломойського перетнулися з інтересами Ігоря Єремеева (народний депутат ВР, власник АЗС „WOG“ і ще багатьох бізнесів). Предметом боротьби олігархів стала дешева технічна нафта на майже мільярд доларів. Інтерес Коломойського і Боголюбова у тому, щоб скупити нафту за копійки і переробити на Кременчуцькому НПЗ, вироблене ж пальне продати за ринковими цінами в мережах своїх АЗС. Єремеев же плевав надією відновити ►

роботу Херсонського НПЗ (про це він навіть домовлявся з іншим олігархом, Дмитром Фірташем, та з того нічого не вийшло через арешт останнього). Але без технічної нафти у трубах постачати нафту на херсонські потужності було б просто неможливо. Ігор Єремеев заявляв, що ласий до дармової нафти Коломойський просто загубить українські транспортні (транзитні) потужності. Результат боротьби випливає із заяви нинішнього міністра енергетики України Володимира Демчишина. В уряді допускають об'єднання державних підприємств нафтопереробного комплексу з підприємствами групи „Приват” Ігоря Коломойського. Демчишин уже бачить вертикально-інтегрований нафтовий комплекс на базі „Укрнафти” і „Укртатнафти” (Кременчуцький НПЗ) з додаванням транзитних потужностей „Укртранснафти” і перевалочних – у Херсоні та Одесі.

При цьому Коломойському і Боголюбову доводиться воювати з державою (НАК „Нафтогаз України”) за 310 тис. тонн української нафти, видобутої підприємствами „Укрнафти”. Попри те, що держава має в компанії контрольний пакет акцій, „Укрнафту” очолюють люди Коломойського, що дозволяє йому задешево зливати сировину на свій НПЗ. Тепер же Коломойського хочуть відірвати від годівниці – змусити купувати нафту за ринковою ціною. Як наслідок, група „Приват” останні два місяці як могла блокувала аукціони з продажу нафти. Зауважу, що альтернативи українській нафті у Коломойського з Боголюбовим немає.

Коломойський і Пінчук у Лондонському суді: скринька Пандори відкрилася

Ще один олігарх, з яким Ігорю Коломойському і Геннадію Боголюбову доведеться боротися – мільярдер, меценат, власник корпорації „Інтерпайп”, низки ЗМІ і зять другого президента України Леоніда Кучми Віктор Пінчук. Нині олігархи судяться у Високому суді Лондона. Пінчук заявив про махінації у приватизації Криворізького залізничного комбінату. Мовляв, це він давав гроші Коломойському на купівлю акцій підприємства, проте той його обдурив. Тепер Віктор Пінчук вимагає через суд визнати себе власником комбінату і відшкодувати багаторічні збитки.

Натомість Ігор Коломойський на початку березня з'явився у профільному комітеті Верховної Ради України

і відверто розказав про „особливості” приватизації за часів другого президента України Леоніда Кучми, розкриваючи прізвиська, схеми, хабарі та підприємства, які тоді прибирав до рук олігархат. Звісно, фігурувало і прізвисьце Пінчука.

Нині дійшло до того, що олігархи згадують одне одному організацію гучних убивств. Неважко здогадатися, що означає для поділеної протиріччями і війною України війна олігархів такого рівня і впливу. Щонайменше, ні про яку співпрацю, інвестиції чи суттєву підтримку з боку іноземних партнерів за таких умов годі й сподіватися. Можна було б говорити про реприватизацію... Але ви уявляєте олігарха, який би віддав усе, що незаконно привласнив, для того, щоб поділитися по-братськи? Я – ні.

Фірташ, Ахметов і Пінчук готові інвестувати в Україну 300 млрд доларів?

Популярні нині гасла реформ і відбудови країни як ніколи справно лягають в програми мільярдерів, які заробляли на хімії і металургії. На початку березня у Відні Дмитро Фірташ разом із Віктором Пінчуком та Ринатом Ахметовим збирає міжнародний форум „Україна завтра”, де й оголошує свій план модернізації та відбудови країни за участі низки європейських політиків. Кошторис програми – 300 мільярдів доларів, залучених через спеціально створений інвестиційний фонд. Програма дій має з'явитися за півроку.

Піде чи ні – залежатиме від багатьох факторів. Перше, на що необхідно звернути увагу, колосальна, майже казкова сума інвестицій. Швидше за все, їх буде значно менше. Далі треба дивитися на можливі зустрічні умови, приміром, федералізації України та відновлення політичної, економічної та фінансової співпраці з Московією. Не здивуюся, що офіційний Київ на це не погодиться, що й стане яблуком розбрату у непоганій, але заздальгидь мертвонародженій ідеї. Та навіть тоді, коли буде саме так, Фірташ, Пінчук і Ахметов, по-перше, отримують бонус за спробу, що позитивно відобразиться на їхньому іміджі як у західних країнах, так і в Україні. Подруге, увага до проблем окупованого і розваленного Донбасу суттєво підвищить їхні шанси проштовхнути своїх людей на місцевих виборах (якщо вони все ж відбудуться), що, своєю чергою, відновить їхній контроль над Сходом. А по-третє, маючи за спиною

інвестиційний фонд, можна буде не обмежувати апетити в майбутній хвилі приватизації, передбаченої меморандумом України і МВФ.

До чого тут МВФ?

Вимоги МВФ більш-менш стандартні для усіх країн, які зверталися за допомогою Фонду. Не стала винятком і Україна. Те, що може нас цікавити у темі олігархічних воєн – прописана у Меморандумі приватизація. Після засідання директорів МВФ та прийняття рішення по Україні, міністр фінансів Наталія Ярьсько підтвердила: офіційний Київ розпродаватиме все, що можна. Та справа у тім, що в Україні всі якісні активи вже знайшли своїх власників. Щоправда, така приватизація часто проводилася лише між своїми, або ж для участі в аукціоні прописувалися „специфічні” умови під конкретного власника конкретної компанії. А далі – ціни в рази занижені під обіцянки виконувати приватизаційні умови: переоснащення виробництва, створення нових робочих місць, збільшення зарплати та інше. І тут запитання: коли востаннє ви чули про перевірки виконання приватизаційних умов?

Підготовка до приватизації

Державні чиновники вже теж своєму готуються до приватизації: управлінці свідомо доводять до банкрутства державні підприємства у прибуткових галузях для їхнього подальшого розпродажу між своїми і за безцінь. Благі наміри на папері: посилення конкуренції, розвитку підприємництва і т.д. – в українських реаліях загрожують перетворитися в монополізацію окремих галузей з відповідними наслідками, насамперед для простих людей, малого та середнього бізнесу.

Ще одна зі стандартних умов МВФ – вільний рух капіталу – теж на руку олігархії. Працюючи через офшори, вони легко як виводять, так і заводять гроші в країну. Знову ж таки, інвестор у країну з розваленою економікою і війною не прийде, а от інвестиції українських олігархів з офшорів, можливо, й прийдуть. Згадаймо минулі роки, коли лєвова частка прямих іноземних інвестицій в Україну припала на офшорні зони.

Зауважу, що за минулий рік сукупні статки 100 найбагатших українців схудли на мільярди доларів. Низка багатіїв втратили свої банки. І усі ці збитки треба компенсувати...

Порошенко проти Коломойського

Вперше після Майдану українська влада пішла на гострий конфлікт з одним із наймогутніших олігархів — і поки що виграє. „Олігарх-президент переміг олігарха-губернатора“ — в такому дусі українські соцмережі коментують відставку голови Дніпропетровської облдержадміністрації, мільярдера Ігоря Коломойського.

► Указ про відставку Петро Порошенко підписав під час зустрічі з самим Коломойським, яка відбулася в ніч на 25 березня. За офіційною версією, губернатор сам подав відповідну заяву. Таким чином дійшов розв'язки політичний скандал, що тиждень приковував увагу українців і загрожував самій українській державності. Водночас наразі нелегко сказати, чим усе це відгукнеться в майбутньому.

Коломойського призначили очільником Дніпропетровщини ще 2 березня 2014 року. Вже наступного дня після призначення олігарх-губернатор публічно назвав російського президента

Володимира Путіна шизофреніком, а його помічники незабаром оголосили, що мільярдер готовий виплачувати гроші як за здану сепаратистами зброю, так і за самих сепаратистів, узятих у полон. Тим самим новоспечений чиновник став особистим ворогом Кремля, і в російських ЗМІ почали ширитися страшилки про кровожерних найманців Коломойського, які нібито масово винищують мирне населення в сепаратистських регіонах.

Водночас Коломойський жодним чином не відмовився від свого бізнесу. Так, він швидко добився підписання контрактів на постачання паливно-

мастильних матеріалів для армії, заробивши на цьому кількості мільйонів гривень.

Нафта, дивіденди й автоматники

Нинішня криза почалася з компанії „Укртранснафта“, монополіста з управління українськими нафтопроводами. 19 березня уряд протиснув через наглядову раду компанії рішення про відсторонення голови правління. Цей голова, Олександр Лазорко, вважався креатурою Коломойського. Міністр енергетики й вуглепромисловості Володимир Демчишин не приховував ►

► причин цього кроку: він повідомив пресі, що держава зазнала значних збитків через діяльність Лазорка зі зберігання технологічної нафти на потужностях групи „Приват“. Ця фінансово-промислова група, власне, і є бізнес-імперією Коломойського, чії головні активи стосуються нафтопереробки, металургії, авіації, банківської сфери та мас-медіа (які покликані обслуговувати політичні інтереси власника).

Історія з технологічною нафтою почалася ще минулої весни. Така нафта постійно знаходиться в „трубі“, аби забезпечувалася перекачка. В трубопроводах Південного Сходу на час сепаратистського заколоту зберігалось близько 1,3 млн. тонн нафти. Сировина „застрягла“ там після зупинки нафтопереробних заводів у Лисичанську та Одесі. Представники „Привату“ запропонували уряду вилучити технологічну нафту, „щоб не дісталася сепаратистам“, і переробити її на власних підприємствах. Це було по інтересах іншого магната нафтопереробки, нардепа Ігоря Єремеева, котрий теж розраховував на цю нафту.

В підсумку перемога залишилася за Коломойським: навіть не чекаючи на завершення всіх офіційних процедур, його структури „взяли на збереження“ більшу частину чорного золота. Причому держава платила „Привату“ за це зберігання – і, як тепер стверджує слідство, за завищеними цінами. Понад те, нафту тишком почали переробляти, й досі достеменно невідомо, скільки саме сировини було перероблено й продано на „приватівських“ бензоколонках. Усе це стало можливим завдяки тому, що у формально повністю державній „Укртранснафті“ насправді керували люди Коломойського.

Після відсторонення Лазорка Коломойський заявив про „рейдерське захоплення“ „Укртранснафти“ своїм конкурентом Єремеевим. Сам Лазорко забарикадувався в кабінеті, а увечері 19 березня туди з’явився Коломойський у супроводі свого заступника Геннадія Корбана та невідомих у камуфляжі з автоматами. В невідомих деякі журналісти впізнали бійців одного з підконтрольних Коломойському добровольчих батальйонів, проте офіційно це не підтверджено досі. В ході „оборони“ компанії губернатор, який формально не має до неї жодного стосунку, запевняв, що лише захищає державне майно, і нецензурно облаяв журналіста „Радіо Свобода“; відео цієї лайки широко розійшлося в соцмережах і викликало чимале обурення громадськості.

У Коломойського були всі підстави нервуватися не лише через „Укртранснафту“: того дня Верховна Рада після довгих зволікань прийняла закон, який дозволив державі вимагати дивіденди з тих компаній, що хоч би на 50% контролюються урядом. Раніше для цього потрібен був більший пакет. Цей закон також був ударом по Коломойському, який офіційно контролює 42% напівдержавної компанії „Укрнафта“, але донедавна мав фактичну більшість голосів у її керівництві та на зборах акціонерів. Останній факт протягом кількох років дозволяв олігарху уникати виплати державі дивідендів з прибутків компанії, яка займається видобутком нафти й газу на території України (водночас структури „Привату“ доходи від „Укрнафти“ отримували акуратно).

Влада і особисто Петро Порошенко, вигравши цей бій, можуть заслужено пишатися тим, що довели ефективність держави, в яку не вірили багато хто і в Україні, і за кордоном. Однак тим самим керманічі країни поставили перед собою нове, ще складніше завдання: продовжити курс на деолігархізацію державного апарату.

22 березня озброєні люди зайняли й офіс „Укрнафти“. Офіційна влада опинилася перед суворим викликом: не відреагувати означало б повністю розписатися в безсиллі перед одним-єдиним олігархом – і це на тлі невдач на фронті та економічної кризи, що вкрай негативно позначається на популярності керівництва країни. Президент Порошенко прийняв виклик і, для початку, офіційно виніс Коломойському догану за нецензурну лайку на адресу журналіста. В свою чергу, міністр внутрішніх справ Арсен Аваков дав „невідомим“ добу на те, аби покинути офіси „Укрнафти“ та „Укртранснафти“ (просто під час написання цього матеріалу,

вдень 25 березня, правоохоронці заявили, що ультиматум виконано).

Убивства, патріотизм і перспективи

Одночасно наступ на Коломойського почався з іншого боку: його оточення звинуватили – не більше не менше – у вбивстві офіцера СБУ. Йшлося про інцидент у Волновасі на Донеччині, поблизу лінії фронту, де невідомі застрелили співробітника спецслужб під час конфлікту навколо трьох фур із контрабандною горілкою. У пресі швидко з’явилися дані про те, що стрільнину відкрили бійці добровольчого батальйону „Дніпро-1“. Саме це з’єднання підозрювали і в захопленні офісів компанії.

Трьох підозрюваних взяли з боєм (одного при цьому поранено). Незабаром заарештували ще шістьох. Безпосередньо вбивцею слідство вважає громадянина Гордеева, котрий є помічником народного депутата Андрія Денисенка. Останній же є куратором дніпропетровського „Правого сектора“ та охоронної організації „Січ“, підконтрольної Коломойському. Вже 23 березня голова СБУ Валентин Наливайченко заявив, що йдеться про цілу злочинну організацію, яка займалася викраденнями та вбивствами людей. А її ватажками, поряд із депутатом Денисенком, назвав заступників Коломойського в Дніпропетровській облдержадміністрації Геннадія Корбана та Святослава Олійника.

Олігарх ще намагався опиратися. Так, 25 березня стало відомо, що підконтрольні йому збройні формування виходять з Одеси (Одеську область очолює ставленник Коломойського Ігор Палиця). Зважаючи на постійні теракти й загальну активність сепаратистів у місті, це був промовистий жест шантажу в бік центральної влади. Проте в МВС та Нацгвардії заявили, що урядові сили справляться з утриманням порядку в регіоні... Врешті-решт, як сказано на початку цієї статті, Коломойський не пішов на загострення і подав у відставку. Разом із ним пішли й уже згадані Олійник та Корбан, і вся команда в цілому.

Немає сумнівів, що для нього це поразка у битві, але не у війні. І сам Коломойський, і його оточення відомі як жорсткі люди, здатні захищати свої інтереси в дузі дев’яностих років. Яскравим, хоча далеко не єдиним прикладом негараздів, які трапляються з конкурентами „Привату“, стала доля російського напівкримінального бізнесмена Максима Курочкина, котрий

ще 2006 року зійшовся в двобої за центральний ринок Дніпропетровська з „правою рукою“ Коломойського, вже згаданим Геннадієм Корбаном. Наприкінці 2006 року його заарештували, в наступні місяці сталося кілька вбивств його найближчих помічників в Україні, а в березні 2007-го сам Курочкін загинув від кулі снайпера просто у подвір'ї суду. Вбивць не знайшли, замовників – тим паче.

Ставши губернатором Дніпропетровщини, Коломойський діяв у традиційному жорсткому стилі. „Приватівські“ силові структури просто залякали потенційних ватажків сепаратистів, не гребуючи, як подекували, викраденнями серед ночі з квартир, побиттям тощо. Заразом під структури Коломойського перейшли сільськогосподарські активи та інше розташоване на Дніпропетровщині майно, що належало одіозному экс-депутату Ради Олегу Царьову, який зараз переходить в Росії та на сепаратистських територіях Донеччини й називає себе „головою парламенту Новоросії“. Методи губернатора Коломойського були далекі від законності, погоджуються всі спостерігачі, та водночас саме вони значною мірою дозволили уникнути розповзання сепаратизму на захід від Донбасу.

В цьому ключі дуже цікаво, якою буде доля тих соратників олігарха, котрих тепер обвинувачено в тяжких злочинах. Не можна виключити, що відставка Коломойського стала платою за пом'якшення їхньої долі. Цікаво також, чи збереже мільярдер решту своїх активів. Наразі він усе ще має величезні можливості для захисту своїх інтересів – починаючи з медіа-групи на чолі з впливовим телеканалом „1+1“ й завершуючи „Приватбанком“, від стабільності якого залежить стан усєї банківської системи країни. А також – суспільні настрої, адже в цьому банку зберігається лєвова частка особистих вкладів громадян.

Влада і особисто Петро Порошенко, вигравши цей бій, можуть заслужено пишатися тим, що довели ефективність держави, в яку не вірили багато хто і в Україні, і за кордоном. Однак тим самим керманічі країни поставили перед собою нове, ще складніше завдання: продовжити курс на деолігархізацію державного апарату. Якщо це не вдасться, про „вгамування Коломойського“ забудуть дуже скоро – тим паче, якщо його місце просто посядуть інші олігархи.

„Чума на оба ваших дома!“ (с) Шекспір

» Коментувати очевидні речі не хочеться.

Очевидно, що Коломойський кидає виклик державі, а це неприпустимо: має бути одна влада й одна армія.

Очевидно, що Коломойський зробив для захисту та єдності України більше, ніж будь-хто з олігархів.

Очевидно, що команда президента виглядає в цій історії не краще за команду Коломойського.

Очевидно, що приборкання олігархів потрібно, але починати його треба було би з підпалювачів війни, регіоналів та російських агентів.

Усі сторони цього конфлікту продовжують жити поняттями 90-х.

А ми продовжуємо жити казочками. Ми живемо у світі Толкієна, де чорне й біле, добро і зло рознесені на різні краї Всесвіту, і нічого поміж ними. Добрі ельфи та погані орки. Коломойський або герой України – або мерзенний рейдер. Те, що мерзенний рейдер може бути героєм України, не вкладається у наш дитячий мозок. Світ складніший за казочки Толкієна, він скоріше схожий на епос Джорджа Мартіна „Гра престолів“, де добро і зло переплетені, як у житті, де герої роблять ниці вчинки, а злодії вдаються до добрих справ.

Тому лише людина з дитячим чорно-білим мисленням (або ж заангажована людина) може ставати в цьому конфлікті на якусь сторону. Всі дорослі незаангажовані люди займуть позицію „Чума на обидва ваших дома!“.

Заручником конфлікту є Україна, і вона знаходиться не в тому стані, щоб гратися в чоловічі ігри початку 90-х. Кремль радіє, Захід здивовано знижує плечима і ховає подалі гаманець, розумні громадяни прораховують ймовірність появи в їхньому місті зелених чоловічків, решта громадян знову забирає залишки депозитів та скуповує гречку.

Під загрозою не лише Дніпропетровськ та Одеса, під загрозою нині просто все.

Єдине можливе вирішення конфлікту: розібратися між собою за зачиненими дверима, все владнати, домовитися, вийти до преси, всім вибачитися перед народом, разом заспівати гімн Україні і розійтися працювати далі. (Фактично, я тут цитую Олександра Ройтбурда).

Олігархічна країна – це не лише Коломойський, Ахметов та інші подібні персонажі. Олігархічна країна – це закрита економіка (155 місце у світі за рівнем економічної свободи, далі нема куди). Це закрита політика. Це закриті суспільство. Це непрозоре прийняття рішень і непрозорі схеми. Це кулуарні призначення та ручне управління правосуддям і правоохоронцями. Це неофеодалізм, це середньовіччя. Середньовіччя в Європі у XXI сторіччі неможливе. Або виходити із середньовіччя, або виходити з Європи. Щось одне треба зробити.

Але ми вже намагалися вийти з Європи у листопаді 2013 року. Наслідком цього стали намети, вогонь на Майдані, Небесна сотня та втеча тодішнього президента.

Значить, треба виходити із середньовіччя. Всім разом. Порошенку і Коломойському, „Укрнафті“ та СБУ, народним депутатам та збройним силам.

Валерій Пекар, Київ

Група Фірташа–Львовочкіна. Втрата позицій

Ця олігархічна група, яка ще в 2013 році видавалася однією з найвпливовіших в Україні, значно втратила свої позиції.

➤ Революція Гідності, анексія Криму та війна на Донбасі змінили країну, а разом із нею – розклад сил основних олігархічних груп. І в той час, коли деякі олігархи обіймають державні посади, інші, як наприклад, кишеньковий олігарх „Сім'ї“ Янукович Сергій Курченко, вимушені були позбавитися активів в Україні. Але не всі згодні з втратою позицій.

З Януковичем і без

Тандем Львовочкін–Фірташ стрімко набирив статків та впливу з обранням президентом Віктора Януковича в 2010 році. Якщо в 2008 році журнал „Фокус“ оцінив статки Дмитра Фірташа у 1,71 млрд доларів, то

вже 2013 року ця цифра зросла до 3,3 млрд. Тоді ж Сергій Львовочкін уперше ввійшов до рейтингів найбагатших українців: в 2013 році журнал „Кореспондент“ оцінив його статки у 425 мільйонів доларів та дав 29 місце в рейтингу. І в цьому немає нічого дивного – голова Адміністрації президента Януковича ніколи не запечував дружніх стосунків з Дмитром Фірташем. А сам власник „Group DF“ завжди мав доступ до власника Межигір'я, який у свою чергу створював сприятливий клімат для консолідації активів у руках олігарха.

Але все змінилося після того, як Янукович утік. Могутній голова Адміністрації президента сьогодні – на-

родний депутат від „Опозиційного блоку“, який в пресі називають групою „РосУкрЕнерго“, скандального посередника між „Газпромом“ та Україною, контрольованого паном Фірташем. Чисельність блоку – 40 нардепів – уже не дозволяє скеровувати роботу парламенту в потрібний бік. Навіть разом із фракцією Олега Ляшка (21 мандат), фінансування передвиборчої кампанії якого ЗМІ приписують Львовочкіну, та блоком „Народна воля“ Ігоря Єремеева (19 мандатів). Як свідчить практика, ці сили можуть консолідуватися для голосування з тих чи інших питань, але без більшості, яка голосує за помахом „диригента“, лобіювати власні інтереси значно важче.

Імена Дмитра Фірташа та Сергія Львовочкіна так щільно пов'язані з минулою українською владою, що досить дивним видається, що їм вдалося зберегти та навіть зміцнити найпомітніший актив – медіа. Після гучного скандалу відносно трансляції „Блакитного вогнику“ з Кобзоном і Ко, в лютому 2015 року прес-служба „Group DF“ відзвітувала про придбання 29% відсотків акцій телеканалу „Інтер“, які до того належали російському „Першому каналу“. Таким чином, 100 відсотків акцій телеканалу тепер належать Фірташу (80%) та Львовочкіну (20%). Тоді ж було придбано 10% ТОВ „Пегас телебачення“ (телеканал „Україна“). Окрім „Інтера“, до медіахолдингу Дмитра Фірташа входять сім телеканалів „Інтер+“, „Інтер-фільм“, „K1“, „K2“, „НТН“, „Мега“, „Zoom“, „Піксель tv“.

Кримські титани

Частина активів, які належать Фірташу через керуючу компанію „GroupDF“, опинилася на окупованих територіях. Кримський содовий завод та „Кримський ТИТАН“ продовжують працювати в Криму, де великі підприємства, не „націоналізовані“ так званою кримською владою, скоріше виняток, ніж правило. І невідомо, що саме стало головним чинником у питанні збереження активів на півострові

Сергій Львовочкін уперше ввійшов до рейтингів найбагатших українців у 2013 році. Журнал „Кореспондент“ оцінив його статки у 425 мільйонів доларів.

– вміння Дмитра Фірташа домовлятися, чи фінансування партії Сергія Аксьонова „Русское единство“ у минулому, про що писали численні ЗМІ. За фактом, підприємства втратили кримську пропуску та перереєстровані в Києві та Москві. Сам Фірташ пояснив таке рішення в інтерв'ю „Deutsche Welle“ піклуванням про кримчан: „У нас було два шляхи: або втратити цей бізнес і зробити те, що зробили українці на Донбасі, коли вони вивели свої банки, вивели все і перестали пенсіонерам платити зарплати. Я так не могу зробити, тому що в мене там колектив, у мене, вибачте, там 6000 на одному заводі, 4000 на іншому. Загалом 10 тисяч працюють на двох підприємствах, і тому, звичайно, я плачу зарплати. Звичайно, я підкоряюся ситуації, інакше неможливо було б працювати“. Цікаво, що у понад 500 (за даними „Нової газети“) випадках експропріації, що мали місце в Криму, подібні судження кримську самопроголошену владу не розчулили. Як у випадку з „Кримгазом“, який також частково входить до активів Дмитра Фірташа. Досить складна ситуація з активами, що розташовані на територіях, підконтрольних так званим „ДНР“ і „ЛНР“, де жодні домовленості не мають ніякої сили.

Один із найбільших українських виробників хімічної продукції, концерн „Стірол“, (керуюча компанія „Ostchem“, яка входить до „Group DF“), розташований в Горлівці, припинив виробництво в травні 2014 року. За інформацією командування АТО, терористичні угруповання, фактично, перетворили територію заводу на військову базу, розмістивши там важке озброєння. „По Горлівці в нас реальна проблема: ми не розуміємо, з ким будемо говорити, і як це буде відбуватися. Поки ми навіть не можемо зайти на завод“, – цитував „Інтерфакс“ Дмитра Фірташа на початку березня. Ще одне підприємство під керівництвом „Ostchem“, „Северодонецький Азот“, відновлює виробництво. Але збитки дуже великі – за 2014-й вони становили 12,7 млрд гривень для „Стіролу“ та 10 млрд гривень для „Азоту“.

Головна проблема Фірташа

Але головною проблемою для Дмитра Фірташа, як не дивно, залишаються не утримання активів в Україні чи можливі проблеми з українським законодавством. Рішення щодо можливої екстрадиції Дмитра Фірташа до США може бути прийнято судом у Відні вже 30 квітня. Олігарха було затримано

в Австрії за запитом американського Федерального бюро розслідувань 12 березня 2014 року. 125 млн євро у якості застави для обрання домашнього арешту надійшли з Росії.

Ордер на арешт Дмитра Фірташа був виданий окружним судом американського штату Іллінойс влітку 2013 року. Йому закидають підкуп індійських чиновників для отримання дозволів на розробку родовищ титану в Індії. Загалом у справі про створення міжнародної корупційної схеми в якості обвинувачених проходять шість осіб, включаючи Фірташа, угорського підприємця Андряша Кноппа, громадянина України Сурена Геворгяна, індійського політика Рамачандра Рао і двох комерсантів з Індії та Шрі-Ланки.

Але проблеми із законодавством США, можлива екстрадиція та подальший суд, схоже, не заважають Дмитру Фірташу прагнути відновити власні позиції в Україні. Поки олігарх перебуває під домашнім арештом у Відні, його ім'я лунає у зв'язку з гучними подіями навколо ПАТ „Укртрансффта“. 19 березня наглядова рада державного під-

приємства відсторонила від виконання обов'язків голову правління Миколу Лазорка, який вважається людиною іншого олігарха, що зараз займає значно вигідніші позиції в Україні, Ігоря Коломойського. Натомість було призначено колишнього працівника СБУ в Луганській області Юрія Мірошника.

Коментуючи ситуацію, нардеп від провладного Блоку Петра Порошенка Олександр Шевченко заявив: „За цим стоять народний депутат України Ігор Єремеев, Фірташ і Ко, а Мірошник – колишній працівник СБУ в Луганській області, який фактично керував врізками у трубопроводи, сам себе призначив керувати компанією“.

Вирішення питань щодо керування державним майном за участі олігархів у супроводі озброєних людей свідчить про те, що незабаром ми можемо стати свідками досить болючого перерозподілу активів та впливу всіх олігархічними кланами. Втратити своїх позицій не хоче жоден із гравців, а методи великої гри, не дивлячись на події останнього року в Україні, залишаються тими ж, що й за часів Януковича. ◀

Поки олігарх перебуває під домашнім арештом у Відні, його ім'я лунає у зв'язку з гучними подіями навколо ПАТ „Укртрансффта“.

Програна ставка Ахметова

Ринат Ахметов був, без сумніву, одним із архітекторів „ДНР“ і стояв біля витоків путчу сепаратистів на Донбасі. Сьогодні про це свідчать численні факти. Однак притягнути Ахметова до кримінальної відповідальності навряд чи вдасться. Адже донецький олігарх не командував бойовиками особисто, піднявшись на барикаду, а діяв значно тонше, смикаючи за ниточки з-за куліс.

Текст:
Денис Казанський, Київ
Фото: Петро Андрусечко

на цю посаду в 2011 році, яку він займав до початку 2014-го. Ставленням олігарха був багаторічний мер міста Олександр Лук'янченко, якому на виборах завжди забезпечували комфортну і легку перемогу. Інтереси Ахметова представляли численні депутати міської і обласної рад Донецької області (зокрема Маріуполя). Контролював олігарх і силовиків.

Будучи одним зі стовпів режиму Януковича, Ринат Ахметов користувався величезною владою і легко міг знищити у зародку заворушення, коли вони тільки розпочиналися на Донбасі. Чи були в олігарха сили зупинити конфлікт, що розгорався? Безумовно, були. Ахметов міг вчинити так, як це зробив у Дніпропетровську Ігор Коломойський – створити батальйони територіальної оборони, проінструктувати чиновників і міліцію, щоби ті працювали у посиленому режимі і не допускали протиправних дій. Не секрет, що у кожного українського олігарха завжди була така собі маленька „приватна армія“, яку вони за потреби могли пустити в хід. Бійці таких „армій“ зазвичай належали до різноманітних охоронних агентств чи спортивних клубів, на утримання яких той чи інший олігарх виділяв певні кошти, а в потрібний момент приходили на допомогу хазяїну. Під час Майдану, взимку 2014-го, саме вони виступали в ролі „тітушок“.

Інструмент тиску на Київ

Безперечно, варто було Ахметову зробити декілька розпоряджень, побесідувати з лідерами сепаратистських угруповань, підключити підконтрольний йому сили – і путч на Донбасі був би придушений в зародку. Дончани чудово пам'ятають, як місцеві чиновники легко розправлялися з мітингами опозиційних Партії регіонів сил у 2011–2014 роках, коли це було потрібно Януковичу і Ахметову.

В листопаді 2011 року міліція жорстоко розіграла акцію протесту ліквідаторів аварії на Чорнобильській АЕС у центрі Донецька. Одного з мітингувальників при цьому було вбито. В 2012 році, щоб не пустити людей на опозиційний мітинг у Донецьку, влада міста перекрыла автомобілями трасу Горлівка–Донецьк. Більше години рух на шосе був заблокований. На початку 2014 року чиновники Донецька так само доволі ефективно боролися з донецьким Євромайданом.

Однак організаторам сепаратистських мітингів і масових заворушень навесні 2014 року в Донецьку дали

► Тим, хто погано орієнтується в реаліях України і Донбасу, може здатися, що навесні 2014 року ситуація розвивалася стихійно. Але самим дончанам не потрібно пояснювати, що некерованого сценарію на Донбасі бути не могло. Регіон ще з 1990-х років міцно контролювався представниками місцевих кланів, без санкції яких на Донбасі не відбувалося жодних сюрпризів. Тому, коли стало очевидно, що Ахметов не намагається зупинити цей хаос, сумнівів не було: він не втручається не тому, що не може його зупинити, а тому, що не хоче цього робити.

Люди Ахметова

Ринат Ахметов завжди тримав ситуацію в області під контролем. Ні для кого не є таємницею, що на Донеччині всі більш-менш значні чиновники традиційно призначалися за узгодженням з олігархом. Навіть в останні роки правління Януковича, коли той зосередив у своїх руках практично необмежену владу, Ахметов продовжував призначати своїх людей на всі важливі посади в регіоні.

Людиною Ахметова, поза всяким сумнівом, був губернатор області Андрій Шишацький, призначений

участь в освоєнні бюджетних коштів і приватизації ласих підприємств. Навпаки, тепер він сам став потенційною мішенню для ймовірної атаки.

Реприватизація?

На початку березня спеціальна контрольна комісія Верховної Ради з приватизації вирішила перевірити передачу в приватні руки найбільших підприємств країни. Серед них опинилися і підконтрольні Ахметову „Укррудпром“ і „Укртелеком“. Тепер уже за справу взявся і давній конкурент Ахметова – Ігор Коломойський, який запропонував націоналізувати підприємства Ахметова, а потім заново приватизувати їх, отримавши при цьому реальні гроші. На думку Коломойського, замість того, щоб просити гроші у МВФ, варто було би провести реприватизацію, оскільки вона дозволить залучити в бюджет значно більше коштів. Він також уточнив, що треба націоналізувати, зокрема, „Укррудпром“, „Дніпроенерго“ і „Укртелеком“.

Враховуючи ту напористість, з якою Коломойський діє сьогодні, Ахметову ще доведеться докласти чимало зусиль, щоби зберегти свою бізнес-імперію. Очевидно, що його опонент на даний момент значно впливовіший і могутніший, і протистояти йому буде непросто.

Не щастить Ахметову і з його дітищем – донецьким футбольним клубом „Шахтар“. Останнім часом клуб показує незадовільні результати. А головне – не має навіть власної бази і вимушений грати у Львові. Дорогий сучасний стадіон „Донбас-Арена“, який коштував Ахметову майже 400 млн євро, тепер пустує в Донецьку.

Сам Ахметов, за різними свідченнями, живе то в Лондоні, то в Києві, і практично не з'являється на публіці.

Колись потужна імперія найбагатшого українця, що здавався незламним, сьогодні руйнується просто на очах. І причиною всього є безвідповідальність і недалекоглядність. Адже якби олігарх підтримав територіальну цілісність України минулої весни не на словах, а на ділі, а ще краще – приструнив би Януковича ще взимку 2014-го, сьогодні історія могла би скластися зовсім інакше.

На жаль, Ахметов вибрав інший шлях. І завдав шкоди не лише сам собі, але і всій Україні. Навряд чи можна тепер спрогнозувати, чим усе це обернеться для нього і для країни.

» повне зелене світло. Ніхто не забороняв їм підвозити людей, перекидати дороги і будувати на трасах барикади. На початку весни, коли в антиукраїнському путчі брали участь ще небагато людей, зробити це можна було відносно легко. Згодом ситуація вже остаточно вийшла з-під контролю.

Для чого Ринату Ахметову все це було потрібно? Ймовірно, спочатку олігарх, як і більшість українців, просто не вірив у те, що заворушення можуть перерости у щось значно серйозніше. І планував використати їх як інструмент тиску на Київ. Після відсторонення Януковича від влади донецькі зробили спробу зберегти панування хоча би в своєму базовому регіоні. За багатьма свідченнями, Ахметов, Колесников, Звягільський та інші представники донецьких кланів спочатку платили сепаратистам гроші, таким чином переконуючи себе, що контролюють антиукраїнське повстання і можуть ним керувати. Однак до літа, коли контроль над угрупованнями бойовиків остаточно встановили диверсанти з Росії, донецькі олігархи зрозуміли, що втратили всі важелі впливу на сепаратистів. Та вже було пізно щось вдіяти.

Сьогодні, через рік після початку трагічних подій на Донбасі, Ахметов може хіба що мріяти про колишній вплив. Його статки за минулий рік, за даними агентства „Bloomberg“, зменшилися на 10 млрд доларів і становили наприкінці 2014 року лише 10,5 млрд доларів. Зараз, імовірно, вони зменшилися ще більше. Ринат Ахметов уже не належить до сотні найбагатших людей світу.

Для одних сепаратист, для інших зрадник

Багато активів, що належать олігарху, опинилися на окупованій території.

Сьогодні ці підприємства практично не працюють, або працюють на межі закриття з великими збитками. Кримські активи Ахметова були відібрані місцевим незаконним „урядом“. 11 лютого самозвана влада півострова „націоналізувала“ місцевий філіал „Укртелекому“. Згодом в українського олігарха також відібрали завод у Керчі і компанію „Крименерго“. Цікаво, що при цьому інші ахметівські підприємства, що знаходяться в Росії, ніхто відбирати не поспішає. Очевидно, хоча Крим формально тепер є Росією, на півострові діють цілком інші закони.

Сепаратисти з „ЛНР“ і „ДНР“ бізнес поки що в олігарха не відбирають, але подібні погрози чути і там. Усе це, зрозуміло, не додає активам Ахметова вартості. Деяким підприємствам довелося зазнати обстрілів. Як відомо, найбільше постраждав коксохімічний завод в Авдіївці, на якому тепер життя ледь жевріє.

Проблеми не лише в бізнесі. Значно гірше виглядають справи в політиці. Після дострокових виборів 2014 року кількість підконтрольних Ахметову депутатів у парламенті різко зменшилася. Тепер олігарх уже не може рулювати країною, як-от раніше. Імідж бізнесмена безнадійно зіпсовано. Після спроб загравання з обидвома сторонами конфлікту навесні 2014 року, Ринат Ахметов втратив підтримку і одних, і других. В Україні його вважають пособником сепаратизму, на Донбасі – зрадником.

Щоби залишатися ньюсмейкером і нагадувати про себе, олігарх піариться, роздаючи перед телекамерами гуманітарну допомогу в Донецьку, але в щирість його вчинків не вірить уже ніхто.

Втративши звичне лобі у владі, Ахметов втратив і можливість брати

Обертання геополітичної осі

► Специфіка української геополітичної ситуації зумовлена розташуванням України в зоні цивілізаційного розламу. Цей розлам, своєю чергою, є наслідком чергового повороту геополітичної осі. Говорячи про це, вартує згадати тонку заувагу Ларі Вульфа про те, що в історії цивілізованого людства уявлення про топографію культурного світу зазнавали фундаментальних змін. У книзі „Винайдення Східної Європи” він описує, як традиційний поділ на культурний Південь і варварську Північ замінюється на уявлення про цивілізований Захід і дикий Схід: „Самоочевидна для стародавніх римлян і зручна для італійців доби Відродження поляризація Європи на Італію та північних варварів дожила до XVIII століття як риторична форма... Проте ця географічна перспектива в очах сучасників помалу застарівала, аж доки інтелектуальні зусилля Просвітництва не увінчалися переорієнтацією осі континенту, яка тепер породила Західну та Східну Європу. У свідомості сучасників Польща й Росія більше не належали до однієї когорти зі Швецією й Данією, а натомість долучалися до Угорщини і Богемії, балканських земель Османської імперії і навіть Криму”. У часи античності й раннього середньовіччя культура, отже, асоціювалася з півднем Європи, центр якої пересувався від Афін до Риму, а звідти до Константинополя. Варвари завжди приходили з півночі, приносячи з собою руйнування та злигодні. За доби Просвітництва, на думку Вульфа, починає формуватися нова культура на топографія. Можна сказати, що геополітична вісь зрушується з місця. В цю епоху цивілізований Захід віднаходить, а почасти й винаходить свій дикий Схід, уперше в історії формулюючи топонім „Східна Європа”. Цей процес має амбівалентний характер. З одного боку, Східна Європа постає як дика, але з іншого – все ж таки як дикий регіон самої Європи. Стигматизуючи свою східну частину як дику, Європа водночас визнає її чимось своїм, на відміну від Азії, Африки й інших частин світу.

Можна сказати, що зараз ми стаємо свідками нового повороту геополітичної осі, в результаті якого цивілізований світ поступово поділяється на прогресивну Північ і деградаційний Південь. Цей поворот закріплений у цілій низці символічних назв і реальних

процесів. Найвпливовіша військова організація світу – НАТО – у самій своїй назві містить вказівку на те, що це союз північних країн. У книзі „Секюлярна доба” канадський філософ Чарльз Тейлор, у повній відповідності до цього, називає західну цивілізацію північноатлантичною. Останніми роками ми спостерігаємо економічну дестабілізацію південно-європейських країн на тлі відносно економічної стабільності країн північної Європи. Австралію і Нову Зеландію, як домініони Великої Британії, варто розглядати як представників північної цивілізації в південній пікулі. Якщо перенести цей конструкт до західної півкулі, то можна зазначити аналогічний економічний успіх і політичне домінування країн півночі – США і Канади (яка, до речі, також є домініоном Великої Британії) – на тлі величезної кількості кричущих економічних, соціальних і політичних проблем країн Південної Америки. Значення економічного розвитку Бразилії почасти нівелюється помітною нерівномірністю розподілу багатства й великою кількістю нужденних у цій країні. Відтак можна дозволити собі дещо парадоксальне твердження про те, що західна цивілізація там, де вона успішна, поступово перетворюється на цивілізацію північну.

Що означає цей поворот геополітичної осі для сучасної України? У спробах пошуку відповіді на це питання варто враховувати той факт, що наша країна виникла в результаті розпаду Советського Союзу, який був черговою реінкарнацією Російської імперії. Європейська частина цієї імперії, до якої входила й Україна, саме і являла собою найяскравіший образ дикої Східної Європи. Втім, варто зауважити, що історичний розвиток України в багатьох аспектах відрізняється від російського. Найяскравішим прикладом такої відмінності є поширення в XIV–XVIII ст. містами сучасної північно-західної України Магдебурзького права, яке було майже невідоме в тогочасній Росії. Скасування цього права, до речі, й зумовлено входом українських земель до Російської імперії, для якої самоврядування міст було чужим й неприйнятним. Відносно вільні міста західноєвропейської цивілізації не вписувалися в образ дикої Східної Європи. Сьогоднішня Росія повною мірою відповідає цьому образу, намагаючись при цьому резонувати ►

Вахтанг Кебуладзе, Київ

» з новим поворотом геополітичної осі та стати країною не тільки східною, а й північною. Я гадаю, що це хай і не головна, втім, одна з важливих прихованих причин різкого загострення на Кавказі. Тут північ прагне приборкати Південь, але робить це не в цивілізованій західній, а в дикий східний спосіб. В Україні така „північність“ Росії дається взнаки в тому, що віднедавна деякі вітчизняні ЗМІ почали називати Росію північним сусідом, хоча географічно Росія розташована радше на сході, ніж на півночі від України. Чи означає це, що Україна визнається південною країною, тобто в термінах новонароджуваної культурно-історичної топографії – країною занепаду й деградації?

Останні політичні й воєнні події в Україні, з одного боку, дещо ускладнили та заплутали геополітичну ситуацію, з іншого, виявили притлумлені дотепер культурно-історичні мотиви. Російська анексія Криму й проросійські сепаратисти на південному сході нашої країни, озброєні російською зброєю і підтримувані російською армією, унаочнили дикість Росії та її прихильників не лише на сході, а насамперед на півдні України, вказуючи на цивілізаційну відсталість певних верств населення цих регіонів, їхнє тяжіння до спільного з Росією тоталітарного советського минулого. Тут відбувається не лише просторова експансія дикості, а й ретроградний поворот вектору історичного нарративу. Показовим у цьому сенсі є радісне зізнання кримчанки похилого віку в тому, що її мрія вмерти в Росії тепер здійсниться. Для неї образ її майбутнього – це смерть у Росії. Але чи можна будувати своє майбутнє навколо образу смерті? Адже для кого майбутнє постає лише як смерть, для того зрештою всі інші його риси стають іррелевантними. Таке майбутнє дуже легко дістає питомих рис минулого. І постає питання про те, якою бачать Росію її сучасні прихильники в Україні. Чи не є їхній образ Росії не образом майбутнього, а образом чи то царського, чи то советського минулого, який вони штучно і помилково накидають своєму власному майбуттю і майбуттю власних нащадків, спотворюючи його? Такий ретроградний погляд на історичний час притаманний суспільній свідомості, що деградує. Отже, „російський“ вибір на Півдні і Сході України зумовлений не конструктивно-біофілічним прагненням до майбутнього, а деструктивно-некрофілічним тяжінням до минулого,

якого вже й нема, але яке помилково сприймається за можливе майбутнє.

Не хотілося б так однозначно маргіналізувати Південь. І все ж таки варто визнати, що геополітична вісь зрушилася з місця. В найближчому майбутньому йтиметься про вибір не так між цивілізованим Заходом й диким Сходом, як між прогресивною Північю й деградаційним Півднем. Україна опинилася в цивілізаційному розламі, створеному обертанням геополітичної осі. Одним із чинників цього розламу є те, що наш громіздкий сусід, так й не позбувшись дикості східної окраїни Заходу, зазіхає на теперішню могутність Півночі.

Отже, вся проблематичність сучасної ситуації в Україні поміж іншим зумовлена її культурно-історичним становищем і геополітичним положенням. Наша країна намагається посісти своє питоме місце в новій культурній топографії людства, долаючи політичний, економічний, інформаційний, а тепер уже й військовий тиск з боку російської держави, яка не може відмовитися від свого імперського минулого, але водночас не здатна запропонувати ані власному народові, ані своїм колоніям і сусідам цивілізованого образу майбутнього.

Хто стріляв?

► Це відео з Краматорська бачили сотні тисяч людей, а може, й більше. І це справді виглядає моторошно – коли ти стоїш і безсило спостерігаєш через вікно, як на твоїй будинок котиться хвиля вибухів. Точніше, стоїш не ти, а та, здається, молода жінка, яка і знімає весь цей обстріл на свою телефонну чи яку там камеру. Жінка налякана, десь у кімнаті, за її спиною, кувакає немовля. Дуже хочеться в цей момент якось їй допомогти, витягнути її з того жаху.

А тоді настає тиша. Жінка шморгає носом і промовляє таку фразу: „Стреляли по аеродрому. Й попали. Кто стрелял?“. І все моє до неї співчуття мов донбаським вітром здуває. Хто стріляв? А ти спробуй хоч один раз за все своє досі совкове життя подумати головою. Краматорський аеродром, як і весь Краматорськ, перебуває в руках українських збройних сил. Поряд із аеродромом розміщений штаб АТО, куди теж влучило кілька снарядів. Двоє українських бійців загинуло, ще близько десятка зазнали поранень. То хто би це міг стріляти, га?

Цікава річ. Мій запеклий опонент і водночас давній добрий приятель Сергій Жадан говорить про тамтешній люд приблизно те саме, що і я – якщо під тамтешнім людом розуміти не якийсь відсоток активних бойовиків чи свідомих українців, а так зване мирне, „нейтральне“ населення, яке проживає поблизу лінії фронту і, мабуть, становить там більшість. Отож, Сергій розповідає про них: „Ленін – це частина їхнього світогляду... Вони в усьому вбачають якесь спроби наступу на їхні звички... На вибори вони ходили, очевидно, всі, й за кого голосували – здогадатися нескладно... Там дуже великі сподівання на владу. Влада у всьому винна, і вона має все вирішити, зробити й захистити“.

Такими їх змальовує Жадан, і я особисто готовий підписатися під кожним його словом. То звідки в такому разі беруться мої з ним суперечки? А звідти, що з подальшими словами Сергія я погодитися категорично не можу. „Я не схильний їх звинувачувати, – каже він. – Страшенно їх шкода, що вони виявилися тепер заручниками. Саме вони є найбільш безпорадними і беззахисними“.

Не схильний? Шкода? Заручники? А я схильний і мені не шкода. Заручниками, не смію питати, чого є ці люди? Пронидівши 23 роки в Україні (а багато хто вже в ній і народився), мешканці Донбасу, схоже, так і не довідалися, що Ленін, без якого вони жити не можуть, це і є той,

хто у 1918 році знищив українську незалежність. Україна ж тепер має не чіпати пам'ятники йому, бо це „частина їхнього світогляду“? А вони – у цілковитій згоді зі своїм світоглядом – будуть голосувати за ДНР, але вимагатимуть, щоб усі їхні проблеми вирішила українська влада, правильно?

Коли трирічна дитина думає і поводить по-дитячому, тобто не бачить зв'язку між причинами й наслідками, не усвідомлює відповідальності за власний вибір і чекає, що – незалежно від її вчинків – батьки розрулять ситуацію, все пробачать і куплять їй морозиво, це називається дитинством. Коли так само думають і поведуться дорослі люди, підставляючи на місце батьків державу, це називається інфантилізмом. І лише з цього погляду Жадан має рацію: більшість жителів Донбасу є заручниками, але заручниками не обставин, не української армії і не сепаратистів-терористів, а своєї хронічної інфантильності, якої вони ніяк не хочуть позбутися.

Саме тому – навіть якщо їм таке й на гадку не спадає – ці „заручники“ і ненавидять Майдан. Бо Майдан був бунтом проти патерналістської держави, яку – після „дедушки“ Леніна й „отця народів“ Сталіна – спішно намагався збудувати кримінальний „бать“ Янукович. Але ми йому не дозволили, чим смертельно образили „коленонепреклонний“, як він про себе думає, а насправді ментально заблуканий серед руїн давно розваленого есесеру Донбас.

Чи можливе між нами („майданутими“) і ними (інфантильними) примирення? Залежить від них. Не в тому сенсі, що вони мусять визнати свою вину і попросити пробачення, ні. Якраз без цих реверансів ми обійдемося. А в тому сенсі, що їм час нарешті з'ясувати: патерналістської держави вже немає і не буде, а отже, перестати сидіти в заручниках кожен із них може лише самостійно. Що для цього потрібно? Багато чого. Зокрема – почитати екзистенціалістів і довідатися, що доля людини і сама людина є безпосереднім результатом здійсненого цією людиною життєвого вибору. Потім почитати Канта і зрозуміти, що таке громадянське суспільство і чому у стосунках із державою людина має виступати суб'єктом і відстоювати свої права, а не чекати, як немовля, на патерналістські милостині. Але для початку – все ж таки з'ясувати на мапі, де Схід, а де Захід, і відповісти собі на питання: „Хто стріляв?“

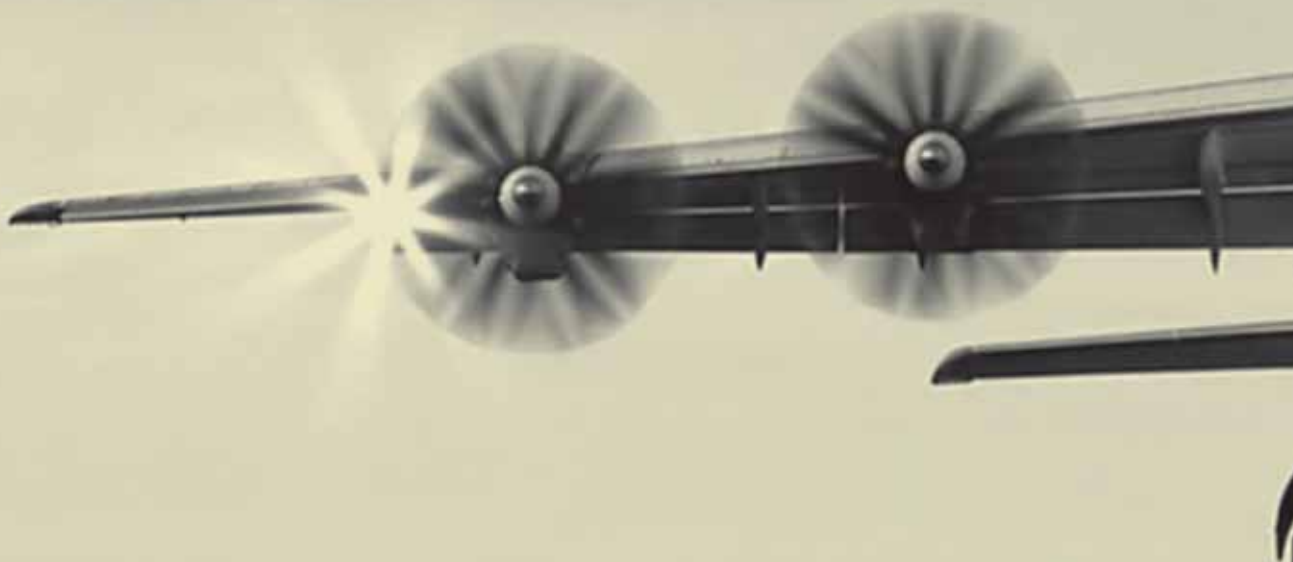

Олександр Бойченко, Чернівці

З краю:

Літак Ан-70 є найяскравішим прикладом того, як російська імперія безжально знищує навіть найдосконаліші та найпотрібніші для самої імперії досягнення промисловості колишніх сателітів, якщо ці сателіти не хочуть підкорятися вищій імперській волі.

Фото: архів

Птах Фенікс української „оборонки“

У березні 2015 року відбулося, здається, остаточне завершення драматичної епопеї довкола українсько-російського проекту зі створення військово-транспортного літака Ан-70. Міноборони Росії офіційно виключило Ан-70 з державної програми переозброєння Збройних сил РФ до 2020 року. Трохи раніше, у січні 2015 року, Міністерство оборони України прийняло цей літак

на озброєння українського війська. У свою чергу, державне підприємство „Антонов“ пообіцяло побудувати у найближчий час ще два літака Ан-70 для ЗСУ. Далі – чистий аркуш і невідомість.

Ан-70 майже 30 років розроблявся Україною, фактично, в інтересах радянської, а потім російської імперії. Росіяни повинні були закупити до 2020 року 60 літаків, а МО України

– лише п'ять Ан-70. Кооперація при створенні літака була також цілком „радянською“ – літак повинні були виготовляти і в Україні, і в Росії за участі десятків російських підприємств. Тепер Росія – ворог і країна-агресор, спільне виробництво військових літаків з якою є неможливим в принципі, абсурдним. У подібній ситуації знаходяться десятки українських підприємств, які протягом останніх 23 років після розвалу СРСР не змогли чи не захотіли змінити „радянську“

парадигму української оборонної промисловості. Тепер, з початком війни Росії проти України, ці заводи знаходяться у шоківому стані. Чи зможе „пострадянська-українська“ оборонна промисловість змінитися, знайти сили для тотального переформатування в умовах війни?

Жертва імперії

Літак Ан-70 є найяскравішим прикладом того, як російська імперія безжалюно знищує навіть найдоско-

наліші та найпотрібніші для самої імперії досягнення промисловості колишніх сателітів, якщо ці сателіти не хочуть підкорятися вищій імперській волі.

Саме для потреб найбільшої у світі імперії розроблявся новий унікальний військово-транспортний літак, який міг би перевозити майже 50 тонн вантажу і злітати-сідати на ґрунтові злітно-посадкові смуги – тобто майже будь-де, навіть там, де не чули про сучасні аеродроми.

Задум створення цього літака виник в СРСР ще в далекі 1970-ті роки. Остаточні вимоги до новітнього літака були затверджені лише у 1987 році. Київське КБ ім. Антонова швидко й якісно виконало завдання. У 1991 році у Києві розпочалося будівництво першого прототипу. Але в цей час радянська імперія впала. Нова Росія начебто претендувала на статус демократичної країни і обіцяла рівноправне партнерство у спільних проектах. Ан-70 таким чином пере-

17 грудня Росія утримує близько 30 українських військовополонених у різних слідчих ізоляторах. Про це у Москві повідомив адвокат української льотчиці Надії Савченко Марко Фейгін.

17 грудня „Утримання захоплених регіонів Донбасу обходиться Україні в більш ніж три мільярди гривень на місяць, оскільки ми постачаємо електроенергію, газ, воду без оплати“, – заявила міністр фінансів Наталя Яресько. За її словами, незаконна анексія Криму коштувала Україні майже 5% ВВП, а війна на Донбасі – 10-15%.

17 грудня Екс-заступника міністра МВС Грузії Еку Згуладзе призначили першим заступником міністра внутрішніх справ Арсена Авакова. З метою проведення масштабної реформи в міліції.

17 грудня Військова мобілізація у контрольованій бойовиками частині Донецької області не дала відчутного результату проросійським сепаратистам. Як повідомляє група „Інформаційний спротив“, військове керівництво „ДНР“ змушене констатувати це у різних документах. Загальна кількість так званих „врахованих мобілізованих“ за час конфлікту ледь перевищила позначку в 1 000 осіб.

18 грудня Рада ЄС затвердила нові санкції проти Криму, які поширюються на будь-які інвестиції, сферу послуг і торгівлю з Кримом і Севастополем.

18 грудня Генштаб: у полоні бойовиків 185 військових, майже 300 – зникли безвісти. Водночас відбувся масштабний обмін полоненими. Терористи звільнили 152 полонених в обмін на 223 своїх поплічників.

18 грудня З моменту введення „режиму тиші“ 5 вересня в результаті обстрілів бойовиків загинули 162 військовослужбовці України.

18 грудня Президент США Барак Обама підписав ухваленій у Конгресі бюджетний закон, який передбачає допомогу Україні і санкції проти Росії. Зокрема, є пункт про надання Україні позикових гарантій. Окрім того, 175 мільйонів доларів мають піти до програми „Ініціативи запевнення Європи“, що дасть можливість США надати допомогу Україні і трьом країнам Балтії на розвиток їхніх збройних сил.

19 грудня Група бійців 24-го окремого штурмового батальйону ЗСУ „Айдар“ у районі населеного пункту Старий Айдар потрапила в засідку бойовиків, у результаті чого загинули двоє бійців, ще троє отримали поранення.

20 грудня Президент Петро Порошенко заявляє про відновлення у 2015 році призову до армії для ротації нинішніх солдатів-строковиків. Окрім того, він зазначив, що в 2015 році на армію виділятимуть 5% ВВП. На сьогоднішній день АТО коштує 100 млн грн.

кочував з радянської епохи в період двосторонніх українсько-російських відносин. Спочатку все йшло добре. І вже у 1994 році перший Ан-70 здійснив перший політ. Потім сталася трагічна катастрофа 10 лютого 1995 року, коли Ан-70 зіткнувся з літаком супроводження. Другий прототип збудували у 1997 році і знову вивели Ан-70 на випробування. Однак на той час уже почалися перебої з фінансуванням і проект почав буксувати. Інколи про нього згадували на президентських зустрічах, захоплювалися, казали про унікальність. І знову забували. Військові обох країн постійно наголошували на нагальній необхідності закупівлі таких літаків, великий інтерес до цього літака існував і в Європі.

Скажімо, Чехія розглядала можливість придбання двох „сімдесяток“, а ФРН запросила КБ ім. Антонова до спільного проекту зі створення європейського військово-транспортного літака, який за характеристиками повинен був стати аналогом Ан-70. У червні 1999 року Україна й Німеччина підписали угоду про спільну реалізацію програми зі створення загальноєвропейського військово-транспортного літака AN-7х на основі Ан-70. А вже в червні 2000 року ФРН вийшла з договору з Україною, приєднавшись до пулу країн ЄС, які зайнялися розробкою перспективного європейського військово-транспортного літака А400М власними силами з „нуля“. Як кажуть, головна причина такого рішення Німеччини – політика й лобювання власного ОПК. Рішення було, м'яко кажучи, не дуже ефективне. В результаті, А400М вийшов вдвічі дорожчим, ніж Ан-70, гіршим за характеристиками і після 14 років реалізації проекту поки що не зміг повноцінно увійти до складу ВПС європейських країн.

Літак-зрадник

Ан-70, між тим, поступово перетворювався на дивний приклад „вічно-перспективного літака“, який чомусь не може, як кажуть пілоти, „стати на крило“. Це продовжувалось аж до Помаранчевої революції. Як тільки Росія зрозуміла, що Україна серйозно задумалася про вихід із орбіти російського впливу, було оголошено про розрив усіх військово-технічних контактів зі „зрадниками“. Ан-70, звісно, також був оголошений „зрадницьким“ літаком, який, як виявилось (!), зовсім не підходить для Росії. Тобто 20 років Росія будувала собі літак і раптом зрозуміла, що це було помилкою. Мабуть, всі ці роки Міністерством оборони Росії правили не генерали, які формували вимоги до перспективної авіації, а загадка російська душа, яку, як відомо, зрозуміти неможливо. Російські експерти, військові, інженери, політики почали стверджувати, що Ан-70 має непереборні технічні проблеми, слабкі характеристики, ненадійні двигуни, а тому цей літак Росії не потрібний. Російське фінансування проекту припинилось. Україна почала говорити про самостійне завершення випробувань та виведення Ан-70 на міжнародний ринок своїми силами. Але далі розмов справа не пішла.

Раптом, у 2010 році, коли влада Януковича заявила про повний нейтралітет, відмову від НАТО та вічну дружбу з братньою Росією, Ан-70 знову перетворився на „унікальний літак“. Росія заявила, що закупить 60 Ан-70 до 2020 року і, більш того, буде виробляти ці літаки на російських заводах. Російські експерти, військові, інженери, політики почали казати, що Ан-70 найкраще підходить за своїми характеристиками для Збройних сил Росії. Росіяни навіть почали називати його „російським“. Ну, а як же! При чому тут Україна? Це все Імперія: Імперія замовила, Імперія створила, Імперія буде купляти, Імперія буде користуватися. Ан-70 настільки добрий, що тільки Велика Росія може бути причетною до цього „літака, який не має аналогів у світі“.

І все було б добре. Якби у 2013 році Янукович не почав говорити про якусь Асоціацію з ЄС. Моментально в Ан-70 знайшли „старі нові“ проблеми і заявили, що якщо Україна лише подумає про ЄС, Росія відмовиться від підтримки цього проекту. Уряд Януковича–Азарова, який тоді намагався своїми маневрами погратися в дурника і з ЄС, і з Росією, почав сперечатися з Кремлем. У квітні 2013 року прем'єр-міністр Азаров несподівано різко заявив, що Україна зможе самостійно виробляти Ан-70. Росія обурилась і...знову заявила про „відсутність інтересу до Ан-70“. Натомість росіяни почали стверджувати, що вони мають рівноцінну заміну „сімдесятиці“ – свій радянський, але модернізований Іл-76. Спеціалісти песимістично відреагували на спробу порівняти літаки Антонова та Іллюшина. Російський літак може сидати та злітати лише з бетонної смуги довжиною 2 км і за своїми габарита-

ми здатний перевозити лише 9 типів військової техніки, в той час як Ан-70 – 19 типів. Які ще аргументи потрібні? Але імперії видніше, і Росія знову припинила фінансування проекту.

Далі була Революція гідності, окупація Криму, російська агресія на Донбасі. Нарешті Україна взяла на себе відповідальність за багатороковий літак, самостійно завершила випробування Ан-70 і прийняла його на озброєння Збройних сил України. Росія заявила про остаточний вихід з проекту. Хоча, звісно, росіяни ще довго будуть згадувати Україні цю непокору: в ЗМІ вже

різниця між стратегічними парадигмами України (вільна держава, орієнтована на європейські цінності) та Росії (імперія з авторитарним режимом) дійсно є непереможною перешкодою для оборонно-промислового співробітництва. З цього випливає головний висновок та рекомендація для майбутніх українських проектів – партнери повинні обов'язково відповідати стратегічним прагненням та ціннісним орієнтаціям України. Якщо більш конкретно: Україна повинна будувати свої військово-технічні контакти, базуючись не на так званому „прагматизмі“ (головне копіюку

Україна повинна будувати свої військово-технічні контакти, базуючись не на так званому „прагматизмі“, а на стратегічних, державних інтересах.

пішла інформація, що начебто Росія у найближчий час виставить рахунок 3 млрд рублів за вихід України з проекту (!). Нонсенс? Так. Але, сучасна Росія – це один великий нонсенс...

Прогноз сприятливий

Як би там не було, але Україні треба починати нове життя, поза імперією. В авіакосмічній та оборонній промисловості це питання є надзвичайно болючим. Пострадянські зв'язки обірвалися. Нові моделі роботи – не створені. Україна – в стані війни з Москвою. Попереду – невідомо що. Продовжуючи історію Ан-70, можна казати про те, що літак в сучасному вигляді вже не буде існувати. Якщо Україна продовжить цей проект, потрібно знайти нових партнерів з промислової кооперації та нові ринки збуту, щоб вийти на прибутковість. Інакше – літак загине.

Хоча перспективи і Ан-70, і всієї української „оборонки“ не такі вже й безнадійні. Головне – зрозуміти свої стратегічні переваги та прийняти, можливо, несподівані, однак ефективні рішення, котрі базуються не лише на моментальному комерційному результаті, а на довгостроковому воєнно-політичному розрахунку. Пошук партнерів для оборонних проектів – непроста річ. Як показала практика українсько-російського співробітництва, навіть чудові промислові та технологічні зв'язки і навіть наявність фінансових ресурсів – недостатні для успішної реалізації проекту. Виявилось, що кардинальна

заробити, а там хоч і з чортом), а на стратегічних, державних інтересах.

Однак, як кажуть фахівці, на жаль, наші стратегічні союзники – країни Євросоюзу – насправді не можуть бути ефективними оборонно-промисловими партнерами для України, бо у них є свої інтереси, свої ніші на ринку і вони жодним чином не зацікавлені, скажімо, у підтримці того ж Ан-70. Бо цей літак є прямим конкурентом для європейського А400М. Чи можливо знайти вихід з цієї ситуації? Можливо – провівши перспективну оцінку та переорієнтувавшись на нові тенденції та майбутні розклади сил на глобальному рівні, в першу чергу, серед наших стратегічних партнерів.

Відома американська розвідувально-аналітична організація „Stratfor“, яку інколи називають „тіншовим ЦРУ“, нещодавно опублікувала свій традиційний прогноз глобального розвитку на наступну декаду (2015–2025). Прогноз надзвичайно цікавий і навіть дещо революційний.

По-перше, аналітики „Stratfor“ вважають, що конфлікт між Росією та Україною буде залишатися в центрі міжнародної системи в найближчі кілька років. Однак Російська Федерація не зможе проіснувати в своєму нинішньому вигляді наступне десятиліття. Переважна залежність від експорту нафти та газу і непередбачуваність цін на нафту не дозволять Москві підтримувати ефективні державні інститути на всій території Російської Федерації. Оче-

22 грудня На Донбасі зруйновано 50% промислових підприємств на окупованих територіях. На території Донбасу загалом знаходиться 20% промисловості України.

22 грудня Трипільська теплоелектростанція (Українка, Київська область) зупинила роботу всіх енергоблоків, які використовують для роботи енергетичне вугілля.

22 грудня За даними МВС, на території Донецької області, контрольованої бойовиками, заарештували трьох так званих „міністрів уряду ДНР“. „Перехоплена доповідь“ голови розвідки ДНР генерала Сергія Петровського вищому начальнику в Москві: відомство вже арештувало трьох „міністрів уряду ДНР“, сформованого трохи більше місяця тому“, – пише керівник МВСУ Арсен Аваков.

23 грудня У новому бюджет Кабмін передає місцевим бюджетам більше ресурсів, водночас вводить м'яке стимулювання для створення ефективних громад. Зокрема, на місяць передадуть 100% плати за адмінпослуги та державне мито, податок на нерухоме майно та до 80% екологічного податку. Окрім того, Кабмін вводить податки на дорогі авто та ювелірні вироби, а також буде зменшено навантаження на малий та середній бізнес. На думку міністра фінансів, при правильній політиці вже у 2016 році можливе зростання економіки. Водночас цей бюджет створений на прогнозі падіння ВВП на 4,3% та інфляції 13,1%.

23 грудня Рішенням Верховної Ради Україна відмовилася від позаблокового статусу.

23 грудня В Маріуполі було підірвано залізничний міст. Спецслужби кваліфікують вибух як теракт.

24 грудня Глава фонду свердловських ветеранів спецназу Володимир Єфімов зізнався, що вербує і відправляє на Донбас російських найманців у гуманітарних конвоях. Про це він розповів в інтерв'ю російському виданню „Скаторинбург online“. За його словами, відправкою найманців в Україну він займався „після Майдану, ще до приєднання Криму“. „Зараз є нормативи по зарплаті. Як мені розповідали п'ятигорські козаки, 60-90 тисяч рублів на місяць отримує рядовий склад, 120-150 тисяч – старший склад. Зараз кажуть, до 240 тисяч зарплата зросла“, – розповів він.

24 грудня Понад 80% жителів України вважають, що країна перебуває у стані війни з Росією, і прагнуть зближення із Заходом. Такі результати опитування DW-Trend. Якщо у листопаді 2013 року 29 відсотків опитаних оцінювали відносини з РФ як дружні чи партнерські, то зараз так вважають лише 10%. Зараз 29% опитуваних вважають відносини з Росією напруженими, 56% – ворожими.

25 грудня Верховна Рада прийняла закон, який дозволить бізнесу погасити

незадекларовані або неузгоджені податкові платежі, сплативши лише 5% від їх суми.

25 грудня У Харкові, близько опівночі, біля меблевого магазину по вул. Римарській стався вибух. Постраждалих немає. Також відбувся вибух на залізничних коляях біля Одеси.

25 грудня Верховна Рада з другої спроби ухвалила новий закон про Раду національної безпеки та оборони. Цим законом розширюються повноваження РНБО. До компетенції РНБО закон вводить координацію і контроль діяльності органів влади у сфері протидії корупції, гарантування громадської безпеки і боротьби зі злочинністю.

26 грудня Законопроекти в рамках судової реформи, які президент Петро Порошенко найближчим часом подасть у Верховну Раду, передбачають повну перестатусу всіх суддів у кілька етапів. Передбачається, що судова реформа пройде у два етапи. Перший буде стосуватися формування суддівського корпусу, забезпечення доступності суду. Другий буде стосуватися змін до Конституції.

26 грудня Енергосистема Криму відключена від об'єднаної енергосистеми України за розпорядженням Національної енергетичної компанії „Укренерго“.

27 грудня 54,3% жителів України не хочуть відмовлятися від території Донбасу. Про це свідчать результати соціологічного дослідження КМІС. Так, у Донецькій і Луганській областях 72% жителів не хочуть виходу Донбасу зі складу України. Найбільше за Донбас у складі України проголосували у Херсоні (93%), Одесі (88,4%), Луганську (84,9%) та Дніпропетровську (82,5%). При цьому, 7,3% українців не проти виходу Донбасу зі складу країни.

27 грудня Понад 736 169 тисяч осіб, за офіційними даними, виїхали з анексованого Криму та із зони проведення Антитерористичної операції на Донбасі до інших регіонів України. Найбільше переселенців нині мешкають у Харківській, Донецькій, Дніпропетровській, Запорізькій і Луганській областях, а також на Київщині та в столиці.

27 грудня Транспортне сполучення з тимчасово окупованим Кримом повністю припинено на невизначений період, щоб запобігти проникненню на материкову Україну диверсійних груп під виглядом мирних жителів.

28 грудня Росія використовує гуманітарні конвої, щоб озброїти проросійських бойовиків на Донбасі. Про це повідомив голова Московського міського відділення Червоного Хреста Ігор Трунов.

29 грудня Україна закуповує вугілля в зоні АТО, але сплачені гроші йдуть лише на зарплату шахтарям. Вугілля

кується помітне ослаблення влади Москви, що призведе до формального і неформального роздроблення Росії. Безпека російського ядерного арсеналу буде ставати все більш важливою проблемою, особливо наприкінці наступної декади.

По-друге, ЄС вже ввійшов у кризу, яку не спроможний вирішити; інтенсивність цієї кризи продовжить посилюватися. В результаті, Європейський Союз ніколи більше не повернеться до колишньої єдності, і якщо він вціліє, то протягом наступного десятиліття буде існувати у більш обмеженій та роздробленій формі. Зона вільної торгівлі не збережеться в колишньому вигляді, зростатиме протекціонізм. Важкі економічні проблеми очікуються в Німеччині. Як наслідок, Польща буде збільшувати свою роль в регіоні і перетвориться на домінуючу силу Північно-Європейської рівнини. При цьому Польща стане лідером нової антиросійської коаліції, до якої у першій половині десятиріччя приєднається Румунія. В подальшому це

подіями, та система координат, на яку ми орієнтуємося зараз, уже через кілька років кардинально зміниться. Замість французько-німецького центру впливу в ЄС, який має свої інтереси у збереженні геополітичного балансу з Росією у Євразії, на сцену вийде цілком нова конфігурація – а насправді, доволі знайома ідея – союзу східно-європейських країн від Балтійського до Чорного морів з опорою на США. Така архітектура Європи, безумовно, багато що міняє для України. І, в тому числі, з точки зору розвитку оборонної промисловості.

Замість постійного намагання розірватися між „Старою Європою“ та Росією, Україна може запустити інтеграційні процеси з Польщею та іншими країнами Східної Європи. Потенціал української оборонної промисловості, разом із новими технологічними напрацюваннями та регіональними амбіціями Польщі, можуть скласти ефективний ансамбль.

Польща стане лідером нової антиросійської коаліції, до якої у першій половині десятиріччя приєднається Румунія. В подальшому це об'єднання зіграє провідну роль у перегляді кордонів занепадаючої Росії. На тлі того, як слабшатиме Москва, цей союз матиме переважаючий вплив не лише на Білорусь та Україну, але й далі на схід.

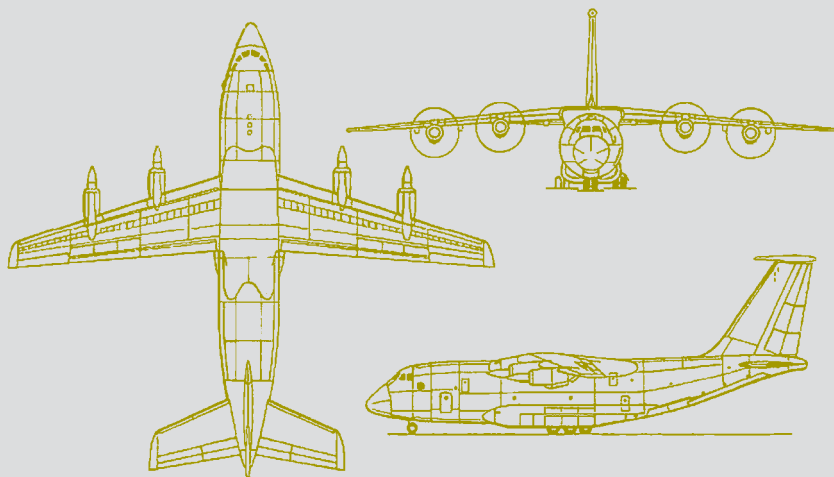
об'єднання зіграє провідну роль у перегляді кордонів занепадаючої Росії. На тлі того, як слабшатиме Москва, цей союз матиме переважаючий вплив не лише на Білорусь та Україну, але й далі на схід.

По-третє, Польща буде опиратися на союз зі США, які підтримають антиросійську коаліцію. Сполучені Штати спробують збудувати у цьому регіоні систему об'єднань, паралельну НАТО, від Балтії до Болгарії з включенням до неї максимальної кількості держав (у тому числі й Туреччину та Азербайджан). У період 2020–2025 рр. США зосередяться на тому, щоб уникнути ядерної катастрофи при розвалі Росії.

Польсько-український оборонно-промисловий альянс

Як видно з цього прогнозу і насправді підтверджується поточними

Для України створення оборонно-промислового альянсу з Польщею може дозволити швидко розпочати глибоке реформування вітчизняної, все ще „пострадянської“, „оборонки“ на основі передового європейського досвіду та за безпосередньої участі зарубіжних фахівців. Тісна, рівноправна співпраця з польськими підприємствами, які мають практичний та успішний досвід роботи в умовах ЄС – передовсім стосовно сертифікації, стандартизації, внутрішніх процедур Євросоюзу, передових маркетингових технологій, – створять підґрунтя для швидких внутрішніх перетворень на українських підприємствах. Що не менш важливо, інтеграція з польськими підприємствами дозволить принципово змінити процес створення сертифікованих зразків авіатехніки та оборонної продукції. Фактично, українські підприємства будуть на-

пряму включені до європейського юридичного, промислового та комерційного середовища. Також, за сприяння польських фахівців, можуть бути створені можливості для швидкої та ефективної зміни форми власності підприємств української „оборонки“ для їх відповідності європейським стандартам.

Для Польщі формування оборонно-промислового альянсу з Україною також відкриє нові можливості. Це буде саме тим амбіційним проектом, який дозволить їй реалізувати свої регіональні прагнення. Окрім можливості виходу на новий рівень розвитку польської авіакосмічної та оборонної промисловості за рахунок синергії з українськими підприємствами, Польща зможе приєднатися до клубу провідних космічних та авіаційних держав, що явно відповідає польським геополітичним намірам.

Власне, Ан-70 та інші літаки Антонова, наприклад, новітній військово-транспортний Ан-178, можуть стати „пілотними“ проектами для нової зв'язки Україна–Польща. По-перше, знайти нову міжнародну кооперацію замість російської для виготовлення того ж Ан-70 (який треба назвати новим ім'ям, оскільки буде створюватися фактично новий літак) зараз не проблема. Сьогодні будь-який потрібний компонент можливо знайти на міжнародному ринку (тим більше, що ДП „Антонов“ уже застосовує такий підхід при будівництві літаків Ан-148/158). По-друге, для Ан-70 (як і для інших проектів) ключове значення буде мати наявність генерального замовника (наприклад, у вигляді спільного фонду, до якого увійдуть уряди України та Польщі, а також інвестиції інших зацікавлен-

них країн та міжнародних компаній), а також гарантований ринок збуту. Україні разом із Польщею буде набагато легше вирішити ці проблеми. По-третє, США до цього часу не мають літака, подібного до Ан-70. А тому, не виключено, що за певних умов новий українсько-польський літак може увійти й до складу ВПС Сполучених Штатів (у тому числі й за умови участі у його будівництві американських компаній). При цьому, при будь-яких розкладах, новим літаком на базі Ан-70 не слід боятися конкуренції з боку А400М на світовому ринку. Європейський літак вийшов настільки дорогим (уявіть собі військово-транспортний літак за 150-200 млн євро!), що навряд чи хтось, окрім власне країн „Старої Європи“ та, можливо, арабських шейхів, вирішить везти сухпайки та запасні частини до бронетехніки на такому „лімузині“...

Звісно, що це один із варіантів розвитку ситуації. Все буде залежати від тих рішень, які будуть прийматися керівництвом України в найближчий час. Чи вистачить снаги Україні вивести свою оборонну промисловість з пострадянського туману у нове майбутнє – побачимо. Можливостей для цього вистачає.

Михайло Самусь,
керівник офісу Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння (Україна) в Празі

купуватимуть в державних підприємств, які ще можуть виконувати свої обов'язки. „Водночас контрабанді вугілля буде поставлено край“, – впевнений Порошенко. Як відомо, через нестачу вугілля протягом останніх тижнів в Україні відбувалися віялові відключення електрики.

29 грудня Парламент ухвалив Державний бюджет України на 2015 рік. Парламент затвердив зменшення розміру єдиного соцвнеску з 41% до 16,4%. За словами прем'єра, такий безпрецедентний крок дозволить вивести з тіні заробітну платню. Яценюк зазначив, що існують „суттєві ризики“. „Держава зробила неймовірний крок. І ми віримо нашому бізнесу, що він зробить крок назустріч не державі, а людям. Тому що це доходи Пенсійного фонду, виплата соціальних пільг...“.

„Це справжня сильна реформа. Її успіх залежить від реальних намірів бізнесу і від справжнього діалогу“, – додав він.

30 грудня Міністр енергетики Російської Федерації Олександр Новак заявив про підписання двох контрактів на поставку електроенергії з Росії в Україну. Контракт передбачає рівномірний графік поставок об'ємом до 1500 МВт.

30 грудня В селі Піски під Донецьком почався бій: бойовики пішли в наступ.

30 грудня НБУ визнав системно важливими вісім банків: „Приватбанк“, АТ „Ощадбанк“, АТ „Укресімбанк“, АТ „Дельта Банк“, АТ „Райффайзен Банк Аваль“, ПАТ „Укрсоцбанк“, ПАТ „Промінвестбанк“, АТ „Сбербанк Росії“. Основними критеріями системної важливості є загальний розмір активів, зобов'язань юридичних та фізичних осіб, системні взаємозв'язки в банківській системі (об'єм міжбанківського кредитування) та об'єм кредитування найважливіших секторів економіки.

30 грудня З Маріуполя проїхати в напрямку „ДНР“ можна лише через КПП у селі Ігнатове.

31 грудня Міністр енергетики Володимир Демчишин пообіцяв, що в Україні більше не буде віялових відключень електрики.

1 січня Без бажання людей у Криму і на Донбасі жити в єдиній країні, відновити там українську владу буде неможливо. Про це заявив заступник голови адміністрації президента України Валерій Чалий. „Те, що ми поборемося за суверенітет і територіальну цілісність – це очевидно. Те, що, на жаль, не вирішиться відразу питання Криму – це також очевидно. Але цей рік буде дуже серйозним з точки зору боротьби у міжнародних судах за фіксацію позицій“, – сказав представник АП.

1 січня Майже 55% жителів звільненого Донбасу не визнають „ДНР“ – про це свідчать результати соціологічного дослідження, проведеного КМІСом. У квітні 19,3% жителів Донбасу підтримували введення російських військ в Україну, а сьогодні там же соціологи

нараховали 15,1% готових приєднати „ДНР” до Росії.

1 січня Нацрада з питань телебачення та радіомовлення повинна негайно розглянути питання щодо позбавлення ліцензії найбільш рейтингового телеканалу „Інтер”. Про це йдеться в коментарі секретаря РНБО Олександра Турчинова. За його словами, до тенденційної подачі новин з антиукраїнським забарвленням у цю новорічну ніч додалося „ще знушення над всією країною”. „В новорічну ніч, коли вся нація відчувала єднання, телеканал „Інтер” традиційно діяв проти Української держави, транслюючи концерт тих людей, які знущалися над нашою країною, підтримуючи терористів, вітаючи захоплення Криму та Донбасу”, – сказав він.

1 січня Оподаткування нежитлової нерухомості введено в Україні з 1 січня 2015 року, місцевим органам влади делеговані повноваження щодо встановлення ставки податку. Закон передбачає пільги зі сплати податку на нерухомість для фізичних осіб. Зокрема, база оподаткування квартири зменшується на 60 кв. м, будинку – на 120 кв. м.

2 січня Телеканал „Інтер” знімає з ефіру всі святкові концерти та мюзикли, в тому числі і власного виробництва, які анонсувалися раніше. „Це популярні програми, які „Інтер” традиційно показує в період новорічних і різдвяних свят. Однак емоційні заяви політиків змушують нас піти на цей крок”, – йдеться у повідомленні.

2 січня Українська льотчиця Надія Савченко, яку утримує влада Росії, вже 20-й день не вживає їжі.

2 січня Бойовики так званої „ЛНР” заявляють про намір не брати в полон українських військових. А тих, що вже в полоні, вони хочуть обміняти за схемою „всіх на всіх”.

2 січня 45% українців думають, що влада не хоче розкривати вбивства на Майдані. Майже 32% списують відсутність чітких доказових і об’єктивних відповідей на „непрофесіоналізм слідства”. У це найбільше вірять жителі Дніпропетровської області – 51,1%. Але тільки 10,6% – у Харківській. При цьому, лише кожен шостий житель України вважає пріоритетною реформу правоохоронних органів.

3 січня Чеська армія передала Україні 10 тисяч одиниць зимового обмундирування, в тому числі 2 тисячі шинелей, 800 пар зимових чобіт і 3 тисячі шапок-вусанок.

4 січня В Одесі підірвали Координаційний центр допомоги бійцям АТО. Постраждалих немає.

5 січня На Донбасі в зоні АТО зіткнулися військові автомобілі КраЗ та автобус „Богдан”: 12 загинули, 18 травмованих.

Чорносотенна Росія

➤ 21 лютого 2015 року став відправною точкою в новітній історії Росії та її сусідів. Суспільний рух Антимайдан, який поєднав під своїми прапорами, здавалося б, немислимим союзників, відкрив обличчя Росії, що не змінилося за останні сто років.

Варто звернути увагу лише на заголовки новин, аби збагнути роль Антимайдану в житті Росії: „Антимайдан дозволив траурний мітинг прихильників Немцова”, „Антимайдан пікетував московський офіс радіо Свобода”, „Антимайдан просить генпрокуратуру Росії перевірити відеоролик опозиційного політика”, „В Криму створили Антимайдан для боротьби з геями і п’ятою колоною”, „Антимайдан виніс вирок правозахисниці, яка писала про умови утримання в’язнів”... І нарешті – всього лише за десять днів після створення Антимайдану, „Financial Times” констатує, що „після Немцова рух Антимайдан породив в Москві атмосферу страху”.

Новітній російський чорносотенний рух, схоже, повторюватиме предтечу ХХ сторіччя, коли тогочасні чорносотенці влаштовували погроми, вбивали і катували своїх ворогів. Але до фізичних методів додані психологічні винаходи радянських часів. Наприклад, повернулася в сучасну Росію система репресивної суспільної обструкції, яку створив Сталін і плекало НКВД–КДБ. Достатньо згадати тотальне цькування російського співака Андрія Макаревича, який наважився дати концерт українським дітям на Сході України, чи відому російську акторку Лію Ахеджакову, яка зізналася, що раптом втратила купу своїх друзів, як тільки озвучила свою проукраїнську позицію.

Путінізм назавжди

Згадані російські зірки після підтримки України раптом взагалі зникли з інформаційного поля та з професійної діяльності. Позаяк для митців упізнаність є основою їхньої діяльності, то їх інформаційне „вимкнення” тотожне сталінській тезі „Нема людини, нема проблеми”. З політиками складніше, особливо з упізнаними за кордоном. Вимкну-

ти їх інформаційно – нереально. Проте реально вбити. Як це й сталося з Борисом Немцовим. І далі чорносотенці-антимайданівці постали в усій красі.

Агресія Росії проти України і супутня цьому російська пропаганда на прикладі Антимайдану явили світові зміну опозиційного ландшафту в Росії. Якщо ще в 2010 році на опозиційних мітингах можна було побачити демократа Немцова, Лімонова і цілий спектр правих, то 21 лютого ц.р. раптом з’ясувалося, що під прапори Антимайдану стали всі, окрім демократів. Всілякі офіцери, кадіровці, осетини, прохоровці, казаки, шовіністи, імперці, столипінці, ленінці, байкери, сталінці, нові комуністи, православні, більшовики, націоналісти і т.д. і т.п.

Ця еклектична суміш стала під такі ж еклектичні за суттю прапори, де комуністичний кумач перекреслювали царськими георгіївськими стрічками, або георгіївські стрічки – розмірами з прапори – межували з російськими триколорами. Цей же ж еклектичний натовп озброївся не менш абсурдними гаслами, які для зручності керування масами кремлівські політтехнологи звели до: „Не забудемо і не пробачимо”, „Ні Майдану”, „Путінізм назавжди”.

Картина світу в головах антимайданівців виглядає так: Євромайдан в Україні привів до влади фашистів, тому від цих фашистів треба рятувати „руссік” людей в Україні; Євромайдан – це загроза для Росії, тому треба зробити все, щоб не допустити подібного в Москві. Власне, створення в Росії нових чорносотенців (в різні часи такі рухи мали назву чи то хунвейбінів в Китаї, чи то тітушок в Україні), які палицею, кулаком та моральним тиском „впливали” на людей, не є несподіванкою. Адже якщо придивитися до чинної Воєнної доктрини РФ (про це була стаття в УЖ, №11-12 за 2014 рік), то видно, що найбільше Кремль боїться поширення революції на терен Росії. Відтак задля її недопущення Москва відкрито задекларувала створення промілітарних рухів, замаскованих під патріотизм.

Часовий фактор

Чорносотенцям царської Росії треба було три роки, аби зоргані-

зватися і заявити про себе антиукраїнськими і антиєврейськими погромами. Антимайдану вистачило десять днів, аби про нього написала світова преса. Сучасні медіа надзвичайно пришвидшують хід подій, а те, що раніше потребувало навіть століть, сьогодні відбувається в лічені роки чи навіть місяці (наприклад, Де Токвіль писав, що між першими протестами у Франції і Французькою революцією пройшло три століття, та нині відстань між Помаранчевою революцією і Євромайданом склала всього десять років). Тож новий „громадський рух“ Росії розкриватиметься перед сучасниками. Свідченням цього є кампанія „новая русская весна“, що орієнтована на збурення людей на Сході та Півдні України, а також запуск у рамках

чітко видно мілітарну складову Антимайдану – а це вже нагадує початок створення гітлерівської НСДАП. Тільки якщо чорносотенці і НСДАП не були повністю владними проектами, то Антимайдан це 100% продукт Кремля, замаскований під художню самодіяльність – улюблене заняття мас у Радянському Союзі і сучасній Росії, в умовах, коли люди не можуть себе реалізувати.

Якщо співставити сьогоденні методи ведення війни Росії проти України, вірогідно, що Антимайдан отримуватиме підтримку у вигляді тренувальних таборів, інструкторів спецслужб, зброї. Тези про „порятунк“ України від „фашизму“ набиратимуть цілком реальних рис, коли за спинами „обурених київською хунтою громадян Росії“ ховатимуть-

Чорносотенцям царської Росії треба було три роки, аби зорганізуватися і заявити про себе антиукраїнськими і антиєврейськими погромами. Антимайдану вистачило десять днів, аби про нього написала світова преса.

цієї „весни“ нових сепаратистських проєктів на кшталт „харківської народної республіки“ – і все це залите кров'ю терактів проти України, за якими стирчать вуша російських спецслужб.

Чого очікувати?

Повторення Антимайданом дій чорносотенців початку ХХ сторіччя вже відбувається: пропагандистська робота, оформлення в масовий політичний рух, диверсії проти інакодумців, залякування тощо. Однак сто років тому чорносотенці зникли безславно: замість того, щоби виконати свою місію – вберегти російську монархію, вони не спромоглися запобігти більшовицькій революції 1917 року і були знищені. Тобто лише невеличка частина чорносотенців була здатна на радикальні дії, маса ж працювала задля пропагандистського ефекту, залякуючи тих, хто не наважувався боронитися.

Нинішньому Антимайдану також притаманні риси пропагандистського шоу: трійця ідеологів (співачка, байкер і псевдоінтелектуал); розмаїття одностроїв, що створює враження масовості; потужний супровід у медіа. З одягу, плакатів і гасел

ся зелені чоловічки. Такий сценарій вже реалізується – варто пильніше придивитися до інформаційного поля Росії. А в ньому вже тривалий час культивується думка, що саме Україна готується до війни – і цього достатньо для „священного походу“ проти ворога під хоругвами і комуністичними прапорами.

Кремль застосовує свій улюблений прийом – фальсифікацію небезпеки. Спочатку так зробили з Євромайданом, потім з Україною, тепер небезпеку фальсифікують вже в цілому регіоні, аби захистити режим Путіна, створити пояс конфліктів у сусідніх з Росією країнах і переключити на ці конфлікти увагу як світу, так і своїх громадян. Крім того, Кремль ніколи не відходив від своїх геополітичних концепцій, одна з яких була проголошена за часів російського царя Миколи II (за іронією долі, коли функціонували згадані чорносотенці), що західний кордон Росії має проходити по Віслі.

Олександр Піддубний, Київ

5 січня Речовим і продовольчим забезпеченням української армії будуть займатися волонтери, – повідомив радник президента, помічник міністра оборони та волонтер-мільйонер Юрій Бірюков. За підсумками 2014 року, зів'язано 50% контрактів Мініоборони на постачання речового забезпечення, що призвело до того, що близько 60 млн гривень не було використано, та у підсумку їх повернули до бюджету. „Завтра буде низка звільнень у Міністерстві оборони та Генеральному штабі“, – сказав Бірюков.

5 січня Литва передала українській армії елементи озброєння, про які вона просила.

5 січня Починаючи з 1 січня 2016 року європейські та міжнародні технічні стандарти (нормативні документи) будуть використовувати на території України замість чинних національних технічних стандартів.

5 січня Майже 80% співгромадян переконані в тому, що за останній рік рівень корупції в країні або зберігся на колишньому рівні, або підвищився. Кожен третій українець пропонує корупціонерів розстрілювати. Найбільш радикальних настроїв припадає на Миколаївську, Чернівецьку та Донецьку області. Найбільш толерантна в цьому питанні Закарпатська область – 42% проти крайнощів, а також Галичина – 37%. А найменш – Центр, тут розстріл за корупцію беззастережно відкидають всього лише 13,4%.

6 січня У результаті конфлікту на Сході України з квітня 2014-го загинули понад 4,7 тисяч людей, більше 10 тисяч отримали поранення. Такі дані оприлюднила ООН.

7 січня У Харківській області з органів внутрішніх справ звільнено близько 500 співробітників, які відмовилися їхати в зону АТО.

8 січня В окупованому Севастополі, за підсумками минулого року, скорочення промислового виробництва становило 80%.

9 січня Служба безпеки затримала бойовика на прізвисько „Король“, який готував теракти в Запоріжжі. Встановлено, що 35-річний бойовик, мешканець Запорізької області, добровільно вступив до незаконного збройного формування „Восток“ у червні.

10 січня Угорщина поновила постачання природного газу до України після того, як поповнила свої запаси.

10 січня БУК, з якого збили малайзійський літак, привезли з Курська – розслідування нідерландської комісії. У звіті Комісії з безпеки інфраструктури і транспорту Нідерландів вказується, що літак був вражений „безліччю об'єктів, що мали високу енергію“. Ці об'єкти вразили літак зверху і спереду на настільки високій швидкості і з такою силою, що розірвали

судно на частини. Жодних сумнівів, що рейс МН-17 був збитий ракетою. І ця ракета була випущена з землі, а не зі штурмовика. „Це міг бути тільки БУК-М1, вбивця літаків, розроблений в СРСР. У сільській місцевості України не встановлені системи ППО“, – йдеться у розслідуванні. Розвідка Великобританії доводить, що БУК приїхав з-під Курська.

11 січня У Криму „народна міліція“ влаштовує численні захоплення приватних підприємств на користь кримського „уряду“. Вилучили вже на мільярд.

11 січня Європейські лідери підтримали ідею України щодо створення пан'європейського російськомовного телеканалу для боротьби з пропагандою Росії.

12 січня Президент Петро Порошенко одним із перших в Україні отримав біометричний паспорт.

12 січня Президент України Петро Порошенко підписав Указ „Про Стратегію сталого розвитку “Україна–2020”, що визначає основні напрямки розвитку країни, які включають 62 реформи. З них пріоритетними визначені 8 реформ та 2 програми. Визначено 25 ключових показників успішності розвитку країни. Як першочергові визначені реформа системи національної безпеки і оборони, оновлення влади та антикорупційна реформа, судова та реформа правоохоронної системи, децентралізація та реформа державного управління, дерегуляція та розвиток підприємництва, реформа системи охорони здоров'я і податкова реформа. Серед пріоритетів також реалізація двох програм – енергонезалежності та популяризації України у світі і просування інтересів держави у світовому інформаційному просторі.

12 січня Спікер Володимир Гройсман заявляє, що Верховна Рада восени поточного року повинна ухвалити зміни до Конституції стосовно децентралізації.

12 січня „Інтерпол“ оголосив у розшук екс-президента Віктора Януковича, екс-прем'єра Миколу Азарова та низку інших українських екс-чиновників. Загалом 24 особи.

13 січня Бойовики під Волновахою влучили з „Градів“ в автобус: 10 загиблих, 15 поранених.

13 січня Депутати змусили заступника міністра регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства Дмитра Ісаєнка відмовитися від статусу учасника АТО. Ісаєнко працює на своїй посаді з 2010 року, тобто обіймав її увесь період правління Віктора Януковича, тому підпадає під закон про люстрацію. З допомогою статусу учасника АТО він міг би її уникнути. Ісаєнка звільнили.

13 січня У Донецькому аеропорту бойовики ведуть артилерійський обстріл, зруйнували диспетчерську вежу.

Знову в очікуванні

➤ **Мінські угоди-2 перевели конфлікт на Сході України на новий етап. Прогнози розвитку подальшої ситуації різноманітні: від поступового налагодження мирного життя на Донбасі в межах України до повномасштабної війни з Росією. Щоб визначити, який сценарій найбільш вірогідний, необхідно проаналізувати процеси з декількох точок зору: мілітарної, політично-економічної та міжнародної.**

Мілітарний аспект

Звичайно, найменш вірогідним слід назвати найоптимістичніший варіант – закінчення бойових дій. Подальше накопичення російських сил на Донбасі не залишає щодо цього жодних сумнівів. Різні джерела, від офіційних до експертських, подають різну оцінку чисельності російсько-сепаратистських сил, проте у всіх помітною є одна спільна риса: Москва динамічно збільшує чисельність регулярних військ РФ та найманців. Також множаться повідомлення про інтенсифікацію мілітаризації Донецької та Луганської областей, невідконтрольних Києву. Росіяни активно розгортають системи ППО та поставляють все більше військової техніки на Донбас. Новизною цього процесу є розгортання вздовж лінії фронту військових лікарень, що однозначно натякає на підготовку до бойових дій. Крім того, не забуваймо про початкову і, здається, незмінну мету Кремля – утримання (офіційно – чужими руками) довготривалого конфлікту зі змінною інтенсивністю так, щоб виснажити та дестабілізувати ситуацію не лише в Донецьку чи Маріуполі, але також у Києві, Харкові, Одесі, Львові.

Водночас, апокаліптичний сценарій, що передбачає повномасштабну війну з Росією, виглядають – поки що – маловірогідно. Концентрація військ уздовж кордону схожа на психологічний тиск на Київ та на Захід. Евентуальне повномасштабне вторгнення було б настільки ризикованим для Кремля, що, мабуть, там прорахували всі небезпеки. Окрім неминучого посилення санкцій, Росія не володіє на даний момент потенціалом, достатнім для окупації настільки великої території. Доволі ризикованими виглядають навіть потенційні спроби

пробити коридор до Криму. Особливо якщо взяти до уваги чисельність російсько-сепаратистських сил на Донбасі. Саме тому в цьому матеріалі за базовий сценарій взято продовження бойових дій, але в місцевому (донбаському) форматі.

Безумовно, військової активності російсько-терористичних сил слід очікувати по всій лінії фронту на Донбасі. Проте, скоріш за все, кінцева мета чергового посилення атак полягає у захопленні кількох важливих пунктів. Першим є Авдіївка з місцевим коксохімічним заводом, який обслуговує майже весь металургійний комплекс України. Отримання контролю над цим містом серйозно ускладнить функціонування однієї з ключових галузей української економіки. Другою мішенню може бути Щастя на Луганщині, в якому розташована теплова електростанція (ТЕС), що обслуговує всю Луганську область. Наступними є Станиця Луганська – як важливий комунікаційний вузол – та (зі значно меншою вірогідністю) північно-східні райони області, через які проходять газопроводи. Активні бої проводитимуться на маріупольському напрямку, але спроба захопити це місто може бути реальною лише у випадку послаблення там зосередження українських сил.

Корективу в плани агресора може внести ефективна робота ЗСУ. Проте відомо, що результативність цих дій викликає багато сумнівів. Про проблеми української армії написано вже багато. Система управління ЗСУ, недоукомплектованість підрозділів, надто статична поведінка армії, непродумана кадрова політика, проблеми озброєння – це основні виклики, з якими доведеться боротися українським солдатам та командирам. До цього може дуже скоро додатися проблема морального стану бійців, символом якого є інтерв'ю газеті „День“ полковника Покуси. На його думку, особовий склад дивиться на керівництво Генштабу з усе більшою недовірою. Без вирішення цих проблем про ефективну оборону навіть немає сенсу говорити. За оптимістичними прогнозами, Україні на це потрібен час до осені. Тільки тоді можна буде очікувати значущих успіхів на фронті. А наразі залишається сподіватися тільки на несуттєвий прогрес у результативності.

Політично-економічний аспект

Велику роль у ефективності українського спротиву агресії матимуть внутрішні українські фактори – політична та економічно-соціальна ситуація. Як відомо, в Кремлі плекають надії на дестабілізацію ситуації в Україні, а в ідеалі – на т.зв. III Майдан. За такого сценарію Москві буде значно легше досягати своїх цілей в Україні. Для цього вже багато місців ведеться підривно-диверсійна діяльність, особливо у південно-східних регіонах (в першу чергу, в Одесі та Харкові) та прифронтовій зоні. Метою цих акцій є створення враження про неконтрольованість ситуації з боку Києва та підігрів панічних настроїв.

На цьому тлі Кремль робитиме ставку на зростання популярності опозиційних сил над Дніпром. Ймовірно, точною відліку будуть місцеві вибори, заплановані на осінь цього року. Зараз стрімко збільшується суспільний запит на силу лівого спрямування і проросійські партії можуть цим скористатися.

Економічно-соціальне підґрунтя для дестабілізації та послаблення політичної ваги правлячої еліти в Києві буде збільшуватися. Станом на кінець лютого, золотовалютні резерви України скоротилися до 5,625 млрд доларів. З другого боку, голова Нацбанку Валерія Гонтарева чітко заявила, що згідно з програмою МВФ, на кінець року вони становитимуть не менше 17 млрд доларів, що вселяє певний оптимізм. Відповідно, збільшуються шанси на відносну стабілізацію курсу долара, що має чимале значення з точки зору суспільних настроїв.

Проте найбільший виклик для Києва це, звичайно, підвищення комунальних тарифів. Причому зростання цін та інші кроки уряду, наслідком яких мусить бути затягування пасків населенням, це вимушені та правильні рухи з точки зору перспектив економіки. Тому в контексті збереження стабільної ситуації ключову роль гратиме постійний та якісний діалог з громадянами. Тобто вдала інформаційна політика. Окрім особливих інформаційних заходів, обов'язок застосування яких накладає на Київ війна, потрібно динамічно змінювати методи та засоби інформування щодо більш загальних, соціально-економічних питань. Власне вони особливо цікавлять громадян та є вибухонебезпечними в контексті збереження стабільності.

Безумовно, в інфопросторі України за останній рік відбулися відчутні зміни на краще. Але навряд чи вони незворотні. Структура власності ключових ЗМІ змушує ставитися до цього з обережністю. Також якість інформаційних месиджів не є оптимальною. По-перше, Києву передовсім слід скласти список головних ризиків для безпеки України та методологічно розробляти інформаційні заходи, виходячи з цих ризиків. По-друге, складається враження, що українські телеканали інколи намагаються переконувати ту частину населення, яку точно не вдасться переконати. Або переконують тих, які вже на боці Києва. Тим часом, цільовою аудиторією повинна бути група громадян, яку умовно можна назвати нейтрально-байдужою. Її цікавлять питання, які стосуються процесів у державі з безпосереднім впливом на них самих. А зараз відповіді на це ЗМІ не дають або ж подають спотворену інформацію.

По-третє, складається враження, що влада не бере до уваги суспільні очікування. За даними соціологічних опитувань, оприлюднених на початку року в „Дзеркалі тижня“, лише 39,6% громадян України вважає події на Сході війною України з РФ. Наприклад, в Одеській області такої думки дотримується лише 9,8%, а в Харківській – тільки 6,9% мешканців. Така оцінка реальності є неприпустимою і зобов'язує державу докласти всіх зусиль, щоб донести до громадян цю очевидну правду.

Також опитування показують, що мешканці Харківської області, яка потенційно може стати місцем дестабілізації, пріоритетом вважають інтеграцію з Митним союзом, а не з ЄС. На південному сході (без Донбасу) також зросла кількість невизначених щодо цього питання: ще донедавна вони виступали за МС, а зараз вагаються. Саме з ними держава повинна вести діалог. Причому якщо Київ буде вести цей діалог лише на рівні зовнішньополітичного курсу (геополітичного вибору), це не сприятиме стабілізації настроїв. Перевагою євроінтеграції є її внутрішній вимір, тобто глибокі реформи, яких так очікують українці по всій країні. Боротьба з корупцією, реформа міліції, системи охорони здоров'я, децентралізація влади – ці та інші елементи є прямо пов'язані з європейським курсом і це потрібно постійно пояснювати.

13 січня Верховна Рада взяла за основу два законопроекти в рамках судової реформи – варіант президента Петра Порошенка та проект депутатів, який презентувала віце-спікер Оксана Сироїд.

14 січня Транзит газу до Європи, який здійснюється через Україну, буде перенаправлений через Туреччину. Про це заявив глава „Газпрому“ Олексій Міллер. Водночас, прем'єр Туреччини заявив, що такий варіант є неприйнятним. У ЄС запевняють, що ні Туреччина, ні країни Південно-Східної Європи не потребують такої кількості газу.

14 січня Президент Петро Порошенко підписав указ про проведення трьох хвиль часткової мобілізації у 2015 році. Новобранці, мобілізовані за призовом, не будуть направлятися в зону АТО. У 2015 році планується провести одну обов'язкову хвилю мобілізації для 50 тисяч осіб. Ще 54 тисячі людей можуть бути призвані протягом двох наступних хвиль, але лише у разі такої потреби.

14 січня Лідер бойовиків Олександр Захарченко вважає, що ведення бою за всю Донецьку область відповідає Мінським угодам.

15 січня Терористи обстрілюють Єнакієве та Донецьк – серед мирного населення є жертви.

17 січня У селищі Октябрь Новоазовського району члени бандформування „ДНР“ наказали місцевим мешканцям протягом доби залишити територію населеного пункту. Внаслідок обстрілів терористів на Донеччині залишаються знеурюваними 42 населених пункти в 6 районах області, а також частково міста Донецьк, Горлівка та Авдіївка. Горлівку обстрілюють вже другу добу.

17 січня У Донецькому аеропорту триває запеклий бій. За словами бійців, обстріли ведуться не лише по терміналах, а й по всіх позиціях української сторони. З аеропорту, куди бійці АТО пробігли „коридор“ для евакуації поранених військових, вивезли 23 поранених та 3 загиблих.

18 січня Аеропорт Донецька, у відповідності з Мінськими домовленостями, має бути переданий під контроль бойовиків. Про це йдеться у заяві МЗС РФ.

18 січня Комітет із захисту прав кримськотатарського народу просить ООН, Туреччину та Україну звернути увагу на порушення прав корінного народу в анексованому Росією Криму та не допустити знищення татар.

19 січня В результаті вибуху біля будівлі суду Московського районного суду у Харкові постраждало 14 громадян, з них 4 – у важкому стані і перебувають у лікарнях.

19 січня В аеропорту Донецька бойовики підірвали частину перекриття другого

поверху, де знаходяться українські бійці. Багато поранених.

20 січня На території України вторглося приблизно 800 російських військових у складі двох батальйонно-тактичних груп. Вони атакували 29-й і 31-й пости, що на Луганщині, заявляють у прес-службі АТО.

20 січня У Запорізькій області підірвали міст під товарним потягом з рудою, який їхав до Волновахи. Це останній залізничний міст, який забезпечував сполучення із Маріуполем. Два інші у Донецькій області були знищені раніше. На відновлення цього мосту піде кілька місяців.

20 січня Національний банк ініціює закриття пунктів обміну валют та залишить обмінники тільки при банках.

21 січня Президент Петро Порошенко, під час виступу на економічному форумі в Давосі, заявив про намір міжнародних інвесторів надати 1 млрд доларів на розвиток економіки України. Наприклад, Польща має намір виділити Україні 100 млн євро для відновлення Донбасу й проведення реформ.

21 січня Бойовики підірвали міст через Сіверський Донець у Станиці Луганській. „Мета підризу мосту незрозуміла. Скоріше за все, це викликане панічним страхом, що українські військові зможуть піти на терористів у контрнаступ“, – зазначив голова Луганської області Геннадій Москаль.

22 січня Бойовики „ДНР“ вислали полонених військовослужбовців України на вулиці Донецька для параду ганьби.

22 січня Донецький аеропорт зруйновано вщент. Українські військові відходять на інші позиції.

23 січня В ході бойових дій у населених пунктах Опитне та Водяне Донецької області українськими військовими розгромлено батальйон бойовиків: 50 вбито, 5 взято в полон.

23 січня За 100 днів дії закону про очищення влади було люстровано 374 чиновники. Крім того, кожен другий чиновник намагається поновитися на посаді через суд.

23 січня Лідер бойовиків „ДНР“ Олександр Захарченко заявив, що бойовики будуть вилучати квартири в тих, хто виїхав за межі окупованих територій. До того ж, терористи придумали, що квартири вилучатимуться за несплату комунальних послуг.

23 січня Бойовики на Донбасі більше не будуть робити спроб розмовляти з Києвом про перемир'я, заявив лідер бойовиків „ДНР“ Олександр Захарченко. За його словами, терористи будуть наступати до меж Донецької області. Почнуть зі Слов'янська, а потім – Маріуполь. Однак уже через кілька годин він оголосив про наступ на Маріуполь.

Чи не одним із ключових питань, яке викликає великий суспільний інтерес, є підняття тарифів на комунальні послуги. Рішення щодо цього було продиктовано об'єктивною реальністю. Проте громадянам особливо ніхто не пояснює, чому так відбувається. Щоправда, зафіксовано поодинокі спроби такої роботи (прикладом можна вважати голову „Нафтогазу“ Андрія Коболєва, який особисто з'являється на телеефірах задля пояснення ситуації), але це, скоріше, винятки. А настільки чутливе, з точки зору суспільних настроїв, питання повинно бути об'єктом посиленої уваги керманців. Термінового посилення вимагає робота щодо роз'яснення нових правил адресних субсидій для незабезпечених груп населення. Пов'язані з ними непорозуміння потенційно можуть стати предметом маніпуляцій восени. Ще є час виправити ці помилки. Підготовка населення до складної соціальної ситуації на тлі реформ вимагає особливої уваги влади – громадяни мають право знати не тільки про те, що найближчі рік-два будуть вкрай важкими, але й задля чого доведеться затягувати ремені та як довго це триватиме.

Міжнародний аспект

Звичайно, чималу роль у стримуванні російсько-сепаратистських сил відіграватиме позиція Заходу. Немає ілюзій щодо того, чи санкції можуть самостійно вирішити питання конфлікту – це тільки один із важливих факторів, необхідний для цього, але далеко не єдиний.

Останні заяви Берліна та Парижа свідчать про все більшу готовність миритися з Путіним за будь-яку ціну. Сигнал про те, що посилення санкцій поки що неможливе, в Кремлі пояснюватимуть однозначно – ЄС слабкий та нерішучий. І розуміючи це, господар Кремля у відомому фільмі про анексію Криму відправив Заходу ще один чіткий месидж: я готовий застосувати ядерну зброю. Паралельно Швейцарія продає Росії товари подвійного призначення, які Москва, не приховуючи, використовуватиме для своїх ЗС. І хоча високотехнологічна тканина, про яку йде мова, не може суттєво вплинути на хід бойових дій, для Кремля така транзакція розтлумачується по-своєму.

Іншими словами, поточна позиція Заходу радше заохочує Росію до нового посилення агресії, ніж її

стримує. Проте є всі підстави вважати, що не все так просто в самій Росії. Безглузде, здавалось би, вбивство Бориса Немцова та т.зв. зникнення В.Путіна можуть свідчити про початок кризи системи, яку створив Путін. Експерти Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння недавно презентували брошуру „Россия после Путина“, в якій досить чітко описують можливі варіанти розвитку внутрішньої ситуації в Росії. Рокіровка, переворот силами оточення, націоналістичний переворот та збереження статус-кво – такі можливі чотири сценарії прогнозують спеціалісти. Проте зазначають, що кожен створює нові шанси та ризики для Києва. І хоча зараз, мабуть, зарано очікувати швидкої розв'язки, сам факт появи такої інформації – це вже хороша новина для України. Також усе більше експертів зазначають, що чутки про конфлікт силовиків з „кадірвцями“ не є надуманим. Так само, як усе більше зростає незадоволення олігархату.

Загалом міжнародне тло конфлікту на Донбасі відображає загальну патову тенденцію: ні туди, ні сюди. І цей перехідний період утримається, як мінімум, до літа.

Висновки

Згадані вище аспекти на перший погляд виглядають настільки заплутано, що важко зробити висновки. Проте це не так. Найбільш імовірним сценарієм є продовження бойових дій, але в місцевому (донбаському) форматі. Скоріш за все, цього слід очікувати наприкінці квітня, коли набере обертів демобілізація в Україні. Подальший перебіг подій на Сході України, тобто наскільки успішним буде наступ російсько-сепаратистських військ (чи захлинеється вже на прифронтовій території, чи Москва вирішить пробивати коридор у Крим), залежатиме від описаних проблем. Він буде похідною від розвитку ситуації на вказаних напрямках.

З нинішньої перспективи найбільш вірогідно виглядає повторення січнево-лютневих боїв. Київ, скоріш за все, втратить декілька нових опорних пунктів, але це не буде наступом на пів-України, чи навіть серйозною спробою пробити коридор у Крим.

Павло Кост, Київ

Фото: Петро Андрусенко

Капелан. Не „довідник з релігієзнавства“, а свідок

► На цій великій планеті вистачає місця на все. Ця велика планета знаходить для кожного простір. Але не для кожного тут стає доброї долі. Хтось її відкидає сам власними вчинками. У когось її забирають шквали несправедливих обставин. Хтось тягне собі її стільки, що вже не здатний втримати в руках, тому й втрачає, купаючись у самій лише ілюзії багатства і достатку. І кожному часом потрібен дороговказ. Батько. Брат. Друг. Ці риси мають дар і обов'язок поєднувати і уособлювати герої цього матеріалу. Капелани.

Священники з різних міст та областей займаються душпастирством у зоні АТО. До прикладу, протоієрей УПЦ КП Костянтин Холодов нещодавно розповів, як доводиться нагадувати воюючим, що їхня війна – це не гріх. Ці воїни потребують капеланів, як і допомоги від кожного з тих, чий спокій вони захищають. У цих реаліях священникам доводиться власноруч заковувати рукави, і допомагати формувати фури з допомогою. Як і допомагати армії грошми. Отець Степан Сус з Гарнізонного храму Петра і Павла у Львові щомісяця

відправляє по декілька сотень тисяч гривень, які приносять на потреби військових парафіяни. Свідченням того, що Церква давно вийшла за межі самої своєї будови та монастирів, є капеланство у різних віхах життя. Окрім військового, про яке ми зараз можемо багато чути й читати, пропоную ознайомитись також із місіями в'язничних, сирітських капеланів та з місією капелана міської ради Львова, що є певною новацією у цій сфері.

В'язничне капеланство

Злодії. Убивці. Крадії. В'язничний капелан отець Константин Пантелей спілкується з цими людьми, як із... людьми. З повагою і обережністю до їхніх почуттів.

Турбота про цих людей перш за все потрібна самим в'язням. У теперішніх їхніх реаліях їм просто радісно бачити людину, яка сприймає їх без осуду. В присутності священника ці люди перестають почувати себе відчуженими. Вони почувуються потрібними. Інша річ, що фізичні грати стають емоційними. Кожна така людина переживає тяжкі хвилини свого життя і не знаходить для себе відповіді „Що і чому? Доки?". Вони мають причини по-різному сприймати духівника. Часом це може бути гнів. Буває, ►

24 січня Бойовики обстріляли житлові квартали Маріуполя: 30 осіб загинули, двоє з них – діти, поранено 93 людини.

25 січня РНБО доручила уряду почати процедуру звернення до Гаазького трибуналу щодо злочинів проти людяності, скоєних терористами проти українських громадян у 2014–2015 роках та визнання „ДНР“ та „ЛНР“ терористичними організаціями.

25 січня Терористи планували почати масований наступ на українські сили ще 17 січня, однак дії Збройних сил завадили цим планам, заявив президент Порошенко. Наступ було скасовано після того, як терористи побачили результати свого обстрілу в Маріуполі.

25 січня Якби Київ прийняв пропозицію президента Росії про термінове відведення важкого озброєння від лінії розмежування, згідно з Мінським меморандумом, трагедій Волновахи, Донецька та Маріуполя могло б і не статися. Про це заявив глава МЗС РФ Сергій Лавров.

27 січня Підрозділи Збройних сил України провели спецоперацію, в результаті якої були знищені всі літаки та бойові вертольоти бойовиків. Ця стара, однак діюча техніка була знищена для того, щоб під її прикриттям Росія не могла використовувати свою сучасну бойову авіацію.

27 січня Верховна Рада визнала Росію державою-агресором, а „ДНР–ЛНР“ – терористичними організаціями. За відповідну заяву до ООН, Європарламенту, ПАРЄ, парламентської асамблеї НАТО, парламентської асамблеї ГУАМ, національних парламентів проголосували 271 депутатів.

27 січня Міністри фінансів ЄС погодили кредити Україні на суму 1,8 млрд євро і не виключили можливості збільшення фінансування в майбутньому.

27 січня Колишній перший заступник генерального директора Державної адміністрації залізничного транспорту („Укрзалізниця“) Микола Сергієнко застрелився.

27 січня Парламентська асамблея Ради Європи переважно більшістю голосів ухвалила резолюцію щодо гуманітарної ситуації в Україні та біженців. Документ описує подробиці конфлікту та затверджує вину Російської Федерації за його ескалацію. Зокрема, ПАРЄ закликала Росію не фінансувати тероризм в Україні. Окремою нормою резолюція закликає Росію звільнити народного депутата Надію Савченко, а також усіх інших „в'язнів війни“. Рішення ПАРЄ стверджує, що всі вони „незаконно утримуються у в'язницях РФ“.

27 січня Прокуратура заарештувала чотирьох командирів „Беркута“, причетних до кривавого розгону Майдану. Окрім того, від служби в міліції було звільнено ще низку керівників ►

» „Беркута“, що мали відношення до подій на Майдані.

28 січня Суд Сімферополя відмовив Олександру Кольченку у збереженні громадянства України. Федеральна міграційна служба наполягає, що всі жителі Криму, які не подали заяву про збереження громадянства України, його втратили.

29 січня Суд дозволив затримати экс-керівника державного концерну „Укрспецекспорт“ Сергія Бондарчука, якого підозрюють у розкраданні майже 7,5 млн доларів, і наклав арешт на його майно.

29 січня Терористи почали масований наступ на Дебальцеве та Вуглегірськ.

29 січня 45 тисяч мобілізованих українців уже відправились служити у війську.

29 січня За весь час АТО загинули 1422 українських військових.

30 січня Бойовики взяли під контроль окремі райони Вуглегірська.

30 січня Заступника голови Меджлісу Чийгоза арештували на три тижні. Йому загрожує 10 років. Чийгоза переслідують за участь у мітингах 26 лютого 2014 проти сепаратистської політики кримської влади. Також Чийгозу інкримінують застосування насильства проти „самооборони Криму“ та представників „Русского Единства“.

31 січня У Вуглегірську сили АТО деблокували понад 70 українських силовиків, серед них – 39 бійців роти міліції спецпризначення „Світязь“ та 34 військовослужбовці Збройних сил України. Саме місто захопили терористи. Також вони просунулися до передмість Дебальцевого.

31 січня Українка Ольга Харлан здобула „золото“ на етапі Кубка світу з фехтування на шаблях, який проходив у Греції. У фіналі 24-річна спортсменка в черговий раз виграла у росіянки Софії Великої 15:14.

31 січня Печерський райсуд м. Києва видав ухвали про накладення арешту на кошти осіб у банківських установах, пов'язаних із экс-міністром фінансів Юрієм Колобовим.

31 січня Генпрокуратура допитала екснардепа від Партії регіонів, мільярдера Рината Ахметова у справі про фінансування тероризму на Донбасі.

31 січня В результаті обстрілу Горлівки терористами, 8 мирних жителів загинули, 19 отримали поранення. В передмісті йдуть бойові дії.

1 лютого Ахметов дав \$25 мільйонів за „здачу“ ТЕС у Щасті. Про це заявив депутат Северодонецької міської ради Сергій Самарський у своєму зверненні до голови МВС Арсена Авакова. Ахметов заперечує.

2 лютого Лідер гурту „Скрябін“ Андрій Кузьменко, відомий під псевдонімом Кузьма Скрябін, загинув у ДТП на Дніпропетровщині.

» що людина сумнівається в широті, мотивації духівника. Зрештою, коли вдається здолати і фізичні, і емоційні ґрати, настає момент взаємодії.

У людей в неволі є багато релігійних питань, на які неможливо дати просту відповідь. І не дати відповіді теж неможливо. Місія в'язничного капелана – зрозуміти, не даючи „рецептів“. Священик в колонії чи тюрмі – це не довідник із релігієзнавства. Священик – це свідок. Добрий чи фальшивий. І його сприймають як свідка: „Подивися, як я тут живу, подивись, що зі мною відбувається... Скажи, наскільки те, що я скоїв, заслуговує стану, в якому я зараз. Спробуй дати мені рецепт життя, при тому, що я сам можу давати „рецепти“ життя...“. Капелан отець Константин Пантелей вважає, що не належить до людей, які пережили тяжкі досвіди життя. І давати, з висоти свого не пережитого горя, поради людині, яка це горе переживає, – цинічно і бездушно. Тому у капелана

Ці воїни потребують капеланів, як і допомоги від кожного з тих, чий спокій вони захищають. У цих реаліях священикам доводиться власноруч заковувати рукави, і допомагати формувати фури з допомогою. Як і допомагати армії грішми.

повинна бути обережність і повага до тих почуттів, які переживає людина.

Іще одна важлива річ – це система цінностей. Стереотипні образи священика та в'язня настільки непеєднані, що, здавалось би, про що вони можуть вести розмову? Це кардинально різні моральні постулати, світогляд... Водночас людина може взагалі не асоціювати себе з вірою, з церквою, але це ніяк не свідчить про її цінності. Отець Константин зазначає, що в'язні можуть мати ще вищі цінності, ніж ті, хто безперервно читає, займається духовними практиками і цитує Біблію, і пояснює це тим, що вони, в своєму дослідженні життя, перебувають глибше, ніж хтось із нас. Їхній пошук у багато разів інтенсивніший. Ці люди не терплять і тіні фальші.

Поряд із питаннями духовності є абсолютно матеріальні запити, яких, на жаль, нікому втілювати. На території, де зараз відбувається АТО, є понад 20 пенітенціарних

установ, які знаходяться в жахливому стані. В'язнями, які зараз там перебувають, не просто ніхто не цікавиться, – їх навіть не годують, як треба. Вони виходять на зв'язок, просять про допомогу... Формально кажучи, ми можемо допомогти. Але зараз, коли наші вояки мерзнуть і голодують, захищаючи нас, суспільство не реагує на потребу допомогти в'язням. Романтично-героїчні образи викликають більше жвавого інтересу та співчуття, аніж похмурий образ в'язня...

Отець Константин Пантелей говорить: „Просто розказувати релігійні речі – це не той рівень, якого від нас чекають. Від нас чекають здатності поділитись їжею, одягом. А ми не здатні“.

Сирітське капеланство

У них немає мами, яка приготувала би сніданок і закутала в ковдру перед сном. Немає тата, який завів би на спорт і навчив прибивати поли-

ці. Немає зразка сім'ї. Вони знають, як може бути, тільки з кіно чи з розповідей. Ці діти позбавлені найважливішого. І, на жаль, мало хто цим переймається. Отець Роман Прокопєць один із тих, кому небайдуже. Він із благословення Кир Ігора Возняка провадить з 2009 року Центр Опіки Сиріт і займається сирітським капеланством.

У народі кажуть: „Ніхто не бачить, як сирота плаче“... Натомість місія Центру – опікуватися дітьми, що позбавлені батьківської турботи й опинилися в складних життєвих обставинах. Бачити і підтримувати таких дітей у кожен момент, коли це потрібно. Для Центру Опіки Сиріт неважливо, скільки дитині років: дошкільний вік, шкільний, студенти, чи вже сім'ї – вони працюють із кожним окремо, групами, допомагають і матеріально. Якщо хтось потребує особистої розмови, завжди знаходять час і можливість.

Будь-хто готовий поспівчувати і зронити сльозу, слухаючи сумні іс-

торії життя таких дітей. Та небагато знайдеться людей, які прикладно цікавляться життям та добробутом сиріт. А різниця між дітьми, які живуть в повноцінній сім'ї і сиротами, чи тими, хто опинилися в складних обставинах, колосалися. І в потребі спілкування, і в світогляді, і в баченні свого майбутнього. Дитина, яка живе з батьком і матір'ю, бачить якийсь зразок і моделює своє майбутнє на прикладі своїх батьків. Діти-сироти цього позбавлені. Відтак їм просто нема з чого „вимальовувати“ образ себе в майбутньому. Вони не мають зразка, стандарту... Тому перед ними найбільшою проблемою стає питання вибору.

Хто мав би допомогти цим дітям? Церква, суспільство та соціальні служби.

Є сироти, які стали ними через незалежні від них обставини, наприклад, якщо батьки загинули. А є такі, від яких батьки відмовилися, яких залишили. Багато батьків, які зрештою відмовляються від дітей, спочатку приходять до церкви в пошуках допомоги. Це кладе відповідальність також на капеланів, священників... Церква покликана запобігати таким ситуаціям, аналізувати та навчати.

Капеланство у владних структурах

Практика капеланства у владних структурах, давно поширена у світі, в Україні з'явилася 2010 року. Наразі вона діє тільки у Львові. Першим капеланом міської ради став о. Орест Фредина. 2012 року його замінив о. Павло Дроздяк. Він працює у Львівській міській раді винятково на волонтерських засадах. Каже, що почувається абсолютно вільною людиною, бо не узалежнений ні від кого жодною фінансовою підтримкою.

До кого прийшов Христос? Христос не прийшов до праведників. Христос сів за стіл з грішниками, щоб повернути їх до праведного життя. Тому у владних установах було і є фундаментальним свідчити Христа. Це може й не вплинути на рішення, що їх прийматимуть місцеві чиновники, але, можливо, з часом це зерно і проросте. Капелан ЛМР розповідає, що часом доводиться і картати депутатів, нагадувати, що з їхньої руки формуються долі багатьох людей.

Здавалось би, в'язничні капелани, військові, сирітські – всі вони працюють з людьми у кризових умовах. Робота у міській раді мала би бути найлегшою: ці люди живуть у достат-

ку, спокої. Однак це, на жаль, не так. Оцей достаток – це якраз і є кризова ситуація. Мати Тереза колись сказала: „Коли людина має все, їй Бог не потрібний“. Тоді вона перетворює те, що має, у власного бога. І тоді вона хоче накопичувати ще, ще, ще, ще. А віра полягає в тому, щоб те, що накопичуєш, потім віддавати. Капелан ЛМР о. Павло Дроздяк нагадує депутатам про це.

Свого часу до капелана ЛМР отця Павла прийшла криза. Це був той випадок, коли людина вкладає у щось душу, а немає зворотного зв'язку. Промовляти про моральні цінності до людей, які давно здались матеріальному. Минуло трохи часу перш ніж вони почали приходити. Просто поговорити. Це засвідчило те, що депутати – не з космосу; попри те, що на них висить клеймо їхньої посади, вони також люди. Люди, які мають владу. А людина, яка має владу, завжди ходить на межі. Це межа переступити правду і стати рабом гріха чи боронити правду, попри труднощі та випробування, які ця правда може спричинити. Місія капелана, як не дивно, залишається очевидною: він сумлінно нагадує їм усім, що кожен із них покликаний служити. А часом доводиться доносити правду до них... навіть мовчанням. Часом отець мовчить, але ця тиша до них промовляє. Є надія, що вони таки здатні її почути.

Діяльність капелана ЛМР не спиняється на самих депутатах. Відбуваються і зустрічі з районними адміністраціями, а також реколекції для всіх працівників. І приємно, коли у таких бюрократичних стінах хтось молиться.

Після розмови з кожним із отців, з якими я зустрічалася, мені потрібен був час на роздуми. На те, щоб усвідомити всю відповідальність простого статусу – Людини. Людини, що шанує чуже життя і вчинки, добрі чи погані. Людини, що турбується про тих, хто має менше, ніж заслуговує. Людини, що має шанс мати більше, ніж заслуговує, і користується ним, або ні. Людини, що береже чужі життя.

Маріанна Фіртка, Львів

2 лютого Експорт товарів з розрахунками через офшорні зони у січні-грудні 2014 року становив 461 млн доларів, або 0,9% від загального експорту товарів з України, що на 87% менше відповідного періоду 2013 року.

2 лютого Міністр аграрної політики та продовольства Олексій Павленко заявляє про готовність Саудівської Аравії інвестувати близько 1 млрд доларів у проекти зрошення в Україні.

2 лютого Генпрокурор Віталій Ярема заявив, що повідомили про підозру судді Печерського суду Сергію Вовку, який вів справу голови фракції БПП Юрія Луценка, а також пообіцяв, що невдовзі відбудеться затримання судді Кіреєва, який роками знущався над Тимошенко.

3 лютого В штаб-квартирі НАТО кажуть, що очікують помітного погіршення ситуації в зоні АТО, а також наголошують, що російські військові беруть участь у збройному конфлікті.

3 лютого Федеральна міграційна служба заявляє, що на території Росії знаходиться близько 2,5 млн. громадян України, з них чоловіків призовного віку – 1 млн. 193 тис.

3 лютого Кількість вбитих на Сході України людей з квітня 2014 року досягла 5358 осіб – повідомляє ООН.

3 лютого Громадяни Російської Федерації з 1 березня в'їжджатимуть до України виключно за закордонними паспортами.

3 лютого Збірна України з біатлону виграла жіночу естафету чемпіонату Європи. Переможцями стали: Джима, Бурдига, Семеренко та Варвинець.

4 лютого Працівники Служби безпеки України затримали підполковника Генерального штабу ЗСУ, який є одним із організаторів фейкового „штурму“ Адміністрації президента. Затримали також інших учасників злочинного угруповання, які підбурювали на протестні акції дезертирів добровольчих батальйонів, а також „людей у військовій формі, які ніколи не були в АТО“.

4 лютого Верховна Рада визнала юрисдикцію Міжнародного кримінального суду (Гаазького трибуналу) щодо ситуації, яка склалася внаслідок збройної агресії РФ проти України з 27 лютого та вчинення на території України міжнародних злочинів.

5 лютого Верховна Рада заборонила трансляцію фільмів і серіалів, знятих у Російській Федерації.

5 лютого МВС має намір розформувати всі спецпідрозділи та створити на базі „Соколу“ єдиний спецназ на кшталт американського SWAT.

5 лютого Нацбанк відмовився валютних аукціонів. Курс гривні на міжбанківському валютному ринку впав із 18 до 25 гривні за долар.

6 лютого Словацька Республіка може поставити Україні 14,5 млрд куб. газу на рік. „Ми, фактично, виходимо на 1/3 обсягу вашої внутрішньої потреби”, – зазначив прем'єр-міністр Словаччини Роберт Фіцо.

6 лютого З 4 до 5 лютого українські військові знищили 60 бойовиків, а також висадили у повітря 7 складів із боєприпасами терористів.

6 лютого За підрахунками ООН, з 31 січня по 5 лютого, за тиждень в ході конфлікту на Донбасі загинули 263 мирних жителя. Поранення за цей період отримали 674 осіб.

7 лютого У ході виступу у Мюнхені на безпековій конференції президент Петро Порошенко продемонстрував паспорти та військові квитки російських військових, які „заблукали в Україні” та були затримані українськими силовиками.

8 лютого На окупованій території Донецької та Луганської областей діють шість організованих незаконних збройних формувань. „За січень поточного року ми змогли встановити особи 455 людей у Донецькій та 437 – у Луганській областях”, – розповів голова МВС на Донбасі В'ячеслав Аброськін.

9 лютого Канцлер Німеччини Ангела Меркель вважає, що суть Мінської угоди полягає у проведенні в Донецькій та Луганській областях виборів, згідно з українською Конституцією.

9 лютого Президент звільнив генпрокурора Віталія Ярему, разом із трьома його заступниками. Новим генпрокурором став Віктор Шокін, який працював заступником генпрокурора у 2002 та 2004 роках, його вважають людиною, дуже близькою до президента Порошенка.

10 лютого Мінсоцполітики зареєструвало більше мільйона переселенців з Донбасу.

10 лютого Краматорськ було обстріляно з реактивних систем залпового вогню „Смерч”, внаслідок чого загинуло 16 осіб, а більше 50-ти отримали поранення.

10 лютого Підрозділи Національної Гвардії, в авангарді яких був полк спецпризначення „Азов”, за підтримки ЗС України прорвали ворожу оборону в районі міста Маріуполя. Були взяті під контроль міста Павлополь, Комінтернове, Лебединське, Бердянське, Широкіне та інші.

10 лютого Під Дебальцевим бойовики відіснили українські війська за декількома напрямками, зокрема, зайнявши позиції в районі села Логінове, частково перерізавши шляхи відступу.

11 лютого Кабінет міністрів готовий переглянути формулу зменшення єдиного соціального внеску для підприємців, які легалізують зарплати своїх співробітників. Оскільки діюче зменшення соціального внеску не дало бажаного результату з легалізації зарплат.

Півострів 404. Рік після анексії

Рік тому півострів Крим був обвішаний російськими триколорами, неначе різдвяна ялинка гірляндами. Деякі з прапорів можна побачити і зараз – лише вони стали бруднішими і обшарпанішими від вітру і негоди. Ейфорія місцевого населення, що панувала рік тому після підписання договору про входження у склад Російської Федерації, змінилася розчаруванням та втомою від проблем. Обіцяний Росією „золотий дощ” рублевих інвестицій на Крим так і не пролився, попередні економічні зв'язки були розірвані, нові встановлюються з великими складнощами, головне джерело доходу місцевих мешканців – курортний сезон – зірвано, і півострів на очах перетворюється з курорту на величезну військову базу.

Незадоволення життям у складі Росії від мешканців Криму звучить дедалі частіше, щоправда, тепер лише на кухнях – будь-які мітинги, демонстрації в Росії під забороною, за публічне вживання слів „анексія” або „окупація” можна потрапити за ґрати на п'ять років, а носіння української символіки тепер прирівнюється до екстремізму.

Життя у паралельній реальності

Наприкінці березня 2014 року мешканці Криму охоче давали інтерв'ю на вулицях, ділячись своїми очікуваннями і надіями на нове, краще життя у складі потужної та сильної держави. Незважаючи на 23 роки, проведені у складі незалежної України (а перед тим – з 1954 року у складі Української Радянської Соціалістичної Республіки), півострів так і не став частиною цієї країни. На думку багатьох спостерігачів, місцеве населення ментально застигло у 70–80-х роках минулого

Фото: Петро Андрусенко

На момент анексії більшість населення Криму вже жила у створеній для неї російською пропагандою паралельній реальності, у якій Майдан у Києві сприймався виключно як перемога фашизму, а Росія здавалась їм прекрасною мрією про великі зарплати і пенсії.

з Росією, біля банків почали виростати величезні черги – найбільший за кількістю клієнтів і обігу в Криму „Приватбанк“ українського олігарха Ігоря Коломойського заблокував рахунки своїх кримських клієнтів відразу після анексії. На видачу готівки з банкоматів були введені обмеження.

Українські банки остаточно залишили півострів до травня 2014 року. Нерідко це ставало неприємним сюрпризом для їхніх клієнтів. Наприклад, „УкрСиббанк“, що входить у склад міжнародної мережі „BNP Paribas Group“, розіслав своїм клієнтам повідомлення про припинення роботи по електронній пошті ввечері у п'ятницю, а вже наступного понеділка клієнти з'ясували, що всі відділення банку зачинені. Загалом, Національний банк України оцінив втрати українських банків внаслідок анексії Криму у майже 3 мільярди доларів.

Міжнародні платіжні системи „Visa“ і „MasterCard“ у Криму вже не працюють, для проведення грошових операцій є тільки місцеві банки з обмеженим набором послуг – це „дочки“ російських банків, які, до речі, самі не працюють на анексованому півострові через імовірність санкцій з боку Заходу. У Крим уже не можна переказати кошти за допомогою популярних сервісів „Western Union“ чи „MoneyGram“. Численні і звичні для курортного регіону пункти обміну валют були заборонені і тепер працюють нелегально, що дуже нагадує „дикі“ з економічної точки зору 90-ті роки на пострадянському просторі.

Мешканці Криму, які мали на момент анексії кредити в українських банках, опинилися у незрозумілій для себе ситуації. Питання з кредитами було настільки актуальним для меш-

сторіччя, у періоді радянського Криму. Весь цей час основною мовою спілкування на півострові була російська, більше 90 відсотків ЗМІ – електронних або друкованих – виходили російською мовою, а мешканці за звичкою дивилися „першу кнопку“ Кремля і після розпаду СРСР.

Слід розуміти, що на момент анексії більшість населення Криму вже жила у створеній для неї російською пропагандою паралельній реальності, у якій Майдан у Києві сприймався виключно як перемога фашизму, де існували якісь „бендерівці“, готові різати і вбивати лише за вживання російської мови, де політики навчано загрузили в корупції. Росія ж з екранів телевізорів здавалась їм прекрасною мрією про великі зарплати і пенсії, про тверду і сильну руку, з якою змушені рахуватись усі в світі. Тому і не дивно, що поява до зубів озброєних людей у камуфляжі без розпізнавальних знаків, не здивувала населення Криму. Всі відразу зрозуміли, хто ці люди, і з якою метою вони тут опинилися.

Банківський колапс

Вже у березні 2014 року, поки у Криму ще святкували „возз'єднання“

11 лютого Повністю зупинено виробництво на „Донецьксталі“, що є найбільшим виробником товарного чавуну. Раніше також зупинили виробництво Алчевський меткомбінат, Донецький електрометалургійний завод і Донецький металопрокатний завод.

12 лютого Загальний обсяг фінансової допомоги Україні від МВФ і з інших джерел за 4 роки може становити 40 млрд доларів. Про це сказала глава МВФ Крістін Лагард. Домовились також уже про перший транш на 17,5 млрд доларів упродовж 4-ох років.

12 лютого Після 16 годин перемовин у Мінську досягнуті домовленості про припинення вогню, обмін полоненими та відведення важкої техніки на Донбасі. В ході переговорів Путін взяв на себе зобов'язання щодо дотримання домовленостей, які також були підписані і представниками терористичних „ДНР“ та „ЛНР“. Договір також передбачає повернення Україною контролю за українським кордоном та виведення всіх іноземних військ.

13 лютого Бойовики обстріляли з артилерії місто Артемівськ, яке знаходиться в тилу українських сил. Дві людини загинули, поранено трьох дітей.

13 лютого У НАТО є „документальні дані“, які підтверджують військову присутність РФ на сході України. Про це сказав генсек альянсу Єнс Столтенберг.

13 лютого Президент України Петро Порошенко створив Дораду міжнародну раду реформ і призначив її головою експрезидента Грузії Міхеїла Саакашвілі. Рада залучатиме іноземних експертів до реформування українського законодавства, а також підвищуватиме рівень міжнародної підтримки України.

14 лютого Генеральна прокуратура, спільно із співробітниками СБУ, затримала екс-главу фракції Партії регіонів Олександра Єфремова. Єфремов підозрюється у вчиненні кримінальних правопорушень, зокрема зловживання службовим становищем за обтяжувальних обставин.

15 лютого Український кінооператор Сергій Михальчук отримав „Срібного ведмедя“ на цьогорічному Берлінале. Українець отримав нагороду за роботу над російським фільмом Олексія Германа-молодшого „Під електричними хмарами“.

15 лютого Росія повинна заплатити за відновлення Донецька і Луганська. Без цього не можна знімати санкцій, – заявив прем'єр-міністр Арсеній Яценюк.

15 лютого Незважаючи на початок припинення вогню, згідно з домовленостями, у Дебальцевому точаться запеклі бої. Проросійські бойовики заявили, що не будуть дотримуватись перемир'я у Дебальцевому, оскільки вважають місто своєю територією.

16 лютого Колишній керівник фракції Партії регіонів у Верховній Раді Олександр Єфремов заявив, що

Української національності не існує. Суддя запропонував Єфремову заставу у розмірі трьох мільйонів гривень, які той оплатив. Однак Генпрокуратура вже підготувала арешт Єфремова за новою справою щодо фінансування тероризму.

17 лютого В офісі лідера одеського „Автомайдану“ стався вибух. Постраждалих немає.

17 лютого Члени Ради безпеки ООН одногосно схвалили резолюцію, в якій висловлюється підтримка Мінським домовленостям щодо врегулювання українського конфлікту.

17 лютого Бойовики захопили частину міста Дебальцеве. Місто майже в оточенні.

18 лютого 75% поляків вважають, що військовий конфлікт в Україні може загрожувати безпеці їхньої країни. 18 лютого Українські військові вирвалися із Дебальцевського котла.

18 лютого У Харкові впродовж року було затримано більше 700 сепаратистів, більше 160-ти справ проти них були відправлені в суд.

18 лютого Україна узгодила з МВФ підвищення тарифів на газ на 280%, на тепло – на 66%. У зв'язку з таким підвищенням тарифів, інфляція до кінця 2015 року становитиме 25-26%.

19 лютого Глава Служби безпеки України Валентин Наливайченко звинуватив помічника президента Росії Владислава Суркова в тому, що він керував снайперськими групами іноземців на Майдані Незалежності в лютому 2014 року.

19 лютого Постанова „Газпром“ природного газу на окуповані бойовиками території суперечить діючому контракту із НАК „Нафтогаз“ і не буде оплачуватися Україною, – заявив голова правління НАК „Нафтогаз України“ Андрій Коболєв.

19 лютого Міністерство юстиції ініціює дисциплінарне провадження у відношенні суддів, які відмовилися розглядати справу про заборону Компартії України.

19 лютого Прем'єр-міністр Великої Британії Девід Кемерон попередив президента РФ Володимира Путіна, що РФ може зіткнутися з санкціями, які матимуть неприйнятні фінансові та економічні наслідки протягом багатьох років.

20 лютого На Майдані Незалежності у Києві зібралося близько 100 тис. людей для участі в заходах вшанування пам'яті героїв Небесної сотні.

20 лютого Підсумки Дебальцевського „котла“. 179 українських військовослужбовців загинули, 110 військових сил АТО потрапили до полону, а 81 – зникли безвісти з 18 січня по 18 лютого під час боїв на Дебальцевському плацдармі. Натомість бойовики втратили близько 3 тис. бійців. Загалом з українського боку в боях брали участь

канців Криму, що навіть прозвучало під час „прямой лінії“ з президентом Путіним на російському телебаченні. У відповідь на питання кримчанина про сплату кредиту за автомобіль, який він оформив ще в українському Криму, президент Російської Федерації розсміявся і порадив „кататися спокійно“ і не думати про те, як повертати кредит.

Однак радість тих, хто сподівався, що зі зміною паспорта вдасться уникнути і сплати кредитів, виявилася передчасною. Як з'ясувалось, уся база українських банків щодо кредитів опинилась у розпорядженні російських фірм. І досить швидко боржникам довелося спілкуватися з представниками російських колекторних компаній, які ходили по домівках з російськими судовими приставами і вимагали сплати боргів за кредитами.

Від Лас-Вегаса до лунодрому

Півострів Крим пов'язаний з материковою Україною не тільки географічно, але і економічно. З Росією півострів пов'яже лише поромна переправа в Керчі. Через часті шторми у Керченській протоці, цей вид

транспортного сполучення ніколи не був масовим – погіршення погодних умов може припинити рух поромів на декілька днів. З перших же днів російські власті заявили, що побудують через Керченську протоку міст, який замінить ненадійний пором і створить наземне сполучення з російською територією. Міністр транспорту Росії Максим Соколов заявив, що проект обійдеться у 50 мільярдів рублів. Пізніше прозвучала інша цифра – 228,3 мільярдів рублів. За один рік інвестори з Китаю спочатку погодилися брати участь у проекті, а потім відмовилися від цієї ідеї. За рік будівництво так і не розпочалося, за останньою інформацією, цим проектом займеться компанія наближеного до президента Путіна Аркадія Ротенберга.

Старожили Криму кажуть, що така ж ідея – побудувати міст через Керченську протоку – була і в Гітлера у період німецької окупації Криму. Однак нічого з цього не вийшло – нестійкий ґрунт і підводні течії у протоці не дозволяли навіть забити палі для майбутнього мосту.

Ще одним трендом минулого року стали вражаючі уяву проекти. Спочатку влада заявила про створення в Кри-

Фото: Петро Андрусенко

Організатори святкових заходів на центральних площах Криму жалілися, що населення не брало в них масову участь. „Хіба таку Росію ми чекали?“ – все частіше питаються мешканці півострова Крим.

ли у кілька разів. Російські товари від початку були дорожчі від українських, і доставка нестабільним Керченським поромом також впливає на кінцеву вартість. Кримчани жаліються, що постійно зростаючі ціни фактично „з’їли“ і справді вищі, порівняно з українським періодом, пенсії і зарплати. Вартість імпортованих фруктів і овочів вища, ніж у столиці Росії. Наприклад, кілограм бананів у московських супермаркетах коштує 50 рублів, тоді як у Сімферополі – 120 рублів. Через складнощі з доставкою порідшав і асортимент продуктів харчування. Поліці магазинів стали нагадувати радянські – коли одним видом товару заповнювали всі порожні ряди.

Ще однією прикметою, що наближує нове життя до радянського, стали багатогодинні черги. Втрачати час у чергах доводиться всюди – у міграційному відділі за новим, російським паспортом, у намаганні отримати обов’язкову в Росії медичну страховку, при оплаті комунальних послуг, навіть відвідуючи медичні заклади.

Курорт без туристів

Столиця Криму місто Сімферополь зараз, фактично, втратило свою місію – бути воротами Криму. Колись живий та багатолюдний у будь-який час року залізничний вокзал зараз став незвично тихим місцем, де залишилися лише згадки про мільйони туристів, які щороку відвідували Крим. Закритий на ключ „Макдональдс“ ще рік тому був одним із найуспішніших ресторанів України, зараз ця порожня будівля схожа на привид. Залізничне сполучення з півостровом відсутнє від кінця грудня минулого року. Якщо раніше до Києва можна було долетіти літаком за півтори години, то зараз, після введення санкцій, з аеропорту „Сімферополь“ літають

му ігорної зони на кшталт Лас-Вегас. Експерти відразу розкритикували перспективи розвитку такої зони в умовах міжнародних санкцій. Потім заявили про те, що в Криму буде лунодром, який імітуватиме поверхню Місяця, для проведення експериментів „Роскосмосу“. Останньою ідеєю стало будівництво в Криму – сейсмічно активному регіоні – атомної електростанції.

Разом із тим, за рік Крим так і не побачив 20 мільярдів рублів, які пообіцяв виділити на розвиток житлово-комунальної галузі і спорту півострова прем’єр-міністр Росії Дмитро Медведєв. Згодом про ці обіцянки просто забули, а повідомлення про те, що намір про виділення коштів на розвиток Криму було скасовано, потонуло у водовертій інформаційних повідомлень російських інформагентств.

Півострів черг

Економіка півострова за рік зазнала суттєвих змін. Торгові зв’язки з Україною стрімко руйнувалися. Враховуючи, що більше 90% товарів і продуктів харчування постачалося саме з материкової України, нові кордони суттєво вплинули на ціни в Криму – ціни на продукти харчування вирос-

2,5 тис. військових, а з боку терористів – понад 12 тис.

20 лютого Спільний координаційний центр з контролю за припиненням вогню погодив карту відведення важкої зброї з представниками бойовиків Луганська.

20 лютого Колишнього нардепа від Партії регіонів Михайла Чечетова арештували за підозрою у вчиненні злочину під час ухвалення 16 січня 2014 року антидемократичних законів.

20 лютого Міністерство енергетики та вугільної промисловості до 2015 року має намір закрити 5 державних вугільних шахт і ще 7 законсервувати. Під скорочення потраплять понад 10 тис. шахтарів. Україна скоротила видобуток вугілля в 2014 році на 22% – до 65 млн тонн – порівняно з 2013 роком.

21 лютого Під Луганськом звільнили 139 військових, в обмін на 52 бойовиків. Серед звільнених силовиків понад 100 українських бійців, які були взяті в полон у Дебальцевому та ще 5 „кіборгів“.

21 лютого Фахівці Пентагону заявляють про сплеск російської повітряної активності над українською територією. Міністерство оборони США має інформацію, що незважаючи на підписання Мінських домовленостей, постачання російського обладнання в Україну не сповільнюється.

21 лютого Служба безпеки України складала список із понад 100 російських ЗМІ, акредитація яких тимчасово припинена.

22 лютого Внаслідок вибуху під час мирної ходи в пам’ять про загиблих героїв Небесної сотні та учасників АТО у Харкові загинуло двоє людей, а 11 отримало поранення. У місті введено найвищий рівень терористичної загрози та розпочато проведення антитерористичної операції.

22 лютого Зранку в Широкіному, що під Маріуполем, почалася атака на позиції сил АТО. В небі над сектором „М“ знову з’явилися літаки ВПС Росії та безпілотники.

23 лютого Правоохоронці затримали двох бійців колишнього спецпідрозділу „Беркут“ у рамках розслідування розстрілу учасників Євромайдану. Окрім того, проводяться обшуки ще у 20-ти беркутівців, які безпосередньо причетні до розстрілів.

23 лютого Курс гривні на міжбанківському валютному ринку, за підсумками торгів у понеділок, знизився до 32 гривні за долар з 29,25 гривні за долар днем раніше, оновивши історичний мінімум.

23 лютого Нацкомісія, що здійснює держрегулювання в сфері зв’язку та інформатизації, визнала АТ „Київстар“ переможцем по третьому лоту на отримання ліцензії на зв’язок у стандарті UMTS (3G). „Київстар“ запропонував 2,7 млрд грн. Раніше переможцями стали „МТС Україна“ за 2,715 млрд та „Life:“ за 3,36 млрд грн.

24 лютого Уряд завершив консультації з міжнародними фінансовими організаціями щодо введення тимчасових заходів зі стабілізації платіжного балансу країни, таким чином виконавши умову для введення в дію в 2015 році додаткового збору на імпорт у розмірі 5-10%.

24 лютого Помер предстоятель Української автокефальної православної церкви митрополит Мефодій.

24 лютого Редакція російської „Новой газеты“ опублікувала зміст документа зі сценарієм Кремля щодо подій в Україні. Документ містить поетапний план розчленування України. Зокрема, плануючи війну в Україні, оточення Путіна розраховувало розпочати розчленування України з Криму та Харківської області, а не з Донецької.

24 лютого Прем'єр-міністр Арсеній Яценюк розпорядився розпочати службове розслідування проти керівництва Фіскальної служби і відсторонити його від виконання обов'язків, а також доручив Міністерству внутрішніх справ провести внутрішнє розслідування і кадрові чистки у відомстві. Причиною провадження стала сфотографована журналістами переписка депутата від „Економічного розвитку“ Віталія Хомутинника і губернатора Одеської області Ігоря Палиці, у якій вони обговорювали суми поборів та видатків на митниці.

24 лютого Генпрокуратура готує висунення підозри двадцяти працівникам ФСБ Росії за вчинення злочинів проти України під час Революції Гідності.

24 лютого Моніторингова місія ОБСЄ повідомляє: експертам місії погрожував убивством один із командирів так званої „ДНР“ у Донецьку. Того ж дня безпілотний літальний апарат місії, що намагався моніторити виконання Мінського пакету в околицях донецького аеропорту, був послідовно блокований, йдеться у звіті ОБСЄ.

25 лютого Канада, США і Британія вирішили направити військових інструкторів і техніку в Україну.

26 лютого У Харкові затримали трьох організаторів і виконавців вибуху під час мирної ходи в пам'ять про загиблих на Майдані і в АТО.

26 лютого Україна почала відведення 100-міліметрових гармат від лінії розмежування.

27 лютого Генпрокурор Віктор Шокін заявив, що экс-депутату Верховної Ради Михайлові Четочеву незабаром можуть висунути додаткові звинувачення.

27 лютого У ході міжнародної виставки озброєння IDEX-2015 в Абу-Дабі українська делегація підписала контракт на поставку безпілотників і засобів радіоелектронної боротьби з французькою компанією „Thales Group“.

27 лютого „Так звана „ЛНР“ повністю перейшла на російське електропостачання“.

Фото: Петро Андрусенко

Курортний сезон — 2014, незважаючи на обіцянки влади забезпечити мільйони російських туристів, не став успішним: поромна переправа в Керчі не справляється з потоком туристів.

лише літаки російських авіакомпаній і лише у російські міста.

Курортний сезон–2014, незважаючи на обіцянки влади забезпечити мільйони російських туристів, не став успішним: поромна переправа в Керчі не справляється з потоком туристів. Чекати в черзі доводилося до 40 годин, у літню спеку на переправі померли дві людини. За підсумками, відпочивати на курорти Криму приїхала лише третина від показників 2013 року.

Туристичний бізнес Криму чекає майбутнього з тривогою. Об'єктив-

них передумов для того, що туристів побільшає, нема. Останніми роками 60% відпочивальників склали українці і білоруси, 30% – туристи з Росії і ще 10% були іноземцями. В оголошеннях Криму все частіше можна побачити пропозиції з продажу пансіонатів і готелів на морському узбережжі півострова.

До речі, для бізнесменів Криму теж почалися нелегкі часи. Ті, хто пройшов реєстрацію за російськими правилами, зіштовхнулися з цілком іншою податковою системою. Частина бізнесменів покидає півострів через

складності з банківською системою і відсутністю кредитів для бізнесу. Після введення санкцій значна частина IT-бізнесу надала перевагу переїзду або на материкову Україну, або в Москву чи Санкт-Петербург – у IT-девелоперів просто опускаються руки, коли під час спроби встановити ліцензійне забезпечення або обновити свій комп'ютер вони бачать помилку 404 – „не знайдено“.

Посушливий клімат із відсутністю подачі української води з Дніпра у Північно-Кримський канал спричинив загибель врожаю фермерів у стеловій, аграрній частині Криму. Цілоком загинули посіви рису і сильно постраждав урожай овочів. Влада заявляє, що вирішує проблему води в Криму – бурять свердловини або збираються будувати заводи для опріснення морської води. Але поки все це у планах – агропромислова північ Криму повільно марніє, без дніпровської води тут не буде розвитку.

Без свободи слова і без прав людини

Інформаційний простір півострова впродовж року також помітно помінявся. Відразу були відключені з ефіру українські телеканали – їх замінили російські державні засоби пропаганди. Нелояльні до російських властей місцеві ЗМІ підлягали рейдерським атакам, активісти так званої „самооборони Криму“ напали на журналістів. 13 березня проти кореспондентки „Центру журналістських розслідувань“ Ганни Андрієвської, яка після анексії переїхала до Києва, порушили кримінальну справу за звинуваченням у закликах до повалення влади в Криму.

„Можемо говорити, що після цього прецеденту ФСБ або інші правоохоронні органи Російської Федерації можуть тепер відкривати кримінальні справи проти будь-якого журналіста в Україні або іншій країні, який поставити під сумнів законність приєднання Криму до Росії“, – каже Валентина Самар, керівник „Центру журналістських розслідувань“.

Права людини на півострові впродовж цього року зазнали безпрецедентних утисків. Під найбільшим тиском опинились етнічні українці і кримські татари, які не визнають законність референдуму. Викрадення людей, катування, вбивства, депортації, арешти і обшуки стали страшною щоденною реальністю.

Лідери кримських татар закликають народ не залишати Крим, хоча

самі вже майже рік знаходяться під заборонаю в'їзду на півострів. Один із керівників Меджлісу – системи національного самоуправління кримських татар – Ахтем Чийгоз уже декілька місяців сидить в ізоляторі. Масовий від'їзд невеликого – близько 300 тисяч осіб – народу був би дуже бажаним для російської влади, яка планує перетворити півострів на військову базу і тому зацікавлена у зачищенні території від потенційно протестного населення. Але для самих кримських татар, які лише два десятиліття тому почали повертатися на рідну землю після тотальної депортації Сталіним у 1944 році, другий масовий від'їзд означатиме щезнення з карти народів світу – в умовах дисперсійного проживання 300 тисяч людей не зможуть розвивати свою мову і підтримувати культурні традиції.

Єдиний у світі кримськотатарський телеканал АТР, що працює в Криму вже десять років, опинився на межі закриття. Регуляторні органи Росії не видають йому дозвіл на право мовлення на території федерації. Голова Республіки Крим Сергій Аксьонов публічно називав телеканал „ворожим“, а нещодавно на круглому столі заявив, що „АТР дає надію на те, що Крим може повернутися в Україну“ і тому підлягає закриттю. Щодня в ефірі телеканалу, який за якістю програм визнаний найкращим у Криму, проходить телемарафон „Не вбивайте АТР!“. Головний редактор телеканалу, відома в Криму і Україні журналістка Ліля Буджурова каже, що закриття телеканалу, який єдиний в Криму веде мовлення на трьох мовах – кримськотатарській, російській і українській – стане свого роду „моральною депортацією“, оскільки розвиток успішного медійного проекту для кримських татар давно став частиною їхнього щоденного життя і символом культурного ренесансу народу.

Настрої місцевого населення помітно змінилися за рік після проведення референдуму про приєднання до Росії. Організатори святкових заходів на центральних площах Криму жалілися, що населення не брало в них масову участь. „Хіба таку Росію ми чекали?“ – все частіше питаються мешканці півострова Крим, однак тепер говорити на цю тему вони можуть лише на власних кухнях, оскільки закони Російської Федерації не передбачають референдуми, що можуть змінити її власні кордони.

Алсу Чауш, Сімферополь

– повідомив голова Луганської ОДА Геннадій Москаль.

27 лютого Майже 94 тис. жителів Закарпаття отримали громадянство Угорщини за спрощеною процедурою.

28 лютого Екс-депутата Партії регіонів Михайла Чететова знайшли мертвим. Він випав з 17 поверху. Після себе він залишив передсмертну записку, в якій написав, що більше не має сил жити. Перед Помаранчевою революцією Чететов був головою Фонду держмайна. Минулого року мертвою знайшли ще одну голову держмайна Валентину Семенюк.

28 лютого Російський опозиціонер Борис Немцов обіцяв оприлюднити докази участі російських збройних сил у конфлікті на Донбасі, – заявив президент Петро Порошенко.

1 березня Конгрес США схвалив виділення 120 млн доларів для навчання та придбання озброєння для України.

2 березня За підсумками проведених у Брюсселі тристоронніх переговорів було підтверджено, що НАК „Нафтогаз України“ заплатить ВАТ „Газпром“ тільки за ті обсяги природного газу, які поставлені через узгоджені з держхолдингом пункти прийому. Тобто Україна не платитиме за газ, який поставлений „ДНР“ і „ЛНР“.

2 березня Близько 5 мільйонів людей потребують гуманітарної допомоги в Україні – заявляють в ООН. В ООН вважають, що можуть надати допомогу 3,2 млн з цих людей. На окупованих сепаратистами територіях залишається близько 2-х мільйонів людей.

2 березня Апеляційний суд Києва залишив у силі рішення Печерського районного суду про арешт і заставу 3,7 млн гривень для екс-голови фракції Партії регіонів Олександра Єфремова за підозрою у сприянні прийняттю „диктаторських законів“.

2 березня Найбагатший українець Ринат Ахметов за 2014 рік втратив 113 місць у світовому рейтингу мільярдерів. Ахметов зайняв 201 місце у рейтингу мільярдерів. Активи власника групи СКМ оцінили в 6,7 млрд доларів (на 5,8 млрд доларів менше в порівнянні з торішнім рейтингом).

2 березня Надія Савченко голодує вже 80 днів, протестуючи проти її незаконного утримання у в'язниці російською владою.

2 березня Кількість людей, які загинули на Сході України з середини квітня 2014 року по 28 лютого 2015 року, за приблизними оцінками, перевищила б тисячу, йдеться у звіті ООН.

Надійка Гербіш: „Післямайданний рік зробив мене дорослішою і, попри все, зміцнив мою віру в Бога“

➤ Надійка Гербіш – письменниця й мама, активна блогерка й чудовий фотограф. Її книжки, блог і навіть дописи у „Фейсбуку“ викликають у читачів хвилю позитивних емоцій та відгуків. Їй притаманна дитинна безпосередність і доросла мудрість.

Книжки новел та оповідань Надійки Гербіш „Теплі історії до кави“ та „Теплі історії до шоколаду“ впродовж півроку посідали чільне місце в рейтингу „Топ-20“ мережі книгарень „Є“. А на європейському християнському форумі видавців „Marketsquare Europe“ у жовтні 2012 року в Будапешті „Теплі історії до кави“ відзначили нагородою „2012 European Christian Book of the Year“. Надійка відкрита до світу і людей, а письменницький успіх сприймає як великий Дар Творця.

Надійка Гербіш також активно працює у перекладацькій сфері і на її рахунку понад десяток перекладених книжок, найважливішою з яких вважає біографію Буша-молодшого. Крім того, Надійка – головна редакторка україномовних проектів видавництва „Брайт Стар Паблішинг“.

Торік вийшли друком чотири книжки Надійки Гербіш для дітей „Помаранчевий дарунок“, „Пригоди у весняному саду“ та „Найважливіша знахідка“ – у видавництві „Брайт Букс“, а „Одного разу на Різдво“ – у „Видавництві Старого Лева“.

Для УЖу Надійка розповіла про своє дитинство і мрії, переклади та книжки – ті, що вже полюбилися читачам, і ті, що невдовзі вийдуть друком.

Надійко, кажуть, щоб пізнати поета – слід побувати на його батьківщині. А твоя мала батьківщина сформувала тебе як особистість?

Я виросла в чарівному маленькому Тернополі, а після заміжжя переїхала до ще меншого Збаража, звідки родом моя мама. Звісно, якісь особливості галицької ментальності доклалися до формування мого світобачення, але я завжди відчувала себе громадянкою значно ширшої території – якщо не цілого світу, то принаймні якоїсь однієї його півкулі.

Можливо тому, що з дитинства марила подорожами й читала багато книжок; або тому, що ми з мамою змінили кілька десятків знімних квартир; але швидше тому, що моя мама – перекладачка, і в нашому найближчому оточенні завжди були мешканці різних країн. Закордонні мандри в мене розпочалися вже в дорослому віці, коли я працювала головною редакторкою видавництва. А до того часу світ сам приходив до мене. Пригадую випадок, коли в нашу маленьку знімну квартиру приїхала родина із Сингапуру. Мені було тоді років дванадцять – і навіть ідея того, що кожна людина може мати власний мобільний телефон, видавалася майже фантастикою. А сингапурці розповідали, що мають на роботі спеціальну кнопочку, на яку натискають – і вдома вмикається чайник. Усе для заощадження часу й більшої ефективності, – пояснювали вони. Наші гості мені подобалися, поки пан сингапурець не почав розповідати, як смачно в них готують котів. Я ладна була вилляти свій гарячий ще борщ на його сорочку (у нас саме жив чудесний котик Віллі), але мама мене завбачливо штурхнула ногою під столом.

Малою дівчинкою ти думала, що писатимеш книжки?

Так, я завжди знала, що буду письменницею. І вчителькою. А ще – мандрівницею і мамою чудесної дівчинки. А потім ще однієї. І ще хлопчика. І що в мене буде дуже затишний красивий дім. І що нам із чоловіком буде разом дуже цікаво і ми багато говоритимемо та їздитимемо на велосипедах. Деякі з цих мрій здійснилися – я таки стала письменницею, працювала викладачкою до декрету, багато мандрую і виховую чудесну донечку. У мене дивовижний чоловік, з яким ми багато говоримо і їздимо на велосипедах, і нам однозначно дуже цікаво разом. А інші мрії, дасть Бог, ще встигнуть втілитися.

Одна з твоїх пристрастей – мандри. У якій екзотичній країні ти хотіла б побувати?

В Індонезії, на Балі. Зараз, коли всюдисуща напруга цього складного часу добряче виснажила запаси легкості й безтурботності, хочеться хоч на якийсь час опинитися в первозданній казці.

Досить юною ти взялася до перекладу. Можеш виокремити найважливіші для тебе перекладацькі проекти?

Так, першу книжку я переклала у 18 років. То була книжка Роберта Кіосакі „Багатий тато, бідний тато“. Потім було ще 13 інших книжок. Але найважливішим перекладацьким проектом стали, однозначно, мемуари Буша-молодшого. То була складна і виснажлива робота, але неймовірно цікава. Як просто читач я би, боюся, доволі часто вмикала опцію „пропустити речення/абзац“, а так не могла собі цього дозволити. Попри болючість і неоднозначність багатьох тем, котрі там піднімалися, ця книжка мене збагатила. Знаннями, відчуттями, досвідом, цікавими перекладацькими прийомами.

Є й проект, про який хочеться забути – переклад біографії Стіва Джобса. Ми його робили вчотирьох за тридцять днів. Робили зі шкодою для здоров'я і якості тексту. Але цей досвід навчив мене розважливіше ставитися до пропонувананих завдань.

Переклад, журналістика, письмо, фотографія, викладання – що в цьому переліку найважливіше?

Зараз найважливіша для мене творчість – це виховання донечки. А тоді вже письмо.

А до журналістики я завжди ставилася як до сходинки, практики, можливості спілкування з цікавими людьми, джерела натхнення. А не як до фаху, якому хочу присвятити все „робоче“ життя. Зараз я іноді пишу статті та колонки в різні видання. Але то радше різновид ведення блогу, тобто теж творче письмо.

До викладання сподіваюся повернутися, коли доня підросте. А фотографія і переклад – це те, що люблю і чим продовжую займатися навіть зараз.

„Теплі історії до кави“ свого часу були на чільному місці рейтингу книгарні „Є“. Для тебе важливіше визнання читачів чи оцінка критиків?

Однозначно – думка читачів. Навіть не думка, а те, чи надихнуть їх мої тексти, чи спонукають до чогось світлого, чи заспокоють і полікують. Був період – понад шість місяців поспіль, тиждень у тиждень, коли „Теплі історії до кави“ і „Теплі історії до шоколаду“ посідали першу й другу сходинку в рейтингу, час від часу міняючись місцями. Інші мої книжки теж „вистрілювали“ в топи різних рейтингів. То було якесь абсолютно неймовірне відчуття дива, котре породжувало вдячність і глибоке внутрішнє смирення. Бо я розуміла, що все це не просто так. Що це подарунком. Незаслужений і прекрасний.

Я отримувала (і продовжую отримувати) сотні читацьких листів, інколи – листівки і навіть подарунки, створені

власними руками. Люди розповідають, як історії надихнули їх налагодити стосунки в сім'ї, зважитися на те, чого давно боялися. Якось один хлопчик написав, що після прочитання історій пішов і помив посуд. Просто тому, що захотів зробити мамі приємне. Читачі пишуть з лікарень і офісів, з далеких країн чи із зони конфлікту на Сході. Пишуть матері і студенти.

У мене є листи і малюнки, котрі написали й намалювали зовсім ще малі діти з хоспісу. Вони дякували за радість і надію.

Завдяки цим чудовим, небайдужим людям я знаю, що зробила щось мале, але значуще і важливе. Саме це наснажує. І впокорює, притишує серце.

» Так, мої тексти далекі від високого стилю й літературної вишуканості. Критикам є до чого прискіпатися. Чи турбує це мене? Нітрохи. Я завжди із задоволенням читаю критику, беру для себе важливі уроки й сміюся з усіляких абсурдних припущень на кшталт історії «всесвітньої змови зі „штучним ажіотажем“ довкола моїх книжок».

З іншого боку, мені приємно читати схвальні відгуки критиків – а таких теж чимало, особливо на мої дитячі книжки. Я щиро вдячна їм за тепло. Але, як я уже казала, „професійна“ літературна оцінка не настільки важлива для мене, як думка „пересічних“ читачів. Якщо взагалі читачів можна називати пересічними.

Твої книжки започаткували цілу „Теплу серію“. Як гадаєш, у чому таємниця її затребуваності в читачів?

Усім потрібно часом трохи концентрованого тепла й затишку. Це як кава чи як шоколад. Ними не наїсися і не нап'єшся, але вони додають радості життю. А радість важить дуже багато, насправді. Особливо в складні періоди.

Ти часто пишеш про важливість бачити велике в малому, вміння радіти і знаходити в собі вдячність Творцю на щодень. А як вдавалося не втрачати віру і надію в цей неймовірно важкий рік після Майдану?

Мій основний якір у радість – довіра Творцеві. Той рік був страшний і складний. І далеко не завжди вдавалося оберігати вогник на свічці вдячності від усіляких вітрів. Були періоди, коли я переставала помічати буденні радощі і розуміла, що тону у власних страхах і безвиході новин. Я багато плакала, набирала тремтячими руками номер телефону пастора, скаржилася, горнулася до чоловіка, не надто впевнено казала донечці, що нічого страшного, знову плакала. Намагалася зосереджуватися на практичній рутині і щоденних прогулянках – заземлялася. Але то не завжди допомагало.

Раніше мені було просто уявляти Бога як доброго Батька, який дуже мене любить і постійно хоче потішити мене чимось несподівано приємним. Тож чекала дива, як дитина, щодня.

Той післямайданний рік зробив мене дорослішою і, попри все, зміцнив мою віру в Бога. Прийшло якесь таке глибинне усвідомлення, що земне життя відрізняється від обіцяного життя небесного тим, що тут ніколи не буде все добре. Проте це не має значення.

Значення має мій щоденний вибір, моє ходження перед Ним.

Так, Бог – добрий Батько і хоче мене всіляко тішити завжди. Він це робить і в періоди випробувань. Але мушу пам'ятати, що це такі другорядне. Головне – довіряти Йому за будь-яких обставин. Навіть коли піду долиною смертної темряви. І діяти відповідно.

Я вкотре зрозуміла, що маленькі радощі, котрі нічого насправді не значать, важать багато, коли стають приводами для вдячності Йому.

Водночас цей рік був освітлений народженням доні. Що в тобі змінилось із її появою?

Так, Дануся народилася у січні 2014-го. І стала моїм ще одним якорем у радість.

Додалося неймовірного щастя, світла, глибини, яскравості, любові. Водночас з'явилися відповідальність і хвилювання, яке постійно вчу себе перекладати в руки Творця. Мені здається, це саме ті почуття, які просто неможливо пояснити словами.

Мені дух перехоплює від вдячності Богові, що подарував нам це диво. Богдана – вимолена дитина; саме це означає її ім'я.

Знаю, що ви приятелювали ще з одним дивом, Валентином. Розкажеш про нього?

Мені кілька разів доводилося бачити на різних церковних концертах, куди запрошували виступати діток із християнського притулку „Вифлеєм“, дуже красивого маленького хлопчика з сумними-сумними очима. Він прекрасно розказував вірші, співав і танцював. Але не усміхався. Не знаю чому, але він запав мені в самісіньке серце. І я часто думала про нього й молилася. Напередодні Великодня я запитала директорку притулку, пані Надію Вознюк, чи можна взяти хлопчика до себе на свята. Вона дозволила. А мені залишилося сподіватися, що я правильно описала малого і зі мною відпустять саме його.

З'ясувалося, що все я описала правильно – але не передбачила, що він уже так підріс! Хлопчик підкорив серце й мого чоловіка; ми міцно заприятелювали. Забирали його погостювати до нас, а я щотижня приїздила до Тернополя, і ми разом із Валентином ходили на прогулянку й на піцу. Я саме була вагітна Богданочкою. І то був такий прекрасний час!

Моя мама, котра була місіонеркою в Кенії й повернулася в день народження моєї донечки, встигла

полюбити Валентина заочно й взялася ним опікуватися, поки моя увага нероздільно належала немовлятку. Тож наступного Великодня мама забрала хлопчика й познайомила його з художницею Лілею Беззерхою (Ташеновою) та її чоловіком Сашком. Ліля сказала, що таких здібних до образотворчого мистецтва дітей, як Валентин, їй ще не доводилося зустрічати. А ще за півроку, якраз на мій день народження, Ліля з Сашком приїхали до нас у гості вже з Валентином – як його законні батьки.

Донечка надихає писати для дітей?

Ще й як! Вона надихає писати в принципі – і для дорослих теж. Адже пишучи „дорослі“ книжки, я розповідаю доні те, чого вона не зрозуміє зараз. Ще я пишу їй щоденник у вигляді листа – і уявляю, як вона перечитуватиме його, бавлячи своїх дітлахів, наших онуків. Розказую про смішні моменти материнства, свої переживання і те, як дивовижно сильно вона нас тішить. Під час вагітності я написала для донечки кілька казок – чотири книжки з розкішними малюнками Вікторії Кириченко та Юлії Пилипчатіної („Помаранчевий дарунок“, „Пригоди у весняному саду“, „Одного разу на Різдво“ уже побачили світ, а ще одна тільки готується до друку). Для дітей я писала й раніше, але з появою нашої дівчинки всередині мене відбулося багато переосмислень. Одне з найважливіших – роль тата в житті дитини. Тепер у моїх дитячих книжках образ батька увіражений, значно ближчий і вагоміший. Тут можна сказати, що надихає не лише Богдана, але і її тато – Ігор. До речі, свої дорослі книжки я присвячувала йому, дитячі, очевидно, Данусі, а книжка, котра зараз готується до друку (відкрию таємницю), містить присвяту їм обом.

А коли дорослі читачі зможуть взяти твою нову книгу до рук?

У вересні минулого року я закінчила роботу над книжкою „Дорожні знаки, радіо і дощ“ і вже до цьогорічного Львівського форуму вона має вийти у видавництві „Свічадо“. То християнський non-fiction. У нас цей жанр не дуже поширений. Мабуть, найпростіше було б охарактеризувати книжку як збірку есеїв, але то не зовсім есеї. Сповіді-роздуми-історії.

Зараз пишу книжку на щодень – про радість. Про ту глибинну радість, котра народжується лише в спілкуванні з Творцем, усупереч випробуванням і болю.

Надійка Гербіш, Збараж

Пробуксовка

► Час від часу настають миті або й цілі періоди, коли ти відчайдушно тиснеш на газ, докладаєш усіх можливих зусиль, видихаєшся, напружуєш живіт, кричиш, втрачаєш енергію... але нічого не відбувається.

Хіба що стираються шини. І згоряє пальне.

Коли ти день за днем скнієш над потрібними справами, які неодмінно мали би принести результат, але до результату однаково, як до неба рачки. Коли заднє колесо розхлюпає довкола багнуку, але ніскілечки не рухається вперед. Коли омріяне, здається, вже зовсім поруч, але ти простягаєш руку... і вона проходить крізь вогуку стіну. Крізь пару. Міраж. Саморобну веселку в краплях води із садового шлангу.

А на долоні залишається неприємна вогкість розгвадзяної мрії.

Маленькою я думала, що хмари мають бути м'які й пружні, наче перини. І дуже мріяла на них пострибати. Розчарування було безмежним, коли я довідалася, що хмари – то просто вода. Туман високо в небі.

А зараз я думаю, як мені маленькій шалено поталанило, що в мене тоді не було драбини аж до неба. Якби була, вогкістю на тілі й розгвадзяною мрією усе б не обійшлося.

Я думаю, як добре, що не всі наші захцянки справджуються. Як добре, що всі наші справджені бажання здійснилися не одразу.

А з іншого боку, все не так просто. Я настільки звикла вірити в дива, що перестала ними зачудовуватися. Вони стали звичними, і я почала обурюватися, коли диво не траплялося.

Тим часом я виростала з віку грудного немовляти – і Бог запропонував мені спробувати мою першу цибулину на смак. Корисну, але геть не смачну. Точніше, смачну, але то я збанула згодом. На той час вона викликала лише сльози.

Моя цибулина відкрила мені очі на те, скільки в Біблії йдеться про страждання. Про біль, нерозуміння, голод, холод, красиве й холодне безмежне небо над головою замість затишної стелі теплої хати. Бог був із кожним героєм та з кожною героїнею, котрі через все це проходили. І не втручався. Принаймні не очевидно.

Він знав, що все це не просто так. Він перебирав у руках приготованого вінця життя й лагідно всміхався. Він посилав ангелів, але велів їм діяти невидимо.

І поки колеса буксували й не приносили жодної користі, Він залишався незмінним. Незмінно люблячим, незмінно сильним, незмінно мудрим, незмінно милосердним, незмінно добрим.

Коли моя маленька донечка хоче їсти й сповіщає мене про це своєю поведінкою, я беру її на руки, аби нагодувати. І чим ближче вона до своєї трапези, тим жвавіше розповідає, яка вона голодна і айайай. Часом за три секунди до годування починає гірко плакати, бо ж скільки можна чекати і як мамі не соромно. А коли вона вже принишкне, солодко пригорнувшись і смакуючи молоком, я запитую, невже вона справді думала, що цього разу я раптом її розчарую? А потім згадую про свої пробуксовки й розумію, що часто починала скиглити й засмучуватися якраз перед тим, як у моє життя приходив котрийсь із дивовижних подарунків від Батька.

Мені – тій, котра вірить у дива й обурюється, коли вони не трапляються або трапляються не вже зараз, так хочеться, аби все було „правильно“. Я не хочу буксувати. Не хочу витратити пальне надаремне. Не хочу помилятися.

Часто забуваючи про те, що Його сила виявляється якраз у моїй немочі. І про те, що чотири камінці в сумці Давида залишилися, так би мовити, незреалізованими. І що Яків заради коханої жінки батракував у свого тестя безглузких чотирнадцять років. Запальний, дужий, сповнений жаги до пригод майбутній цар Давид пас овець. День за днем. Носив братам їжу. Можливо, доношував їхній одяг. Потім вештався горами, ночуючи в печерах. І навіть Ісус Христос пішов у пустелю, де, на людський погляд, нічого не відбувалося.

Інколи здається, що Великий Сценарист не достатньо продумано організував тренування для своїх героїв. Навіщо майбутньому царю і воїну пасти овець? Навіщо небесному Царю опановувати теслярське ремесло? Навіщо створювати пустелі? Навіщо засилати туди майбутніх переможців?

Але Великому Сценаристу видніше. І те, що нам видається за пробуксовку, Він бачить як приготування. Йому байдуже, скільки у нас буде стертих шин. Єдине, що для Нього має вагу – наше серце.

...Я знаю, як може боліти пробуксовка. Я знаю, як це – не могли молитися. Принаймні молитися вголос. Коли тільки дух, незламний і бадьорий усупереч усьому, але притлумлений будяками, шепоче беззвучне „Авва“ десь усередині. І ти киваєш, але не можеш додати нічого іншого.

Я знаю, як це – не могли писати. Коли слова тікають і нізащо не хочуть складатися докупи. Знаю, як це – боїтися любити. Не наважуватися мріяти. Розчаровуватися. Отримувати відкриття, несміливо починати в нього вірити, а потім знову повертатися до звичних зразків поведінки. Розкаюватися і починати спочатку. Перечитувати „пустельні“ історії в Біблії. Тиснути на газ. Оглядатися довкола себе й уявляти, скільки ж за моєю спиною може вміститися янголів. І вперто сподіватися, що мій Творець мене не залишить. Хай там скільки багнуку розхлюпає моє заднє колесо.

Фото: Олександр Ласкін

грубий целофановий пакет. Густо списані папірці – листи чи нотатки – я відклав набік і почав перебирати фотографії. Діти в простеньких костюмчиках, жінка з кошиком, яка стоїть у брамі, якісь солдати в невідзначених одностроях. І раптом я похолов. Мені здалося, ніби я дивлюся в дзеркало: на одній з фотографій був чоловік, надзвичайно схожий на мене. Ті самі риси обличчя, чоло, підборіддя, лише, можливо, трохи темніше волосся, інакші окуляри. „Це її батько, Райси, – сказала жінка, яка весь час сиділа поряд. – Старе фото, довоєнне. Його німці забрали до табору на Янівській, і більше ніхто про нього нічого не чув“.

Я йшов вулицею і думав про Райсу. Лише про неї думав того і наступного дня. Кого вона в мені бачила? Свого батька, дуже молодого – такого, яким вона його навряд чи могла пам'ятати? Сина, який у неї міг би бути? Так, у неї міг би бути син такого віку, як я. Чому вона сама нічого мені не сказала? Мовчала, дивилася, підсувала печиво.

– Ти казав про пазл. Що пазл тобі її нагадав.

– Так. Може, це примітивно, але в туміть, складаючи з дитиною пазл, я подумав собі, що всі ми – як частки того розкиданого малюнка. Не знаємо, де продовження наших ліній, в кому починаємося і завершуємося. Не знаємо, хто шукає в нас свого початку або завершення. Думаємо, що, народжуючись, потрапляємо у свою досконалу кишеню, що всі найближчі – найближче до нас, а насправді сидимо у душному теплі, яке нас же і точить, ніби цукерку під язиком.

– А може, найскладніше буває тоді, коли не шукаєш, а якраз знаходиш? Знаходиш те продовження чи завершення себе, той сусідній фрагмент мозаїки? Може, це навіть важче, ніж те, що ти пережив, коли побачив себе на фото з часів, коли ще не народився?

– Думаю, так і Райса сахнулася, відступила, потопила все у мовчанні. Іноді я уявляю, ніби розмовляю з нею про все це.

– І що ж вона каже?

– Каже: „Лише Богові відомо, яким був той великий малюнок. Що було на тій розбитій мозаїці. Але ми надто ліниві, черстві й боягузливі, щоб Він удруге побачив свій твір“.

**Остап Сливинський,
письменник, Львів**

Райса

» – Ти питала: як трапляється так, що відкривається пам'ять? Що з неї раптом вилітають люди, події й місця, як голуби з капелюха? Я розкажу. Одного разу я зі своїм похресником складав пазл – якийсь пароплав, портові крани, холодне море, – і згадав собі про цю жінку, єврейку. Ми трохи підсміювалися з неї, метушливої пані середніх літ, яка щоразу намагалася всіх чимось нагодувати і любила нас поплескувати по щоках, як дітей. Вона була самотня, не мала для кого йти додому і жила у вогких кімнатах єврейського товариства, прибирала там, витирала пилюку з тор і молитовників. Райса її звали. Саме так – Райса, не Раїса. Я намагався її уникати. Мені не було ще двадцяти, я, на думку тети Райси, був дуже худий, і мене належало годувати насамперед. Годувати і поплескувати по щоці, і ще підсува-

ти печиво. Але річ навіть не в тому. Вона щоразу намагалася додати в мені єврея, шукала цього в мені, вдивляючись скося і під різними кутами, мружачи око, прицмокуючи і примовляючи: „Ну ж, чого ти, тепер це можна, тепер це можна!“. Всі сміялися. Мені втретє, вп'яте і вдесяте було вже не до сміху. Вона любила мене якимось інакше, більше і глибше, ніж любила всіх решту. Всіх інших людей цього світу.

Потім ми багато років не заходили до товариства, наше зацікавлення юдаїзмом минуло, як і багато інших захоплень юності. А потім тета Райса померла. Мені зателефонувала якась інша жінка з товариства, попросила, щоб я зайшов, бо Райса перед смертю, виявляється, заповіла мені якісь свої папери і фотографії. Я трохи неохоче пішов. Жінка, яка дзвонила, поклати переді мною

„Пісні трьох морів“ – медитація музикою: нова платівка „Shopping Hour“

Shopping Hour. Пісні трьох морів, Київ, Студія „Кофеїн“, 2015.

Сьогодні, у часи буремні, сповнені ритмами міст і прискореним рухом, люди дедалі більше прагнуть втишення. Бодай через мистецтво хочуть опинитися віч-на-віч із тишею, відчувати, мріяти, забуватися. Просто входити в ритми музики, здатної огорнути, заспокоїти. Особливо потреба в такій музиці дуже відчувається в Україні нині. З одного боку, ми підбадьоруємо себе музичною героїкою, а з іншого – дедалі більшої популярності набирають лаунжеві мотиви.

Можливо тому, поява нового альбому українсько-сербського гурту „Shopping Hour“ „Пісні трьох морів“ розглядається як найбільш актуальна подія в музичному житті України, адже слухач тепер одержав сучасний формат музики для особистої медитації.

Альбом „Пісні трьох морів“ вистриманий в стилістиці етнолаунж. 18 пісень, серед яких оригінальні версії українських, чорногорських, грузинської, кримськотатарської і навіть китайської народних пісень у поєднанні з авторськими композиціями гурту на слова поетів різних часів і народів, зокрема Федеріко Гарсія Лорки, Миколи Вінграновського, Олени Гусейнової, становлять цілісне музичне полотно. Складається враження, що це своєрідна симфонія моря, яку можна слухати безкінечно і яка передбачає саме такий, а не інший плин музики.

Готуючи платівку до випуску, лідерка гурту, композиторка й аранжувальниця Таня Ша (Шамшетдінова) зізналася, що альбом „Пісні трьох морів“ – це „освідчення у коханні. Певним людям, певним культурам, певним пісням. Окрім української та вже рідних сербської й іспанської, в альбомі звучить кримськотатарська, латиська, китайська мова. Тож, якщо дотримуватись географічної правди, на альбомі присутні хвилі п'яťох морів. Але кого цікавить стовідсоткова правда?..“. Також Таня розповіла, що деякі пісні створювалися в цілком немусичних обставинах, коли, наприклад, після вимкнення світла в студії

звукозапису „Кофеїн“ з'являлася вільна хвилинка на власну творчість. Звісно, слухачеві всі ці перипетії не будуть відомі, адже загалом 18 треків прослуховуєш на одному подихові.

На особливу увагу заслуговує оригінальна версія гурту української народної пісні „Кедь ми прийшла карта“. У виконанні „Shopping Hour“ вона звучить як своєрідна сповідь – без патетичного надриву, з легким ліричним щемом. А ось український „Щедрик“ („Angeli Sono Qui“) завдяки перекладачці з Миколаєва Анні Самоїленко звучав італійською, при цьому авторський переклад пісні недослівний, сповнений власне італійськими різдвяними мотивами епохи Відродження.

Зовсім нового „джазово-діджейського“ звучання одержала українська народна пісня „Ой, там на горі“, яку в альбомі виконує солістка гурту Олена Львова, а саксофонно-ритмічний колорит створено завдяки співпраці з українським музикантом Віталієм Івановим.

До речі, доволу альбому „Shopping Hour“ „Пісні трьох морів“ об'єдналися не лише музиканти власне гурту (Таня Ша – клавіші, Антон Йожик Лейба – перкусія, Олена Львова – вокал, Тетяна Радостева – вокал, Олег Татарчук – бас-гітара, звукорежисер, Денис Караченцев – віолончель), а й друзі та колеги з інших музичних проєктів. Так, відомий український музикант-сопілкар Роман Солук став автором треку „Romino“, а чорногорська пісня „Rujna Zora“ завдяки вокальному ансамблю „ConCord“ одержала „чоловічу версію“ виконання.

Ознайомитися та придбати альбом „Пісні трьох морів“ гурту „Shopping Hour“ можна в електронній крамниці української музики „Умка“.

*****

Українська музична барвоманія

Українські барви. БарвоMANIA, Київ, 2014.

Вокально-інструментальний ансамбль „Українські барви“ до свого 15-річчя подарував шанувальникам і слухачам новий альбом „БарвоMANIA“, що є своєрідною мапою власних експериментів – із часом і ритмами на основі української пісні. 16 пісень, основу яких складають українські народні твори, зазвучали в найкращих традиціях „Українських барв“, адже всі вони аранжовані з використанням стилістик квікстепу, кантрі, рок-н-ролу, реггі, блюзу, джазу. Окрім того, професійна підготовка музикантів дозволила ввести у канву альбому окремі інструментальні композиції, імпровізації і навіть вокальні батли, як у випадку з інструментальною композицією „Місірлоу (Misirlou)“ на тему єгипетської народної мелодії чи „Закарпатського чардашу“.

В інтерпретації колективу кожен жанр набирає нового звучання: український романс „Киеве мій!“ оздоблений барвами запальної сальси, народна щедрівка „Прала Маруся“ звучить з ірландськими мотивами, жартівлива народна пісня „Іхав Мазур“ перегукується з популярними джазовими темами чи мексиканськими ритмами.

Пісні з альбому „БарвоMANIA“ вже давно відомі широкому загалу українських слухачів, адже більшість експериментів ансамблю презентував у телепередачі „Фолькюзік“ (Перший національний телеканал), покликаний пропитувати українську автентичну культуру й заохочувати сучасних музикантів до перепрочитання народної пісні. У такій співпраці народилися нові

➤ аранжування для пісень „Як я сено грабала зелене“, „Червоненький бурячок“ та „Іхав Мазур“.

По-новому в альбомі зазвучав і неофіційний гімн Києва „Києве мій!“ (музика Ігоря Шамо, слова Дмитра Луценка). Також в альбомі „БарвоMANIA“ представлено і зовсім сучасну авторську пісню „Різдвяна балада“ на музику Ольги Пенюк-Водоніс і текст Ігоря Курача.

Загалом, альбом „БарвоMANIA“ на позір може видатися досить строкатим, однак це і є однією з особливостей різнопланових експериментів. Часом може здаватися, що й музиканти, які грають в „Українських Барвах“ (Оксана Стебельська – лідер колективу, вокал, скрипка; Роман Кука – кларнет, вокал; В'ячеслав Філонов – скрипка; Михайло Кашук – баян, Юрій Барбенюк – контрабас, Андрій Мітін – ударні) можуть перевтілюватися в різні строї, залежно від часу й країни, проте, прослухавши альбом повністю, розумієш, що така вписаність у різноманітні жанри, стилі, ритми і є головною візитівкою ансамблю. Зазначимо, що альбом „БарвоMANIA“ є вже сьомим проектом ансамблю, роботу на яким здійснював колектив у тісній співпраці з відомими українськими звукорежисерами й аранжувальниками: Костянтином Костенком, Володимиром Лещенком, Дмитром Сарацьким, Андрієм Шустем і Андрієм Мітіним. Запис альбому відбувався на двох київських студіях звукозапису – „Комора“ та „VLRecords studio“.

Ще приємною несподіванкою для слухачів стане відеокліп на пісню ансамблю – „Ой під калиною“ режисера Влада Кочаткова, що також представлено в альбомі. Ця відеоробота по-особливому переносить слухача в іншу реальність – часи УПА – що, на думку гурту й режисера, співзвучні з нашим сьогоденням.

Познайомитися та придбати альбом „БарвоMANIA“ можна через офіційну сторінку вокально-інструментального ансамблю „Українські барви“ в мережі.

*****

Ірина Плехова, Київ

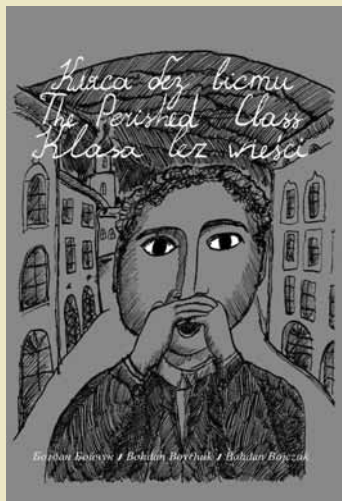
РЕЦЕНЗІЇ ТА АНОТАЦІЇ

Розхитування пам'яті

Бойчук Богдан. Кляса без вісти, Поема в прозі, Львів, Піраміда, 2014.

➤ Поема „Кляса без вісти“ – чергове повернення Богдана Бойчука до драматичних подій періоду Другої світової війни, що залишили рану і на його серці. Йдеться не про смерть матері і не про вивезення до Німеччини, а про кохання з трагічним фіналом – те, без чого немислима література.

Щодо сюжетної основи цієї поеми, то вона висвітлювалася в інших творах Бойчука. У „Споминах в біографії“ (2003) він згадує про двох дівчат-однокласниць з народної школи в містечку Монастирських, однією з яких він захоплювався, – єврейкою, що її ім'я вивітрилося йому з пам'яті. Сільський хлопчисько „в полатаних штанях“ комплексував перед юною красунею, так що не наважувався навіть заговорити до неї. Як склалася доля цієї дівчини, неважко здогадатися: у час німецької окупації вона зникла разом з іншими євреями. Бойчук зазначає, що це сталося в останній рік

їхнього навчання, тобто 1942 року, і що пам'ять про те своє підліткове захоплення він описав у циклі „Любов у трьох часах“ (1983). Цей цикл прикметний найперше оригінальним співвідношенням поетичної форми та категорії часу: римовані вірші передають очікувані майбутні події, верлібр – події актуальні, а поезії прозою – спогади. Цікаво, що поезії прозою, в яких начебто описано Бойчукові стосунки з єврейкою, локалізують цей роман не в Монастирських, а в Бучачі – місті, куди

поет потрапив восени 1942 року, вступивши по завершенні Народної школи до Торговельної школи. Перенісши зі собою до Бучача пам'ять про дівчину, він оживляє її саму, змальовує її поруч із собою серед бучацьких реалій – Крукової гори, річки Стрипи, розваленого монастиря. Під кінець збірки, в передостанніх картинах „Любові у трьох часах“, стає зрозуміло, що дівчини нема, війна і смерть витісняють любовні сцени з єврейкою, котрі мали місце лише в поетичній уяві.

Поема „Кляса без вісти“ теж відсилає до цього періоду життя майбутнього письменника, у ній теж наявне балансування між минулим і теперішнім („розхитування пам'яті“), тільки тепер ця дистанція зросла відповідно до віку автора й охоплює сімдесят років. У новій поемі Бойчук зрікається метафоричної образності, силаботоніки, весь текст написано близьким до прози верлібром. До деякої міри функцію метафоризації несе в собі оте накладання часових площин у свідомості головного героя, злиття образів старого чоловіка і дитини:

Старий влетів до своєї кляси,
сів у першу лавку, витягнув з торби
зошити, олівці й перо
і простягнув перед себе ноги.
Йому дуже залежало на тому, щоб учні
Побачили його нові черевики й штани.

Старий чоловік, втомлений бігом до
школи,
склонив на груди голову й заснув.
Щойно коли різко прозвучав дзвінок,
він прокинувся, оглянувся на всі боки
й усвідомив, що кляса далі була
порожня.
Що це означало? – подумав старий
чоловік.
Невже світ зовсім спорожнів?

Поема, особливо початок її другої частини, насичена автобіографічними фактами. Деякі фрази звучать як близький до тексту переказ епізодів, описаних у „Спогадах“. Та любовний сюжет виписано не за тією книжкою мемуарів, а за згадуваною поемою як уявне продовження стосунків головного героя з коханою. Документальність прямо заперечується і в самій „Клясі...“: вперше, коли головний герой каже, що маємо справу з витвором його „туги за юначим коханням“, і вдруге – у фіналі, коли вчитель переконує головного героя, що Яну (ім'я дівчини-єврейки; воно з'являється доприру в цій поемі) було

розстріляно в Монастириськах, отже, поетова розповідь про стосунки з дівчиною – це плід його фантазії.

Говорячи про текст-палімпсест, нову інтерпретацію теми, неможливо обійти питання: навіщо автор вирішив повернутися до теми, на яку він уже писав? Відповідь, на мій погляд, може бути такою. По-перше, щоб розставити інші акценти в сюжеті, висунути на передній план резонансні теми Голокосту, УПА й оstarбайтерства (друга і третя теми, щоправда, присутні у творі дотично: лише в переліку скупих біографічних даних про колишніх однокласників головного героя – полеглих у боях, засланих до Сибіру або вивезених до Німеччини). І по-друге, Бойчук, очевидно, хотів донести свої переживання доступнішою мовою, без метафоричних на шарувань та вишуканого композиційного ансамблю. Принаймні це ті засадничі зміни, що впадають в око при зіставленні з поемою-попередницею. Шанувальникам „чистого мистецтва“ „Кляса без вісти“, можливо, видасться млявим римейком, тоді як для ширшої аудиторії, зокрема для театралів, цей твір може бути цікавішим, ніж „Любов у трьох часах“. До того ж, текст нової поеми представлено у книжці відразу трьома мовами: крім українського оригіналу, маємо переклад англійською, виконаний спільно автором, його сином Романом Бойчуком та поетом Марком Радменом, а також польську версію поеми, здійснену дослідником і перекладачем творчості Нью-Йоркської групи поетом Тадеєм Карбовичем.

Ігор Котик, Львів

Простіше бути не може

**Богдана Матіяш. Братик Біль,
Сестричка Радість, Львів,
Видавництво Старого Лева,
2014.**

» Дощ, краплі на склі. Сірий день: нецікавий. Небо каламутне й низьке. Повітря, наче вода в акваріумі, тільки без риб. З рибами було б веселіше, але такі дні мають інше призначення: дати тобі відчуття порожнечі, великої відсутності будь-чого. І краплі на склі – мінливі й водночас одноманітні – тобі сповіщають про вселенське ніщо; ця пуста сповиває, заколисує,

одганяє від сенсів і фарб, подалі, на край сірого літепла, де немає нічого, нічого.

Порожнеча і простота. Вони так часто приходять разом, що згодом забуваєш про різницю між ними. Мовляв, їх завжди двоє, немає сенсу придивлятися; це клубок, і він котиться.

Ще півкроку, і чути дихання звіра: він переконує, що все порожнє – просте, а відтак усе просте – порожнє. Тому обійди рівне місце десятою дорогою, не зупиняйся серед пустелі, не шукай у полі вершин і низин.

У це легко повірити. До цього легко звикнути. Мовчати про речі прості, бо вони непосутні, порожні. Нічого певного, крім фонетичної оболонки. Життя, смерть, любов, вічність? Автопілот подбає про сардонічну посмішку, душевна глухота накриється подушкою і ватяною ковдрою. Як ти скажеш про те, що завжди було таїною буття? На цих воротах жоден таран мистецтва, жодна катапульта культури, жоден снаряд чистого розуму не залишили навіть подряпини, хоча всіляких сміливців, які порозбивали об ці одвірки свої серця й голови, вистачило б для колонізації нової планети.

І ця крапля води на склі – вона за мить би пощезла; її посестри витерли б пам'ять про неї так швидко, як це буває тільки серед людей. Вона живе на склі коротку й сповнену сірості мить. Ніщо не вплине на її долю. Ніщо – крім твого раптового бажання: побачити її. Саме її. Виокремити з-поміж інших. Усміхнутися їй услід, провести пальцем за нею, не торкнувшись; пошкодувати, що між вами – скло. Запам'ятати назавжди. Якось

так не зуміти забути, хоч як це все смішно. Пригадувати цю краплинку. Шукати в ній своє відображення, своє виправдання.

Чому ця краплина аж така важлива? Бо лише вона знає відповідь на одну маленьку й непомітну в нашому металургійному літературному процесі загадку. Ця загадка – проза Богдани Матіяш. Маленька крапля, яка знає дивну й незбагненну дорогу крізь скло, крізь шкіру, крізь усі прочитані книжки й непрочитані молитви, крізь довіру до щоденного звіра, що відштовхує від усього простого.

„Картини в музеях, репродукції в альбомах, зображення, знайдені в інтернеті. Захват, коли опиняєшся в залі, повному чудесних полотен. Знамениті імена й анонімні автори, чийх імен ніколи не знатимемо. Народне малярство, примітивісти – такі люблені, що часом думаю, чи могло би існувати щось таке в письмі. Примітивне письмо. Дуже просте, наївне і справжнє. Часом думаю, що знаю таке, і тоді дуже тішуся, що воно таке є“.

Знайти слова там, де ніхто й не шукає, тобто – на видноті. Знайти ті слова, які промовляються найчастіше, а відтак і почути їх – найважче. На півдорозі від святості до посміховиська, від стилістики шкільного твору до ультрамодернізму.

Її тексти вміють проростати по-рослинному: тихо, повільно, невблаганно. Вони знову і знову повертатимуть тебе до того дня, коли вселенське ніщо й пуста дощем постукали у вікно, і коли ти раптово побачив одну лише краплю – й усе змінилося; звір заткнувся; поблажливий посміх обвалився з обличчя та забрав із собою в пекло твою гординю й твій біль, невміння розрізнити ці кляті прості речі, про які ти звик не думати, не говорити, щоб не розчинитись у намареній пустоті.

У цій книжці тихо, як у церкві перед закриттям, коли розрізняєш лише приглушене посвистування світла: гасять свічки. Якщо у світла є почуття гумору – то це якраз дуже щаслива нагода повеселитися: світло примножується навіть тієї миті, коли воскові згарки летять у відро.

„Братик Біль, Сестричка Радість“ – це літературна прибузда без жанру й стилю; так могла би звучати проповідь, але чомусь не звучить; так могли би звучати людські серця, якби не дісторшн світу цього, якби не повсякчасне нагадування собі

й ближнім своїм, мовляв, не все так просто; ми сліпі до незнищеної, одвічної простоти, в якій чуємо лише барабани порожнечі.

„А біль насправді ніколи не малий, а завжди достатній, щоб зігнути людину до самої землі й усе довкола застелити смутком“. І це, фактично, все, що треба пам'ятати про цього брата-ка. Решту він і сам нагадає. Мабуть, саме тому збірка Богданиних новел – це все ж таки книжка радості. „Бо ж завжди все починається з найпростішого. З того, щоби прожити з вдячністю кожен свій ранок, день, вечір і ніч...“.

Тексти Богдани Матіяш можна було б, закотивши очі, назвати духовними, якби вони не були аж такі діткливі, якби дотик не гніздився в них, якби тактильність не визначала цей її щасливий і сповнений вдячності світ, доступний кожному з нас – бо дай через дотик. „Іще в січні якось снилося, що роблю рівчачок у землі й засіваю туди якесь насіння, і досі пам'ятається таке гарне відчуття землі на руках“.

Я не знаю, як і якими словами писати такі рецензії, мені просто хотілося поділитися щасливим спогадом про той час, поки ця книжка була і є зі мною. Поки в мені крихко відроджувалася та випадкова крапля на склі: добре, що Господь – поміж сміхом і скарбами, в тиші й легкості, дитинний і всеблагий, і що Він не мовчить до нас.

Михайло Бриних, Київ

„Найкраща новина з Кремля була би...“

Юрій Андрухович. Тут похований Фантомас. Вибрані ТСН-ки 2010–2014 років, Брустурів, Дискурс, 2014.

➤ Почну з невеличкої поради. Не читайте Андруховичеві ТСН-ки підряд від першої до останньої. Один за одним ці тексти укладаються в доволі песимістичний цикл – від інтонацій роздратованого розчарування українською дійсністю, через проміль надії Революції гідності до ще глибшої кризи у фіналі. Читаючи ж ТСН-ки в довільному порядку, є шанс одразу натрапити на сповнені віри й оптимізму тексти, написані наприкінці 2013 – на початку 2014 років, і уникнути картини неперерв-

ної деградації країни між 2010 та 2013 роками, яку так майстерно змалював Юрій Андрухович.

ТСН-ками ласкаво назвав автор свої колонки, написані для сайту „Телевізійної служби новин“ каналу „1+1“. Тому ці тексти неодмінно актуальні й політичні, хоч, на щастя, у них не завжди безпосередньо йдеться про політику. „Насправді про що б я не писав – завжди виходить про політику, але в дуже широкому, неукраїнському розумінні“, – визнає Андрухович. Тут він, вочевидь, має на увазі політику в сенсі „особисте – це політичне“, якщо скористатися гаслом студентського й феміністичного рухів 60-х років.

Тому ковтком свіжого повітря є колонки, де Андрухович дозволяє собі написати про щось зовсім інше, відірване від щоденної реальності української політики. Про музику, скажімо. Колонки, присвячені Девідові Бові, Бобові Дилану, Джекові Вайту – це чиста насолода для меломанів. Адже, попри всю майстерність, відчувається, як часом непросто даються письменникові тексти про корупцію й злочинну владу („Рогами вперед“, „У світі тварин“). Непросто – в сенсі моральному, а не технічному. Стиль і мова текстів таки нагадає, що перед нами автор, від якого ми все ще чекаємо „великого українського роману“.

Злободенні колонки часто написані вимушено, хоча й деколи – зі щирим неполітикоректним обуренням, як наприклад, „Концерт із ведмедем“: „Найкраща новина з Кремля була би, що він зачинився і більше працювати не буде“. З росіянами Андрухович не панькається. Не шкодує й українців.

ТА АНОТАЦІЇ

У книжці чимало дотепних текстів, де „розлучений і жовчний“ автор вдається до препарування української ментальності („Елегія для сирних коників“, „Геройки нашого часу“, „Бенкетні канти злих часів“). Хто такі українці й для чого, Андруховичеві відомо, але йому здається, що решта співвітчизників про це забула: „Колишня дружина туди, колишня дружина назад і якась львів'янка посередині. Ось і все, що ми можемо дати цьому світові“. Частиною української ментальності є й особлива любов до антиестетичного: телебачення (хоча колонки й написані для „Телевізійної служби новин“, випадів у бік ТБ є достатньо), застільні пострадянські традиції, блатняк і загалом засилля російської культури, яка в роздратованих колонках передусім російська, а вже потім – культура. Коротко ситуація з українською популярною культурою словами Андруховича виглядає так: „однаково безглузде телебачення, однаково причесана преса, однаково бездарна музика“.

Ця культура настільки нездала, вважає Андрухович, що без найслабшого опору дає себе пожертви російській попсі та блатняку – ось це й викликає обурення. Тому жодної несподіванки, що мовному питанню приділено так багато уваги („Від перекладача“, „Вабі-сабі“, і найрізкіша з-поміж усіх колонок, „Наша мова: вірші в диванах“). Сьогодні про мову прийнято не говорити в культурних колах, адже вона стала приводом для спекуляцій. Мовою прикривають свої брудні наміри депутати, а тому й торкатися мовного питання стало чимось непристойним. Але Андрухович, за його власним порівнянням, взуває гумові боти і влізати туди, де небезпечно. І безапеляційно стверджує, що навіть за радянських часів Україна не переживала такої навално-безпардонної русифікації. Мені навіть здається, що його тексти, опубліковані на сайті tsn.ua, багатьом відкриють очі на ситуацію. Для тих, хто сумнівається, Андрухович наголосить: так, „Україну та її мову беруть баблом, серіалами, телепродакшином, тупою силою, спецслужбами“. Не думайте, що непричетні.

Готуючи цю збірку, автор не вносив змістовних коректив, – зазначено це в анотації. Це змушує щоразу здивовано звіряти дату, коли Андрухович у лютому 2013 року згадає Помаранчеву революцію, а в червні того ж року, у зв'язку з протестами в Стамбулі та Софії, пише: „Хтозна

– може, невдовзі [...] таки вийдемо всі разом, щоб демонструвати свою громадянську гідність“. Я далека від наміру переконувати когось у пророчому дарі письменника (всім це ясно ще від „Московіади“), але можемо вкотре переконатися: досить бути дуже уважним, щоб за кілька місяців до вибуху відчути запах сірки.

Деколи здається, що впродовж останніх півтора року українці тільки актуальні колонки й читають. Справді, люди потребують пояснень: що буде з гривнею, коли припиниться війна, що відбувається в країні, чи все буде добре і що ж робити? І в текстах Юрія Андруховича можна знайти якщо не відповіді, то суголосні своїм думки. Але хотілося б, щоб настали часи, коли письменники дозволяли б собі поряд з актуальними колонками про долю країни писати також чисті есеї про музику, літературу, про красу і любов. Таких текстів, після стількох місяців, заповнених актуальними колонками, дуже бракує.

Світлана Ославська,
Івано-Франківськ

Внутрішній Донбас Олексія Чупи

Олексій Чупа. *Казки мого бомбосховища, Харків, Клуб сімейного дозвілля, 2014.*

» Для багатьох мешканців Західної України, які ніколи не були на Сході, а тільки чули про терикони, шахтарів і засилля російської мови, нова книжка молодого письменника з Донбасу „Казки мого бомбосховища“ може стати своєрідною мандрівкою-відкриттям. Олексій Чупа народився і виріс у Макіївці, що на Донеччині, освоїв спеціальність хіміка-технолога і працював машиністом на металургійному заводі. У 2014 році автор вразив аудиторію своїми книжками „10 слів про Вітчизну“ та „Бомжі Донбасу“, які увійшли до довгого списку премії „Книга року ВВС“.

„Казки мого бомбосховища“ – це короткі оповідання про життя мешканців одного будинку в Макіївці. Автор населяє його дивовижно різними героями, кожен з яких по-своєму унікальний і обов'язково нещасливий. Життя більшості з них або не склалося, або вже завершується. За словами Олексія Чупи, такі герої з'являються тому, що автору не подобається читати розповіді про

щасливих людей, а писати – тим паче. „Така історія рідко має в собі напругу, затиснену пружину, колізю, словом – позбавлена того, чим цінна література. Щасливі історії рідко ставлять проблемні питання і тим більше не шукають механізмів їх вирішення“.

Тексти „розбито“ на поверхні і квартири, в яких проживають персонажі. Кожен із них промовляє зі свого сховку, бачить навколишній світ з особистої перспективи, живе власним життям, водночас будучи прив'язаним до цього місця. Всі вони різного віку та майже завжди однаково бідного соціального стану. Це і Верка, через яку чотири рази мало не згорів увесь будинок, і Махмед із Рашидом, які планують зробити державний переворот, і дивакватий „безсмертний“ чаклун Герхард Фрай, і глуха дев'яносторічна Клава, і Бембі-беркутівець, і „типовий мешканець типового робітничого міста“ Валера, який усе життя працює на заводі та мріє про подорожі в далекі країни.

Складається враження, що цей будинок – то своєрідний рай для фріків із вартового Веркою, що, ніби Цербер, охороняє до нього вхід. Завдяки авторові нам лише на мить вдається підглянути за життям героїв. Щоб обуритися, поспівчувати, розчаруватися й навіть поплакати.

Теми, яких автор торкається в цих оповіданнях, здебільшого сумні („Тиша як генетична хвороба“), іноді повчальні („Сни та інші страшні речі“), часто філософські („Острів“), а місцями навіть містичні („Молодість Герхарда Фрая“). Абсолютно випадає із загального контексту романтично-еротичне оповідання

» „Квіткарка Ру“, в якому молода жінка пише листа своєму коханцеві. „Перші три тексти створювалися до подій в Києві, – розповідає Олексій Чупа, – і там можна простежити якесь роздовбайство, веселуху, “угар та содомію”. Наступні дев’ять писалися вже або під час протестів, або по їх закінченню. Звідси все це копірсяння у проблемах старості, страхові самотності та смерті, невпевненості в завтрашньому дні та навіть мінімальна політична заангажованість. Завдяки своїм героям я намагався поставити та вирішити питання, які мене самого хвилювали в ті місяці“.

В одному оповіданні може бути кілька частин, переплєтених одна з одною героями. Іноді автор раптово починає розповідати історію-в-історії, таким чином перемикаючи увагу читача. Але всі зображені персонажі зустрічаються наприкінці книжки у... бомбосховищі. У „Казках“ письменник застосовує цікавий літературний прийом – розповідає нібито вигадані історії про вигаданих людей, які згодом виявляються цілком реальними. „Частина цих історій правдива, – переконує автор, – їхнім учасником або свідком був я сам. Ще частина – вигадані. Та оскільки всі персонажі мають живих, реальних прототипів і я намагався зобразити їх максимально близькими до оригіналу, то можна сказати, що ті історії, які я вигадав, цілком могли би статися“.

На перший погляд, читач може загубитися в усіх цих фантазіях, реальностях і мріях. „Чий це сон, – запитує у передмові Софія Андрухович, – читача, персонажів, автора? Чи це наше незручне колективне марення, викресане, як іскра, із цієї надщербленої миті?“. Супроводжуючи автора поверхами і квартирами описаного будинку, ми ніби вивчаємо його внутрішній світ, закритий для сторонніх. І саме тут криються загальнолюдські переживання й ілюзії, прагнення і розчарування, що притаманні кожній людині, незалежно від того, на сході чи заході країни вона народилася.

Лілія Шутяк, Чернівці

Олігархічна країна – це не лише Коломойський, Ахметов та інші подібні персонажі. Олігархічна країна – це закрита економіка. Це закрита політика. Це закрите суспільство. Це непрозоре прийняття рішень і непрозорі схеми. Це кулуарні призначення та ручне управління правосуддям і правоохоронцями. Це неофеодалізм, це середньовіччя. Середньовіччя в Європі у XXI сторіччі неможливе. Або виходити із середньовіччя, або виходити з Європи. Щось одне треба зробити.

Валерій Пекар, Київ